

# RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1938.

Andra kammaren.

Nr 20.

Onsdagen den 16 mars.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande proposition, nr 188, med förslag till lag angående särskilda grunder för klockar- och organistlöns bestämmande samt om dispositionen av till klockar- och organisttjänst hörande avlöningstillgångar.

§ 2.

Vidare föredrogs var efter annan följande på bordet liggande motioner; och remitterades därvid

till statsutskottet motionerna:

nr 384 av herr *Johansson* i Mysinge *m. fl.*; och

nr 385 av herr *Lundqvist*; samt

till behandling av lagutskott motionen nr 386 av herr *Lindahl m. fl.*

§ 3.

Härpå föredrogs, men bordlades ånyo andra lagutskottets utlåtande, nr 24, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående utsträckt tillämpning i visst avseende beträffande statens arbetare av lagen den 26 juni 1936 (nr 383) angående ändring i vissa delar av lagen den 17 juni 1916 (nr 235) om försäkring för olycksfall i arbete, dels ock motion om viss ändring av nämnda lag.

§ 4.

Föredrogs herr *Skoglunds* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att till hans excellens herr ministern för utrikes ärendena få framställa spörsmål i anledning därav, att personer inom den sovjetryska legationen och handelsdelegationen i Stockholm varit inblandade i visst av svensk domstol avgjort brottmål; och biföll kammaren denna anhållan.

§ 5.

Vid nu skedd föredragning av herr *Hagbergs* i Luleå likaledes vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att till hans excellens herr ministern för utrikes ärendena få framställa spörsmål angående regeringens ställning till vissa utrikespolitiska frågor i anledning av det läge, som uppstått genom Tysklands annektering av Österrike, blev berörda anhållan av kammaren bifallen.

## § 6.

Till avgörande företogs konstitutionsutskottets utlåtande, nr 6, i anledning av väckt motion om viss ändring i lagen om landsting.

*Punkten 1.*

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 2.*

Lades till handlingarna.

## § 7.

Vid härpå skedd föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande, nr 7, i anledning av väckta motioner om utredning angående inrättande av ett hälsovårdsdepartement biföll kammaren vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

## § 8.

*Ang. utgif-  
terna under  
riksstatens  
sjätte huvud-  
titel.*

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 6, angående regleringen för budgetåret 1938/39 av utgifterna under riksstatens sjätte huvudtitel, innefattande anslagen till kommunikationsdepartementet.

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren, att förevarande utlåtande skulle föredragas punktvis samt att vid föredragningen av de särskilda punkterna endast rubrikerna skulle uppläsas.

*Punkterna 1—6.*

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Ang. ändrade  
grunder för  
statsbidrag till  
den allmänna  
väghållnin-  
gen.*

*Punkten 7*, angående ändrade grunder för statsbidrag till den allmänna väghållningen.

Uti innevarande års statsverksproposition hade Kungl. Maj:t under punkten 7 av sjätte huvudtiteln föreslagit riksdagen att

dels godkänna ett i punkten intaget Förslag till Förordning angående upphävande av förordningen den 30 juni 1936 (nr 452) om fördelning av automobilskattemedel;

dels ock godkänna ett jämväl i punkten intaget Förslag till Förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 30 juni 1936 (nr 451) angående statsbidrag till den allmänna väghållningen i riket.

I samband med Kungl. Maj:ts förevarande förslag hade utskottet behandlat följande motioner, nämligen

dels en inom första kammaren av herr *Frändén* väckt motion, nr 19, däri hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning och förslag rörande sådan ändring av gällande grunder för bidrag och beskattning för den allmänna väghållningen att väghållningsbördan bleve på ett mera rättvist sätt än nu avvägd mellan staten, trafikanter, städer och landsbygd;

dels en inom första kammaren av herr *Ewerlöf m. fl.* väckt motion, nr 142, samt en inom andra kammaren av herr *Andersson* i Falkenberg *m. fl.* väckt motion, nr 238, i vilka motioner hemställts, att riksdagen med avslag på de föreslagna förordningarna ville i skrivelse till Konungen hemställa om en

*Ang. ändrade grunder för statsbidrag till den allmänna väghållningen.*

(Forts.)

reglering av bidragstilldelningen till städerna i huvudsaklig överensstämmelse med det förslag, som framlagts av 1935 års vägsakkunniga;

dels en inom andra kammaren av herrar *Lundqvist* och *Thorell* väckt motion, nr 37, däri hemställts, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville med beaktande av de synpunkter, som i motionen framhållits, låta uppgöra ej blott en teknisk-ekonomisk generalplan för landets huvudvägar utan jämväl en denna kompletterande finansieringsplan;

dels ock en inom andra kammaren av herr *Lindmark* väckt motion, nr 259, däri hemställts att riksdagen vid behandlingen av sjätte huvudtiteln, punkt 7:o måtte besluta, att 5,000,000 kronor till skatteutjämning uppföras i staten för nästa budgetår, att utbetalas till de därtill berättigade vägdistriktet i början av år 1939.

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen — med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 142 samt II: 238, avseende städernas bidragsrätt, i den mån de ej kunde anses besvarade med vad utskottet anfört — måtte godkänna de i statsrådsprotokollet angivna förslagen till förordningar dels angående upphävande av förordningen den 30 juni 1936 (nr 452) om fördelning av automobilskattemedel, dels ock om ändring i vissa delar av förordningen den 30 juni 1936 (nr 451) angående statsbidrag till den allmänna väghållningen i riket;

II. a) att motionen I: 19 — om ändring av grunderna för vägbeskattningen — ej måtte av riksdagen bifallas;

b) att motionen II: 37 — om teknisk-ekonomisk generalplan för landets huvudvägar — ej måtte av riksdagen bifallas;

c) att motionen II: 259 — om snabbare utbetalning av skatteutjämningsbidraget till landsbygden — ej heller måtte av riksdagen bifallas.

Vid punkten voro fogade reservationer:

1:o) av herrar *Johansson* i Fredrikslund, *Svensson* i Kompersmåla, *Borell*, *Carlström* och *von Seth*, vilka ansett att motionen II: 37 om teknisk-ekonomisk generalplan för landets huvudvägar och motionen II: 259 om snabbare utbetalning av skatteutjämningsbidraget bort av utskottet tillstyrkas;

2:o) av herrar *Carlström* och *Persson* i Falla, vilka ansett, att i första stycket (sid. 20 i det tryckta utlåtandet) av utskottets motivering bort före meningen »Beträffande underhållet» — — — intagas följande mening: »Utskottet vill dock icke bestrida att större generellt bidrag än 90 procent till rikshuvudvägarna kan vara berättigat och förutsätter att detta tages under övervägande vid kommande utredningar»;

3:o) av herrar *Bergström*, *Lindström*, *Bäcklund*, *Jeppsson*, *Lindberg* i Umeå, *Persson* i Tidaholm och *Andersson* i Malmö, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

I. att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 142 samt II: 238 — avseende städernas bidragsrätt — måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att med beaktande av de synpunkter utskottet anfört utfärda bestämmelser om fördelning av automobilskattemedel samt om statsbidrag till den allmänna väghållningen i riket i huvudsaklig överensstämmelse med de sakkunnigas förslag;

II. a) — c) = utskottet.

*Ang. ändrade grunder för statsbidrag till den allmänna väghållningen.*  
(Forts.)

4:o) av herr *Andersson* i Malmö, som med instämmande i övrigt i sistnämnda av herr *Bergström* m. fl. avgivna reservation ansett, att till denna reservations motivering bort tilläggas ett stycke av i förevarande reservation angiven lydelse.

Sedan punkten föredragits, yttrade:

**Herr Lundqvist:** Herr talman! Vid denna punkt i betänkandet finns en reservation, som går ut på bifall till en motion, vilken jag och min bankkamrat herr *Thorell* avgivit i fråga om den teknisk-ekonomiska generalplan, som departementschefen under denna punkt behandlar. Jag skulle för min del vilja uttala först och främst min glädje över det initiativ, som här har tagits, och sedan också en lyckönskan till departementschefen för att man nu tydligen är inne på en radikal nyorientering och verkligen vill göra ett allvarligt försök att komma till rätta med den ordning eller, rättare sagt, brist på ordning, som hittills har förekommit på vägväsendets område.

Det är ju bland annat så, att de riksvägar och länshuvudvägar, varom här speciellt är fråga, intaga en särställning. Jag tror för min del, att om kommunikationsministern lyckas nå det syfte, som han här har uppställt för sig, är inte bara han utan landet och dess många skattebetalare att varmt lyckönska. Jag tror emellertid, att det finns anledning att sätta ett litet frågetecken för utsikterna att med den apparat, varmed departementschefen här nöjt sig, verkligen lyckas att åstadkomma helt och fullt vad statsrådet vill och alltså vad som också är gagneligt. Jag tillåter mig fästa kammarens uppmärksamhet på att, när man nu skall göra upp denna teknisk-ekonomiska plan för dessa stora vägar, så begränsar sig förslaget till att man skall låta en enskild tjänsteman i väg- och vattenbyggnadsstyrelsen få detta uppdrag om hand. Visst finns det kraftkarlar, och det är ju mycket möjligt, att denne man är mäktig att uträtta underverk, men sådana män äro så sällsynta, att jag nog tror för min del, att det finns åtminstone en viss risk för att man överskattat denna enskilda mans möjligheter.

Allt det stakningsarbete, allt det projekteringsarbete, som måste föregå en väganläggning, för såvitt man inte skall riskera att behöva göra om det hela, som hittills varit fallet gång efter annan, det arbetet utföres ju för närvarande ute i bygderna genom vägingenjörernas och väghållningsdistriktens försorg. Jag tror, att man har rättighet att säga med stöd av de erfarenheter man fått under de gångna åren, att man på denna väg knappast har möjlighet att få till stånd så ingående förundersökningar och sådana rationella förberedelser, som äro önskvärda, om man vill komma fram till en rationell ordning. Det kan ju inte hjälpas, om jag som järnvägstjänsteman i detta sammanhang tänker litet på hur det gått till under de gångna decennierna, när det gällt att bygga järnvägar. Jag tänker då på den grundlighet, varmed man därvid gått till väga. Man har stakat och stakat, man har borrarat och undersökt inte bara en gång utan många gånger för att, innan man lade ner några pengar på att börja arbetet, vara säker på att förutsättningar funnos för att fullfölja det och också för att åstadkomma en lösning, som man sedan skulle kunna vara nöjd med. Det är visserligen sant, att man även måst lägga om järnvägsstumpar här och där i landet, men dessa undantag äro så pass få, att de endast torde kunna anses tjäna som bekräftelse på den regeln, att när det gällt järnvägar, har man först gjort en tillfredsställande undersökning och sedan har man byggt.

Jag förstår väl, att herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartemen-

*Ang. ändrade grunder för statsbidrag till den allmänna väghållningen.*  
(Forts.)

Det är av precis samma uppfattning som jag om önskvärdheten av att få till stånd samma stabilitet, när det gäller att bygga landsvägar. Jag har uttalat mitt tvivel, om det skall lyckas att åstadkomma detta med den lilla apparat och de små resurser, som här ifrågasätts ifrån departementschefens sida. Framtiden får väl utvisa, om det lyckas. Jag vill bara uttala den förhoppningen, att om det skulle visa sig — vilket jag för min del befarar — att dessa åtgärder i detta avseende inte äro tillräckliga, departementschefen inte skall tveka att gå vidare, för att man äntligen, vägar man väl säga, skall komma fram till en sådan ordning, att de många miljoner, som här läggas ner på våra vägar — alldeles oavsett ur vilka medel de tagas — skola komma till bästa möjliga användning. Tänk, om vi i dag haft till förfogande de miljoner, som blivit bortkastade genom otillfredsställande förberedelser för olika vägföretag, som blivit utförda, och vi nu finge använda dessa medel för att åstadkomma i raskare tempo det huvudvägnät, om vars behövlighet vi alla äro överens. Jag tror, att vi då skulle komma ganska långt utan att tynga vare sig skattebetalarna eller motorfordonsägarna.

Skall man emellertid komma fram till en fullt rationell ordning på detta område, så tror jag för min del, att denna teknisk-ekonomiska generalplan, som herr statsrådet har förordnat, nog också borde kompletteras med en finansieringsplan. Jag vet mycket väl, att även om man gör upp en sådan, det inte är så lätt att under alla förhållanden sedan följa den. Men jag tror i varje fall, att det hade varit av utomordentligt stort värde för vägbyggandet i landet, om man redan i detta sammanhang sökt åstadkomma en dylik finansieringsplan och alltså försökt göra klart för sig, varifrån pengar skola tagas till de olika stora företagen och när de olika beloppen, naturligtvis i stort sett, skola vara tillgängliga, för att man skall få en planmässighet i fråga om arbetenas utförande.

Jag har konstaterat, att statsutskottet för sin del inte delar min uppfattning om önskvärdheten av en sådan finansieringsplan. Skälen för utskottets ståndpunktstagande har jag inte kunnat återfinna i utskottets utlåtande. Jag förmodar, att inte ens utskottets ärade ordförande vill göra gällande, att vad man där anfört skulle innebära tillräckligt skäl för att inte försöka att få till stånd denna finansieringsplan. De synpunkter, som man återfinner i statsutskottets utlåtande under denna punkt, kunna med samma styrka användas även mot departementschefens eget förslag om en teknisk-ekonomisk generalplan. Precis med samma styrka kan man anföra dessa synpunkter mot detta förslag som mot förslaget om en finansieringsplan. Jag förstår emellertid, att på denna punkt går det för närvarande inte att komma längre, och jag skall därför bara tillåta mig att även på denna punkt vädja till departementschefen att med samma intresse, som han ägnat åt den andra frågan, när tiden tillåter det, taga upp även denna fråga. Och jag tror, att departementschefen därvidlag skall kunna påräkna mycket stor förståelse från de mest skilda läger av vår befolkning, både från deras sida, som fara på vägarna, och från deras, som betala vad vägarna kosta. Jag är också alldeles säker om, att departementschefen då skall ha större utsikt än jag att vinna förståelse hos det mäktiga statsutskottet.

När vi i vår motion tillåtit oss taga upp denna finansieringsfråga, är det emellertid en särskild detalj därvidlag, som legat mig mycket varmt om hjärtat, nämligen *vägskattemedlens* användande för dessa riks- och länshuvudvägar. Jag måste för min del säga, att jag länge har frågat mig, vad det finns för särskilda skäl som motivera, att just den befolkning — den må utgöras av jordbrukare, arbetare, handlande eller löntagare — som råkar bo på lands-

*Ang. ändrade grunder för statsbidrag till den allmänna väghållningen.*  
(Forts.)

bygden inom de vägdistrikt, där sådana vägar gå fram, skall betala kostnaderna för dessa stora riksvägar och länshuvudvägar, vilka ju inte alls ha till huvudsakligt syfte, ja, inte ens till någon del ha till syfte att tillgodose ortens behov av kommunikationer utan fastmera i stället att förmedla den stora genomgångstrafiken mellan landets olika delar och mellan de olika städerna.

Nu säger statsutskottet, att det vill fästa vår uppmärksamhet på — som om inte vi visste det — att man får ju i alla fall statsbidrag till 90 %, när man bygger sådana här nya vägar, och även 85 % i underhållsbidrag. Ja, herr Råstock, det visste motionärerna, men jag kan inte se, att man därmed alls skipat rättvisa eller löst problemet. Det är visserligen sant, att det låter mycket hyggligt, då man säger, att distrikten inte behöva betala mer än 10 % av anläggningskostnaderna. Men, herr Råstock, 10 % kan vara stora pengar, ifall den totala kostnadssumman är stor — och det är den ju ofta, när det gäller dessa stora vägar — och om de, som skola betala dessa 10 %, inte äro så bärkraftiga. Och många av dem, som ha att erlægga denna särskilda vägskatt, ha inte så utomordentligt stark ekonomisk bärkraft. Jag har inte i utlåandet kunnat finna ett enda skäl, som talar för att dessa 10 % skola betalas av vägskattemedel. Jag tycker, att min ställning är ganska stark, särskilt mot bakgrunden av den tungt vägande motivering, som departementschefen sjäiv anför i sitt uttalande till statsrådsprotokollet, där på ett enligt mitt förmenande mycket riktigt sätt departementschefen understryker, att dessa stora vägar ingalunda kunna sägas tjäna något lokalt ortsintresse utan ett allmänt samfärdselintresse. Man bör då enligt mitt förmenande kunna bekosta också dessa huvudvägar med medel, som uttagas efter andra grunder än vägskattegrunder.

Jag skall för min del inte längre upptaga tiden. Jag vet, att motionen faller, men det skulle mycket förvåna mig, herr talman, om vi inte om några år ändå äro framme vid en utveckling sådan som den jag ansett mig här kunna förorda. Därför anser jag mig också våga — trots att det inte är så många reservanter, som här gått in för vårt utredningsyrkande — dock yrka bifall till den av herr J. B. Johansson m. fl. avgivna reservationen. Men alldeles särskilt är jag angelägen om att till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet rikta den vädjan, att det initiativ, han här tagit, måtte fullföljas av honom till gagn för vägväsendet och till gagn för en sund väghushållning.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som här är avgiven av herr Johansson i Fredrikslund m. fl.

**Herr Lindmark:** Herr talman! Herr Lundqvist var nyss inne på frågan om önskvärdheten och vikten av att få en teknisk-ekonomisk generalplan utarbetad, som skulle möjliggöra ett bättre planläggande av vägnätets utbyggnad i landet. Jag tror, att herr Lundqvist har ganska rätt i denna sin önskan, ehuru vi säkerligen ha att anteckna en väsentlig förbättring i fråga om planläggandet av vägnätets utbyggnad under de senare åren. Tidigare stodo även de högre vägmyndigheterna famlande t. ex. i fråga om sättet för vägarnas omläggning. Det skedde mera sporadiskt. Kortare bitar omlades, och man såg inte hela den långa vägen i ett sammanhang. Det skedde givetvis felaktiga utredningar den tiden, men numera har man lärt sig förstå, att när det gäller så dyrbara arbeten, som det nu är fråga om, är en teknisk planläggning av högsta nöden. Och, som jag nyss påpekat, en sådan planläggning sker numera också.

Jag begärde ordet för att få säga några ord med anledning av min motion

*Ang. ändrade grunder för statsbidrag till den allmänna väghållningen.*

(Forts.)

i andra kammaren, nr 259, rörande utjämningsbidraget och dess utbetalning. Först skulle jag då vilja uttala ett tack till kommunikationsministern för den åtgärd, som finnes vidtagen i huvudtiteln, då där föreslås, att 25 miljoner kronor skulle ställas till förfogande för gäldande av vägdistriktens fordran hos staten. I följd väckte jag jämte några andra i denna kammare en motion om att de ränteutlägg, som vägdistriktet få lov att vidkännas på grund av denna fordran hos staten, skulle få inräknas i underhållskostnaderna. Motionen vann inte gehör, den blev avslagen. Men nu har ju inträffat vad som är ännu bättre, nämligen att denna fordran på staten nu kommer att avlastas, och det är ju givet, att erhållandet av det kapital, som vägdistriktet här ha att få, är bättre än att få statsbidrag till räntorna. På den punkten är jag mycket glad och tacksam över vad som skett.

Även i övrigt är jag färdig att för min del godkänna de av departementschefen föreslagna anordningarna, som jag anser vara förträffliga. Den där förskjutningen med utbetalandet av 55 %-bidraget är givetvis ägnad att i viss mån vålla ekonomiska svårigheter för vägdistriktet, men man kan likväl finna sig i denna anordning, då man till gengäld får de där 25 miljonerna, om vilka jag nyss talade. Tidigare har 55 %-bidraget kunnat utbetalas först under månaderna mars—maj, ja, i en del fall har detsamma kunnat utbetalas först efter den 1 juli. Detta har inte så mycket berott på väghållningsdistriktet själva som fastmer på den omständigheten, att vägingenjörerna haft så liten arbetskraft till förfogande på sina kontor att granskningen av vägräkenskaperna försenats och därmed också utbetalningen av statsbidraget. Om den förstärkning av arbetskraften på vägingenjörskontoren, som nu föreslås på sjätte huvudtiteln, kommit till stånd tidigare, hade måhända också räkenskapsgranskningen kunnat ske tidigare liksom följaktligen också utbetalningen av statsbidraget. Emellertid spelar nu detta icke någon så stor roll. Det hela rör sig ju blott om en förskjutning på några månader.

På en punkt har jag dock ansett, att man bort beakta och tillvarata väghållningsdistriktets intresse genom utbetalande av utjämningsbidraget redan under första kalenderhalvåret. En sådan åtgärd behövde inte innebära någon som helst olägenhet. Men den skulle ha betytt, att de skattetyngda väghållningsdistriktet redan under förra halvåret kunnat bli delaktiga av statsbidraget. Nu blir det så, att statsbidraget till väghållningen, så vitt angår underhållet, kommer att utbetalas först under senare halvåret, medan statsbidraget till nybyggnader givetvis kan utbetalas när som helst. Ett väghållningsdistrikts största utgifter falla emellertid på själva underhållet, och därför har det sin betydelse att någon del av statsbidraget erhålles så fort som möjligt. Som sagt, det är de mest skattetyngda väghållningsdistriktet som bliva lidande på den föreslagna ordningen. Om automobilskattemedelsfonden uppgår till 37 eller 42 miljoner kronor betyder inte så mycket, den blir stor i vilket fall som helst.

Jag har, herr talman, endast velat framhålla dessa synpunkter på frågan. Som saken nu ligger till, är det meningslöst att komma med något yrkande.

Herr förste vice talmannen **Jeppsson**: Herr talman! Då jag står som reservant vid denna punkt av utskottets utlåtande, ber jag få säga några ord. Jag lovar emellertid, herr talman, att begränsa mig så mycket som möjligt, och jag gör detta med hänsyn till att, såsom jag förmodar, såväl kammaren som andra här närvarande med största intresse emotse de deklarationer och de debattinlägg, som komma att göras i nästa ärende på föredragningslistan, nämligen statsutskottets utlåtande nr 4.

*Ang. ändrade grunder för statsbidrag till den allmänna väghållningen.*  
(Forts.)

Jag har inte anledning att något längre uppehålla mig vid anförandet av den siste ärade talaren, herr Lindmark, då han ju inte kom med något yrkande. Jag ber bara att få säga, att jag är överens med herr Lindmark därom, att den omläggning, som Kungl. Maj:t här föreslår, i fråga om sättet för utbetalningen av såväl vägunderhållsbidraget som även skatteutjämningsbidraget, är behäftat med vissa nackdelar från vägdistriktens synpunkt sett, nämligen därutinnan, att man inte får tillräckligt med rörelsekapital under första hälften av kalenderåret. Då emellertid denna omläggning i övrigt kommer att medföra vissa fördelar, har jag med fullt beaktande av dess olägenheter dock inte velat motsätta mig det förslag, som Kungl. Maj:t här kommer med utan biträtt detsamma.

Vad sedan angår den näst föregående talaren, herr Lundqvist, skall jag be att få säga några ord också med anledning av hans anförande här i kammaren. Herr Lundqvist talade om önskvärdheten för att inte säga nödvändigheten av att få till stånd en generalplan för utbyggandet och förbättrandet av landets vägnät. Alla äro väl praktiskt taget ense om nyttan och nödvändigheten av en teknisk generalplan för utbyggandet och förbättrandet av landets vägväsende. Herr Lundqvist talade här om hur skönt det skulle ha varit, om alla de miljoner nu funnits tillgängliga, som enligt hans förmenande kastats bort på vägväsendet här i landet många gånger, bara därför att man inte haft en dylik generalplan. Jag kan emellertid för min del inte helt dela hans uppfattning i det avseendet. Att miljoner, som under tidigare år använts till sådana vägbyggnader och vägförbättringar, som numera inte anses fullt tidsenliga och fullt motsvarande trafikens krav, nu kunna anses såsom i viss mån bortkastade, beror huvudsakligen därpå, att man tidigare inte byggt tillräckligt rationellt. Det förhåller sig ju för övrigt också på det sättet, att det är först under de sista 10 å 12 åren, som trafiken vuxit till den omfattningen och kraven i övrigt på vägarna blivit sådana, att man nu insett nödvändigheten av att bygga fullt rationellt. Det har emellertid under senare år inte saknats röster både här i riksdagen och annorstädes som ansett, att de sista årens vägbyggande skulle ha varit alltför rationellt. Jag tillhör inte dem som hysa en sådan uppfattning. Tvärtom anser jag, att de miljoner, som, för att använda herr Lundqvists ord, kastats bort på vägbyggen och vägförbättringar, äro att anse såsom bortkastade just därför att man inte förstått att bygga tillräckligt rationellt.

Vad sedan angår herr Lundqvists resonemang om att man skulle göra upp en ekonomisk generalplan, så är detta lätt att säga men inte så lätt att utföra i praktiken. Om man nämligen säger, som herr Lundqvist, att man skall ha en ekonomisk generalplan, som utvisar vilka medel som man har till sin disposition och hur dessa medel närmast böra användas, får man också komma ihåg, att de så att säga normala medelstillgångarna för vägbyggandet äro automobilskattemedlen. Automobilskattemedlen flöda emellertid inte på långt när så rikligt, att de räcka till att finansiera en generalplan för utbyggandet och förbättringen av landets vägnät. Den ökade arbetstakten i fråga om vägbyggandet, som förekommit under de sista åren, har ju möjliggjorts framför allt därigenom att stora summor av arbetslöshetsmedel kommit till användning för ändamålet. Om kammarens ledamöter behaga titta på sid. 20 i statsutskottets förevarande utlåtande, så återfinna ni där en framställning, som visar vilka medel som använts till finansierandet av vägbyggandet här i landet. Man finner där, att under den tid bilskattemedel funnits tillgängliga under åren 1924—1937 använts 246 miljoner kronor automobilskattemedel till vägbyggnader och vägförbättringar, under det att från och med det år då den svenska riks-



*Ang. ändrade grunder för statsbidrag till den allmänna väghållningen.*  
(Forts.)

dagen första gången beviljade medel till vägbyggnader, nämligen 1841, till och med år 1937 av den allmänna budgetens medel för samma ändamål använts endast 143 miljoner kronor. Av arbetslöshetsmedel har emellertid under åren 1918—1937 använts inte mindre än 250 miljoner kronor. Det är detta som gör att man knappast kan göra upp någon ekonomisk generalplan. Naturligtvis kan en sådan plan göras upp, men den kommer att få ett mycket minimalt värde. Vid en inträffande depression, då det blir för det allmänna angeläget att skapa arbetstillfällen av olika slag, riktas blicken i första hand just på vägbyggena. Denna omständighet har, såsom jag redan nämnt, resulterat däri, att under de senaste 20 åren inte mindre än 250 miljoner kronor av arbetslöshetsmedel använts vid vägbyggnadsarbeten, och det är denna omständighet som möjliggjort, att vårt vägväsende kunnat utvecklas såsom skett under de senaste åren.

Vad sedan angår det i herr Lundqvists motion framförda önskemålet om att bidragsprocenten till rikshuvudvägarna skulle ökas utöver de föreslagna 90 procenten, så är jag ense med motionären. Jag ber också att få säga, att jag i utskottet deklarerade en uppfattning, som gick i samma riktning, och att jag förbehöll mig rätt att framföra densamma här i kammaren, fastän jag inte reserverade mig. Jag vill liksom motionären inte vara med om att för all framtid, om nu detta överhuvud taget skulle låta sig göra, fastställa 90 procent som den övre gränsen, när det gäller bidraget till dessa vägbyggen. Det föreligger enligt min mening mycket starka skäl som tala för att man i detta fall bör slå in på den väg, som motionären pekat på, och höja bidragsprocenten utöver de 90. Kungl. Maj:t har emellertid i vissa fall rätt att så göra.

Jag skulle ju också, herr talman, nämna något om min reservation. Den rör sig närmast om fördelningen av städernas automobilskattemedel. Kungl. Maj:t har som bekant föreslagit en viss omläggning av sättet för automobilskattemedlens fördelning städerna emellan. 1935 års vägsakkunniga, av vilka jag är medlem, framkommo på sin tid med ett förslag, som i viss utsträckning avviker från departementschefens förslag. Det avviker från detta framför allt därutinnan, att 1935 års vägsakkunniga ansågo skäl föreligga för skapandet av en viss principiell likställighet mellan städerna och landsbygden i vad gäller underhållet av städernas för den allmänna trafiken viktiga gator och vägar. Vi föreslogo därför, att till dessa gator och vägar skulle utgå ett underhållsbidrag av samma procentuella storlek som det, vilket för närvarande utgår till landsbygden, nämligen 85 procent på verkliga kostnaderna, för städernas vidkommande dock maximerat till ett belopp av sammanlagt 4 miljoner kronor. Detta har nu departementschefen inte velat vara med om. Om jag fattat departementschefen rätt beror detta framför allt därpå, att han ansett, att det måhända skulle komma att stöta på vissa svårigheter att i städernas bokföring för väg- och gatukostnaderna särskilja de poster som röra dessa vägar och gator. Jag vill inte underskatta de svårigheter, som härvidlag kunna möta, men jag kan dock inte tillmäta dem den betydelsen, att jag skulle finna anledning frånfalla de vägsakkunnigas förslag, detta särskilt som vi inom de sakkunniga hade blicken öppen för de svårigheter, som här skulle kunna uppstå, men dock efter moget övervägande stannade för att förorda ett principiellt likställande av stad och landsbygd. Jag har därför, herr talman, vid behandlingen inom utskottet av denna punkt, givit min anslutning åt det yrkande, som motionsvis framförts i denna kammare av herr Andersson i Falkenberg m. fl. och i första kammaren av herr Ewerlöf m. fl., vilket i huvudsak går ut på ett bifall till de vägsakkunnigas förslag.

*Ang. ändrade grunder för statsbidrag till den allmänna väghållningen.*  
(Forts.)

Med hänvisning till vad jag yttrade i början av mitt anförande skall jag, herr talman, inte uppehålla tiden längre. Jag ber därför bara att få yrka bifall till den av herr Bergström m. fl. avgivna, vid denna punkt av utskottsutlåtandet fogade reservation.

**Herr Persson i Falla:** Den omfattande omläggning av grunderna för automobilskattemedlens fördelning, som föreslås av departementschefen i propositionen, är ju sådan, att man har mycket svårt att ställa upp ett alternativ till densamma. Som läget nu är, är det faktiskt omöjligt att så göra, låt vara att man inte i allo är nöjd med förslaget som sådant. Utskottet har emellertid accepterat detsamma praktiskt taget fullständigt.

För min del kan jag säga, att även jag i väsentliga avseenden kunnat acceptera denna omläggning. Förslaget om en förskjutning av utbetalningen av 55-procentsbidraget till tiden efter den 30 juni innebär ju ur rent budgetmässiga synpunkter så väsentliga fördelar, att jag inte kunnat motsätta mig detsamma. Beträffande åter förslaget om framflyttning av tiden för utjämningsbidragets på 5 miljoner kronor utbetalning så måste jag säga, att jag har svårare för att smälta detta. Jag har i det avseendet rent principiellt samma uppfattning, som herr Lindmark givit uttryck åt i sin motion nr 259. Ur rent budgettekniska synpunkter äro naturligtvis vissa fördelar förenade med den anordning, som departementschefen föreslagit, i det att man därigenom får en fastare och säkrare beräkningsgrund. Jag har också ansett denna omständighet vara av ganska tungt vägande art. Då därtill kommer, att framflyttningen knappast torde komma att betyda mer i tidsavseende än 3 å 4 månader och att det för de olika väghållningsdistrikten gäller relativt små belopp, har jag ansett den praktiska betydelsen av den föreslagna anordningen vara sådan, att jag inte velat framföra någon reservation på den här ifrågavarande punkten. Jag har därför anslutit mig till departementschefens förslag, ehuru jag ansett de principiella erinringar som härvidlag framförts fullt riktiga.

Beträffande däremot den budgettekniska omställningen av automobilskattemedlens specialbudget måste jag säga, att detta inger mycket starka betänkligheter. Utskottet säger på sid. 22 i sitt utlåtande följande: »Vad till sist angår automobilskattemedlens rent *budgetmässiga behandling* måste utskottet anse automobilskattemedlen såväl till uppkomst som ändamål intaga en sådan särställning, att deras avskiljande från andra statliga inkomstkällor är väl motiverat. Utskottet anser alltså specialbudgeten för automobilskattemedlen böra bibehållas.» Detta får man naturligtvis taga fasta på. Jag vill med särskilt eftertryck göra det, men jag är verkligen något tveksam om betydelsen därav för framtiden. Statsutskottet har gjort liknande uttalanden tidigare vid olika tillfällen, men det har icke hindrat, att sugarmarna ha sträckts ut till denna speciella budget, och att man på olika sätt dragit in denna närmare den stora budgeten, och det är just vad man nu också gör vid denna budgets omställning. Specialbudgeten blir här en specialbudget med mycket väsentliga modifikationer. Denna specialbudget och budgetsregleringsfonden stå i förhållande till varandra såsom två kommunicerande kärl: alltefter läget rinner medel från det ena till det andra. Man kan här taga såsom exempel det stora vägbyggnadsanslaget. Detta anslag har alltid ansetts tillgodose ett allmänt intresse, ett statsintresse och har i överensstämmelse härmed tidigare utgått från den allmänna budgeten, men under en statsfinansiellt svår tid överfördes det år 1932 till att utgå av automobilskattemedel. Man förklarade emellertid då, att det endast var en tillfällig åtgärd, som icke skulle

*Ang. ändrade grunder för statsbidrag till den allmänna väghållningen.*  
(Forts.)

vara prejudicerande för framtiden. Så har det också gått med andra vägbyggnadsanslag av liknande karaktär. Nu, när man befinner sig i ett statsfinansiellt mycket lyckligt läge — i varje fall för närvarande — borde det ha varit anledning att återgå från det avsteg, man då tog, men det gör man icke. Dessa anslag skola, å ena sidan, utgå av automobilskattemedlen, men å andra sidan skola exempelvis bidrag till vägunderhållet på landet, till skatteutjämningsfonden m. m. såsom förslagsanslag visserligen gå på budgeten, men regleras mot den stora budgetsregleringsfonden. Överskridanden på dessa anslag får alltså den stora budgetsregleringsfonden taga på sig. Här se vi, huru vi ha två kommunicerande kärl, där medlen kunna rinna från det ena till det andra, under det att de stora anslag, som alltid betraktats såsom tillgodoseende allmänna, statliga ändamål, alltså utgå av bilskattemedel.

Det är denna sammanblandning av olika slag av medel, detta samröre, som jag tidigare vid olika tillfällen varnat för, men som man nu helt visst kommer att ytterligare för framtiden söka åvägabringa. Jag är tämligen viss därom. Varför skall man egentligen ha detta samröre, när man har speciella medel för speciella ändamål — alltså automobilskattemedlen såsom en specialbudget? Varför har man icke kunnat få ett förslag till en rationell avgränsning mellan dessa olika slag av medel? Jag anser, att just nu hade tillfället varit särskilt lämpligt att för denna specialbudget draga upp bestämda och klara gränser efter den rationella ordning, som man här fåfängt spanar efter. I det läge, som vi nu befinna oss, är det emellertid, som sagt, omöjligt att ställa ett alternativ till detta. Jag har emellertid velat göra dessa erinringar nu.

Jag skall sedan be att få säga några ord om motionen, nr 37, i denna kammar, om vilken det redan talats åtskilligt i dag. Den har föranlett vissa uttalanden från utskottets sida och även ett par reservationer, av vilka jag står på den ena. I denna motion finns en del både intressanta och riktiga synpunkter, men också uttalanden och riktlinjer, som synas för litet övervägda och ganska äventyrliga. Vi få erinra oss, att departementschefen här under sjätte huvudtiteln låtit skissera upp en utredning för åstadkommande av en generalplan för huvudvägarna, jämväl innefattande de approximativa kostnadsberäkningar, som skola ligga till grund för kommande utbyggnader av dessa. Motionärerna äro emellertid icke tillfredsställda med detta, utan de vilja gå väsentligt längre. Jag tror mig kunna ange en mycket väsentlig del av motionärernas inriktning med ett kort citat ur motionen. Det står på sid. 8: »Hittillsvarande tillgångar torde knappast förslå att inom rimlig tid på *tidsenligt* sätt omgestalta huvudvägnätet. Någon större minskning av underhållskostnaderna torde väl näppeligen heller framdeles kunna påräknas. Under sådana förhållanden synes det vara en logisk och tvingande nödvändighet, om man vill komma fram till en rationell ordning i fråga om vägväsendets gestaltning, att i samband med den generalplan, som nu förebådats, också upprätta en finansieringsplan, av vilken klart framgår, när olika anslagsbelopp böra vara disponibla och huru de skola åvägabringas, vidare huru kostnaderna böra uppdelas på skatte- och lånemedel samt vilka skattemedel som därvid böra anlitas ävensom huruvida staten eller vägdistriktet eller bådaddera skola ombesörja event. upplåning.»

Det framgår, synes det mig, ganska klart av detta, att motionärerna mena, att vi måste forcera utbyggandet av vårt vägnät, i varje fall av huvudvägarna. Det står också klart för dem, att om de skola kunna färdigställas inom rimlig tid, torde den nuvarande medelstillgången icke förslå o. s. v., och sedan kommer man fram till att man vill ha en plan för en eventuell upp-

*Ang. ändrade grunder för statsbidrag till den allmänna väghållningen.*  
(Forts.)

låning. Vad som uppenbarligen föresvävat dem liksom även en hel del vägteknici i denna tid är, att här måste man forcera utbyggandet i första hand av huvudvägarna, men också en del andra vägar, och att, när tillgängliga medel icke förslå, man icke får draga sig för att göra upplåning i stor skala. Det är en sådan inställning, som jag icke kan ge ett finger åt, ty här måste man vara försiktig enligt min mening, man måste, såsom ett gammalt ordspråk lyder, rätta mun efter matsäcken. Man får bygga med de medel, som finnas tillgängliga; och att göra stora upplåningar för dessa ändamål anser jag vara alltför lättsinnigt. Vi ha under de senaste åren dragit stora växlar på framtiden, framför allt för sociala ändamål, växlar, som vi en dag kanske få mycket svårt att inlösa; och skola vi nu också draga stora växlar på framtiden för våra samfärdsmedel och särskilt för våra vägars utbyggande, så är jag rädd för att vi komma ur askan i elden.

Nu kan man naturligtvis ha olika meningar om betydelsen av en sådan i detalj utformad fix plan för huvudvägarnas utbyggande, deras sträckning, deras tekniska utförande samt för kostnaderna och dessas fördelning på skatte- och lånemedel o. s. v. Jag måste säga, att jag icke tror på möjligheten att kunna uppgöra en sådan i detalj fixerad plan, som har utsikter att stå sig någon längre tid. Utvecklingen på detta område går med sådan hastighet, att en än så noggrant utarbetad plan kan komma att på ganska kort tid behöva justeras om i väsentliga avseenden; och måste man göra en teknisk omjustering, följer därmed också en ekonomisk omjustering. Jag anser alltså, att denna föreställning om möjligheterna att göra en fast beräkning både beträffande vägarnas sträckning och kostnaderna och allt övrigt är ganska utopisk. Vad skall man då med dessa med mycken möda åstadkomna vidlyftiga beräkningar att göra? Man får nog nöja sig med den generalplan, som departementschefen ställt i utsikt, och hoppas, att den kan bli till nödig ledning, men icke till någon ovillkorlig efterrättelse.

Det är i en punkt av motionen, där jag måste ge motionärerna i mycket rätt, nämligen när de yrka på en ändring i grunderna för bidrag till underhåll av huvudvägarna, vilket bidrag nu generellt kan gå upp till 90 procent — i vissa fall till något högre procent. Jag anser, att man här bör kunna gå åtskilligt längre, visserligen icke så långt, som motionärerna tycks vilja föreställa sig, eller ända upp till 100 procent, men dock mer än 90 procent, ty även de återstående 10 procenten kunna, då det gäller dessa dyrbara anläggningar, bli summor, som för olika vägdistrikt kunna bli av rätt så stor betydelse.

Nu har utskottet icke velat göra något bestämt uttalande i denna del, men departementschefen är naturligtvis oförhindrad att ge direktiv för en utredning av denna specialfråga. Jag skall därför begagna tillfället att rikta en vädjan till departementschefen att, under det utredningsarbetet kommer att fortgå, också låta utreda just denna sak. Jag tror, att den förtjänar det.

Vi ha här reserverat oss på denna punkt, och jag skall be, för att ge ytterligare eftertryck åt min senast framförda synpunkt, att få yrka bifall till den reservation, som är avgiven av herr Carlström och mig, och däri vi velat intaga denna mening i utskottets utlåtande: »Utskottet vill dock icke bestrida att större generellt bidrag än 90 procent till rikshuvudvägarna kan vara berättigat och förutsätter att detta tages under övervägande vid kommande utredningar.»

Det är detta yrkande, herr talman, som jag har anledning ställa.

**Herr Råstock:** Herr talman! Jag befinner mig i den lyckliga situationen, att jag icke behöver kosta så mycket krut, för att begagna ett populärt ut-

*Ang. ändrade grunder för statsbidrag till den allmänna väghållningen.*

(Forts.)

tryck, på herrar Lindmark och Lundqvist, ty de ha av ett par föregående talare bemötts på ett sådant sätt, att det kan vara alldeles tillräckligt, såvitt jag förstår.

Jag gör mig icke skyldig till någon felsägning eller till något missbedömande av situationen, om jag tror mig kunna draga den slutsatsen, att kammarens ledamöter, när ni läst motiveringen till detta utskottets utlåtande på denna punkt, skola ha funnit, att vi försökt som så många gånger förut att ställa kyrkan mitt i byn och försökt skapa möjligheter till överväganden också på de punkter, där vi hittills icke lyckats träffa prick, om jag så får säga, så att alla varit fullt belåtna. Det är för övrigt icke möjligt att åstadkomma några underverk, men något kan alltid göras på utjämningsens väg.

Om jag sålunda för min del kan säga beträffande herr Lundqvist, att han behandlats efter förtjänst av andra talare, och beträffande herr Lindmark, att han behandlats av herr Jeppsson, kan jag kanske få säga några få ord om herr Jeppssons eget inlägg. Jag vill då genast säga ifrån, att jag är fullt på det klara med att en person, som sysslat så ingående med vägfrågor och som tillsammans med andra sökt åstadkomma ett förslag, som enligt deras mening är fullt riktigt och väl avvägt, icke utan vidare kan springa ifrån den mening, han på det sättet skapat sig. Det förstår jag och respekterar. Nu är emellertid i varje fall situationen den, att huru man än resonerar, ha vi konstaterat i utskottet — jag tror nog, att man skall kunna konstatera det även här i kammaren — att det förslag, som kommit ifrån de sakkunniga, vilka herr Jeppsson i dag representerar, icke tillfredsställt alla städer, utan att det finns en del missnöje även med detta förslag. Beträffande städernas andel i underhållskostnadsbidraget och fördelningen därav, sådan den gestaltar sig enligt nu gällande regler, kan det kanhända icke skada att här lämna en upplysning, som vi fingo i utskottet — vi ha nämligen kostat på oss åtminstone tre särskilda föredragande, som försökt upplysa vårt i någon mån förmörkade förstånd på olika punkter. Vi fingo veta, säger jag, att för närvarande få vissa städer i statsbidrag 20 procent av sina underhållskostnader, medan andra däremot ha nått upp så högt som till över 300 procent. Det är klart, att när det förhåller sig på det sättet, kan det nuvarande tillståndet icke försvaras, och det är också klart, att eftersom vi vilja ha ett nytt system och eftersom från utskottsmajoriteten ifrågasättes och rent av föreslås en ytterligare omprövning av sättet för användningen av de automobilskattemedel, som städerna skola ha för att täcka vissa av sina utgifter för förbättring och underhåll av städernas för automobiltrafiken viktiga vägar och gator, är det nu ett tillfälle att komma ifrån det nuvarande oeffterrättliga tillståndet genom att lösa denna fråga, såsom departementschefen föreslagit, eller genom att det från städernas sida kommer något nytt förslag, om de kunna hitta på något, som är bättre och på samma gång enklare och rättvisare. Jag vågar hysa den förhoppningen, att riksdagen kommer åtminstone att uppskatta det förslag, som utskottet här framfört, för att på den vägen försöka ställa tillrätta så långt, som ett utskott överhuvud taget kan göra det.

Jag är, som sagt, förekommen i stora delar av herr Jeppsson och herr Persson i Falla. Jag skall, herr talman, för tillfället inskränka sig till vad jag sagt och yrka bifall till utskottets förslag i dess helhet på den nu förevarande punkten.

**Herr Thorell:** Herr talman! Min medmotionär har nyss på ett utmärkt sätt förklarat, varför vi överhuvud taget väckt den motion, som nu här diskuteras. Då jag emellertid har den icke alltför stora förmånen att höra till en

*Ang. ändrade grunder för statsbidrag till den allmänna väghållningen.*  
(Forts.)

vägstyrelse i ett av de vägdistrikt, som har den största omslutningen i hela vårt land och som därtill har att brottas med problemet om två för att inte säga tre utfartsvägar från Stockholm, skall jag be att få tillägga några ord.

Jag skall då börja med min partivän, herr Persson i Falla. När jag hörde hans anförande, tänkte jag, att det hörs i alla fall, att herr Persson är från ett lugnt län. Han är från Örebro län, och där tycks det icke vara så förfärligt stora vägproblem, som man har att brottas med, om det icke möjligtvis är på det sättet, att man, såsom jag exempelvis sett, byggt stora huvudvägar en och annan meter för smala, fastän de byggts under de allra senaste åren. Huruvida herr Persson har medverkat till detta, vet jag icke. Det vore kanske på annat sätt, ifall herr Persson kände sig träffad av de stora rubriker i tidningarna, exempelvis »Norrutsländet» och dylika, som komma med jämna mellanrum. Norrtullsvägen är en av de utfartsvägar från Stockholm, som Stockholms läns östra väghållningsdistrikt, vilket jag tillhör, har fått på sitt konto. Såsom framgår av namnet, östra vägdistriktet, består detta i huvudsak av östra delen av länet, och här ha vi en huvudväg, nämligen Stockholm—Norr-täljevägen. Till vårt vägdistrikt hör emellertid även den stora Solna kommun här ute, och därigenom ha vi fått på vår lott ett stycke av Norrtullsvägen; och det är även ett mycket stort problem, huru vi överhuvud taget skola kunna klara trafiken just ifrån detta Solna. Man har räknat med ungefär sjutusen fordon per dag, som komma från Solna och gå in till Haga södra grindar. Alla, som åkt vägen från Norrtull och ut, veta, huru svårt det är att komma fram här med spårvägslinjerna och denna ytterst hektiska trafik med sammanlagt, vill jag minnas, omkring fjortontusen fordon per dag. När herrarna nu anse, att det kanske icke är klokt av oss att motionera om att rikets huvudvägar skola byggas utan att vägskattemedlen ifrån distrikten tagas i anspråk, vill jag emellertid påpeka, att denna Norrtullsväg i fortsättningen, så snart man fått draga ut en planerad väg i Torsgatans förlängning, knappast kommer att alls trafikeras av några av vägdistriktets befolkning eller vägdistriktets skattebetalare. Solnaborna komma att få sin väg direkt till Torsgatan, medan alla övriga från hela östra delen av Stockholms län komma att på samma sätt som nu åka genom Roslagstull — en väg, som vi också hålla på att bygga ut.

Man tycker ändå, att det är ganska underligt, att våra fiskare ute i skärgården, våra bönder i Roslagen och våra handlande och andra personer, bosatta i hela den östra delen av länet, skola vara med att betala en del av de 800,000 kronor, som de första 400 meterna komma att kosta. Om vi icke få något stöd från Stockholms stad, blir det 10 % av 800,000 eller 80,000 kronor, som de få betala för en väg, som överhuvud taget icke kommer att befaras av dem själva, utan som i huvudsak utgör den stora genomfartsleden från Stockholm till Norrland och i första hand till Uppsala. Jag tycker, att redan ett exempel som detta kan visa, att ett system, enligt vilket våra skattedragare skola betala 10 % till rikshuvudvägarna, icke är rättvist.

En annan sak, som beröres i motionen, är den finansiella sidan av saken. Det finns intet av de många uppdrag, som jag har, som vållar så mycket bekymmer i fråga om planeringen för framtiden som just detta att vara insatt i vägstyrelsen. Man famlar faktiskt i blindo. Vi veta icke, hur det kommer att gå med pengarna ens nästa år. Vi behöva oerhört stora belopp för den fortsatta utbyggnaden av Roslagsvägen, och vi behöva stora belopp till Norrtullsvägen och för den omnämnda vägbyggnaden i Torsgatans förlängning genom sjukhusområdet. I går, då vi hade sammanträde, dök det upp ett nytt problem, vilket just visar, att det är fullständigt uppåt väggarna med nuvarande förhållanden i fråga om planläggningen av arbetena. Vi fingo en skri-

*Ang. ändrade grunder för statsbidrag till den allmänna väghållningen.*

(Forts.)

velse från Stockholms läns västra vägdistrikt, som har Uppsalavägen fr. o. m. några kilometer norr om Stockholm, och man meddelade däri, att man skulle bygga en stor huvudväg utanför samhället Tureberg, vilken skulle träffa vårt vägdistrikt vid en blivande viadukt över statsbanan vid Dammtorp. Man anhöll, att vi skulle fortsätta vägen därifrån, och framhöll helt naturligt och riktigt, att om vi icke gjorde det, skulle den nya vägen komma att fullständigt sakna betydelse och man skulle alltså vara tvungen låta den genomgående trafiken gå genom dessa tätt bebyggda samhällen, Norrviken, Tureberg m. fl., in till Stockholm. Vi ha emellertid faktiskt, herr Persson i Falla, som ju icke vill låna pengar, icke några som helst medel till detta vägbygge. Är det då meningen, att de, som komma från Uppsala eller längre norrifrån, skola köra den nya vägen till den ifrågavarande viadukten, där de finna, att de icke kunna komma längre, för att sedan på småvägar söka sig över till den gamla Stockholmsvägen?

Jag tror nog, att vi kunna vara överens om att i vanliga fall äro vi lantmän försiktiga och vilja icke låna i onödan, men här reser man ju krav från hela landet från bilisternas sida på att få ordentliga utfartsvägar från Stockholm. De nuvarande vägarna få mycket riktigt rent underbetyg såsom odugliga. Skola vi vänta, till dess vi få pengar i vanlig ordning till dessa utfartsvägar, komma vi nog icke att få dem klara kanske ens på de närmaste 20 åren. Under tiden kosta emellertid de nuvarande småvägarna oerhört mycket i underhåll. De slitas mycket mera än en ny ordentligt utförd väg, och därför blir det i verkligheten icke så stor besparing, alldeles fränsett att vi ha kvar de nuvarande olycksriskerna och risken för dödsolyckor vid alla de dödsfällor, som för närvarande finnas. Det måste väl ändå kännas som ett ganska tungt ansvar att, därför att man vill spara och icke låna pengar, skall man år från år offra människoliv och en hel del materiel och dessutom göra en hel del människor till invalider.

Jag skall emellertid lämna denna sak för att gå något in på herr förste vice talmannens anförande. Han talade om att A. K. har byggt så mycket bra vägar, och jag vill för min del säga, att jag anser det vara min skyldighet såsom länsrepresentant att uttala mitt tack till denna institution. Vi ha fått en väg byggd från Rimbo till Öregrund just genom A. K:s försorg. Jag kommer nu icke ihåg, hur lång den är. Denna väg är byggd på ett helt annat sätt än våra små vägdistrikt tidigare gjorde. Man har nämligen här byggt en väg, som kommer att stå sig kanske ett hundratal år framåt i tiden ifråga om sträckningen. Jag vet icke, hur man skulle ha kunnat bygga den på annat sätt. Den är utomordentligt väl planerad och är icke byggd endast för dagens behov, som vi tidigare gjorde. Vi ha därför all anledning att vara A. K. tacksamma för vad den här har gjort, och jag har velat begagna detta tillfälle att framföra det.

Jag skall icke uppehålla tiden längre, herr talman, utan vill endast uttala den förhoppningen, att vi åtminstone skola få kammarens landsbygdsrepresentanter på vår sida. Jag tycker, att det i annat fall måste bli litet underligt för dem, som i stor utsträckning säkerligen tillhöra vägstyrelserna eller äro vägstämmombud, att redogöra för sin ställning, när de komma hem och tala om, att det i riksdagen kom fram ett uppslag om att landsbygden icke skulle behöva vara med att betala för de stora rikshuvudvägarna, som ju till största delen befaras av stadsbor och av lastbilar på väg mellan olika städer. Jag hoppas därför, att vi åtminstone få dem på vår sida. Jag hyser för övrigt även stora förhoppningar om att också stadsrepresentanterna skola inse det rättvisa i vår framställning och rösta med oss.

*Ang. ändrade grunder för statsbidrag till den allmänna väghållningen.*  
(Forts.)

Jag ber härmed, herr talman, att få instämma i det yrkande, som tidigare har framställts av herr Lundqvist i Rotebro.

Herr Andersson i Malmö: Herr talman! Eftersom jag i fråga om fördelningen av automobilskattemedlen mellan städerna har en reservation till utskottets betänkande, skall jag be att få säga några ord om densamma.

Det gäller här icke någon strid om hur mycket städerna skola ha av automobilskattemedlen och hur mycket landsbygden skall ha, utan det är endast fråga om fördelningen mellan städerna inbördes av den andel, som tillfaller dem. Såväl de vägsakkunniga som regeringen i sin proposition och statsutskottet i sitt nu föreliggande förslag hava nämligen anslutit sig till den tanken, att samma proportion mellan städer och landsbygd som nu skall bibehållas även i fortsättningen. Vad frågan här gäller är därför endast sättet för fördelningen mellan städerna själva av deras andel av automobilskattemedlen.

Det har redan tillräckligt vittnats om att det icke är bra, som det nu är. Det sker för närvarande icke någon rättvis fördelning mellan städerna. Jag skall icke trötta kammaren med att gå in på något exemplifierande härav. Såväl de vägsakkunniga som regeringen i sin proposition ha försökt lösa denna fråga på ett enligt deras mening bättre sätt. De vägsakkunniga vilja ställa städerna i principiellt lika berättigad ställning med landsbygden och utgå ifrån, att städerna också skola ha bidrag med 85 % av sina utgifter för underhållet av sina för automobiltrafik viktiga gator och utfartsvägar. Enligt en beräkning, som utförts av de vägsakkunniga, skulle underhållskostnaden för städernas del för år 1934, tror jag det var, ha uppgått till 4 miljoner kronor, och det bidrag till underhållskostnaden, som städerna skulle ha, skulle alltså utgöra 85 % av detta belopp. Emellertid föreställer jag mig, att om de vägsakkunnigas förslag skulle vinna riksdagens bifall, bör en omprövning tid efter annan ske av denna summa. Den andra del, som skulle tillfalla städerna, skulle utdelas till dem efter någon slags behovsprövning, grundad på av städerna uppgjorda tvåårsplaner.

Regeringen har för sin del underkänt de vägsakkunnigas förslag i fråga om underhållsbidraget till städerna. Den anser, att förslaget från vägsakkunnigas sida är principiellt riktigt men att det stöter på så stora praktiska svårigheter vid sitt genomförande, att regeringen för sin del icke vågat sig på förslaget. Regeringen föreslår i stället, att de 80 % i bidrag, som nu utgå i förhållande till antalet automobiler i resp. städer, den s. k. fasta delen, skola sänkas till 40 % och att resten eller 60 % skall utgöra utjämningsandelen. Enligt min mening är emellertid 40 % alldeles för litet, och jag har därför på denna punkt önskat få till stånd en bestämd förändring. Jag har inom utskottet närmast anslutit mig till de sakkunnigas förslag såsom varande det principiellt riktiga, men jag har beträffande den del, som icke har med underhållsbidraget att skaffa, tänkt mig en annan fördelning än de sakkunniga föreslagit och även en annan fördelningsgrund än regeringen för sin del tänkt sig.

Jag har utgått ifrån, att det för städernas del är rätt så viktigt att redan på hösten ha reda på ungefär hur mycket automobilskattemedel de ha att vänta från staten till sina gatuarbeten för nästkommande år. Därigenom få de givetvis större möjlighet att kunna överblicka den lämpliga omfattningen av sin väg- och gatubudget.

Vad jag, herr talman, i min reservation har syftat till har i stort sett icke



*Ang. ändrade grunder för statsbidrag till den allmänna väghållningen.*  
(Forts.)

varit annat än att man vid den utredning, som jag hoppas skall komma till stånd, också skall taga hänsyn just till de synpunkter, som jag för min del anser vara riktiga. Det förefaller mig, som om en sådan utgångspunkt för fördelningen av dessa medel till städerna skulle vara riktig, att man lägger städernas samtliga gatu- och vägkostnader till grund för det hela och samtidigt sätter den fasta delen så hög som möjligt och utjämningsandelen så låg som möjligt. Utjämningsandelen skulle endast vara till för att hjälpa i sådana speciella fall, då särskild hjälp är av nöden.

Det är dessa synpunkter, som jag har framfört i utskottet vid behandlingen av denna fråga och som jag även har framfört i reservationen, till vilken jag vill yrka bifall. Jag yrkar alltså i första hand bifall till den av herr Bergström m. fl. avgivna reservationen men med det tillägg, som innefattas i min egen reservation.

Häruti instämde herrar *Lindberg* i Umeå, *Lovén*, *Andersson* i Falkenberg och *Sundström* i Skövde.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **Forslund**: Herr talman! Under den punkt, som här föreligger till behandling, ingår ju ett helt komplex av frågor, som måst undergå en ingående prövning, innan Kungl. Maj:t kunnat föreslå den väsentliga omändring av reglerna för automobilskattemedlens fördelning, som här föreslås.

Jag vill först uttala ett tack till statsutskottet för dess välvilliga behandling av Kungl. Maj:ts förslag och skall sedan övergå till att säga några få ord först i fråga om den generalplan, vilken här har ifrågasatts såsom ett ytterligare tillägg till vad som genom Kungl. Maj:ts beslut har vidtagits för utrönande av den ordning, i vilken vårt vägväsende bör utbyggas och hur därvid på lämpligaste sätt skall förfaras. Jag tror, att motionärerna i detta fall förbise en omständighet, när de tala om att man endast har uppdragit åt en enda person att verkställa denna vittomfattande inventering och att därefter framlägga de förslag, vartill denna inventering kan ge anledning. Det är ändå så, att den av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen föreslagna och av Kungl. Maj:t utsedda personen för detta uppdrag egentligen är centralen för en utredning, som ombesörjes av vida flera personer, nämligen av de vägingenjörer, som finnas i länen, med de biträden, som de ha till sitt förfogande. Jag vill tillägga, att skulle det längre fram visa sig, att det icke är möjligt att med denna personalstab verkställa denna utredning inom rimlig tid, får man helt naturligt förstärka med erforderlig arbetskraft.

Den ekonomiska sida av saken, som motionärerna ha tagit upp, tror jag icke, att man i detta sammanhang har anledning att närmare ingå på, änskönt det helt naturligt vore mycket frestande att även diskutera den saken. Jag tror nämligen, att de förslag till omläggningar, som här föreligga, i och för sig äro så omfattande, att frågorna böra hållas isär vid ärendets behandling.

Man har talat om förskjutningen av utbetalningstiden av underhålls- och skatteutjämningsbidragen. Denna förskjutning är ju bl. a. avsedd att möjliggöra utbetalning av statsbidrag för redan utförda arbeten, som ha måst utföras i förskott, och den ger därför möjlighet till att avlasta den börda, som vägdistriktet i anledning härav ha iklätt sig. Jag vill upplysningsvis meddela, att innan man gick in för att föreslå denna förskjutning, inhämtades upplysningar från vägstyrelsernas förbunds styrelse, vilken ju bör kunna ha rätt noggrann kännedom om de olägenheter, som skulle kunna uppstå genom den ordning, som här har föreslagits. Det visade sig, att denna styrelse helt

*Ang. ändrade grunder för statsbidrag till den allmänna väghållningen.*  
(Forts.)

gick in för att godtaga denna princip. Jag hoppas därför, att någon nämnvärd olägenhet icke skall behöva uppstå för vägstyrelserna i deras ekonomiska handhavande av vägväsendet.

Den fråga, som den siste ärade talaren var inne på, gällde fördelningen av automobilskattemedlen städerna emellan. Där har regeringen gått på en från de sakkunnigas förslag avvikande linje. Jag vill både till den siste talaren och till andra, som ha talat för att man skulle ha följt de sakkunniga, säga, att skälet till att så icke skett har varit, att de sakkunniga själva i sitt betänkande ha framfört en sådan mängd betänkligheter emot att tillämpa sådana regler. De sakkunniga ha på sid. 33 i betänkandet tydligt uttalat, att deras förslag är förenat med stora svårigheter och att de hysa starka betänkligheter mot en fixering av bidragsprocenten på det sätt, som reservanterna här ha tänkt sig. I ett ganska långt stycke i sitt eget betänkande tala de sakkunniga just om de vådor, som ligga i att gå in för en sådan regel. Vid närmare granskning av frågan om städernas tilldelning ha de emellertid kommit till den slutsatsen, att de med sakkunnigförslaget förenade riskerna skulle kunna begränsas genom att införa något, som skulle kunna betecknas såsom ett spärrsystem. Detta spärrsystem skulle bestå däri, att till städerna icke skulle få utgå högre bidrag till underhållskostnaderna än 85 % och att dessa kostnader sammanlagt skulle vara maximerade till 4 miljoner kronor. Därmed har man emellertid icke löst den svåra frågan att åstadkomma rättvisa städerna emellan. Det problemet kan man enligt mitt sätt att se icke lösa med den spärr, som de sakkunniga ha skisserat upp. Det enda, som kan sägas åstadkommas med denna spärr, är, att om de svårigheter förefinnas, som de sakkunniga själva ha omnämnt i sitt betänkande, skulle de kunna begränsas till att omfatta ett anslagsbelopp av 4 miljoner kronor och att ingen stad skulle få mer än 85 %.

Till den siste ärade talaren skulle jag också vilja säga, att det är icke riktigt att åberopa de sakkunniga såsom de, vilka ha rekommenderat det förslag, som han hävdar och som Malmö stad stått fadder för, ty de sakkunniga ha i sitt betänkande sagt, att detta förslag är ännu mindre tillförlitligt än det av dem föreslagna systemet, och de ha därför icke kunnat taga upp detta Malmö stads förslag.

Jag måste således säga, att vi vid prövning av detta ärende från departementets sida haft tillräckligt stöd av de sakkunnigas eget uttalande för att kunna frångå de sakkunnigas förslag på denna punkt. Kungl. Maj:ts förslag innebär icke, att städerna sammanlagt skulle få mindre än vad fallet blir enligt de sakkunnigas förslag. Vi ha i departementet undersökt detta, och det har visat sig, att städerna enligt sakkunnigeförslaget skulle få ett belopp av 13,072,000 kronor av bilskattemedel och enligt Kungl. Maj:ts förslag 12,940,000 kronor. Här föreligger alltså en skillnad på 132,000 kronor. Det har icke förelegat skäl att med anledning av denna obetydliga skillnad mellan anslagsbeloppen sönderbryta ett genomtänkt och redan uppgjort förslag. När det därtill förhåller sig på det sättet, att dessa 12,940,000 kronor icke äro ett definitivt fastslaget belopp, kan det tänkas ytterligare någon justering av anslaget. Reservanterna ha enhälligt stannat för den enda punkt i de sakkunnigas förslag, som måste betecknas som svag och omstridd, nämligen att fördela anslaget till städerna på det sätt, som de sakkunniga ha tänkt sig. I propositionen ha vi sökt undvika att man skulle med den noggrannhet, som vi måste förutsätta eljest hade måst ske, behöva granska städernas bokföring och ålägg dem att mycket noga bokföra kostnaderna för de gator, för vilka statsbidrag skulle utgå. Detta system är icke nödvändigt enligt Kungl. Maj:ts

*Ang. ändrade grunder för statsbidrag till den allmänna väghållningen.*

(Forts.)

förslag. Enligt detta prövas i varje särskilt fall, om bidrag skall utgå till nybyggnader och anläggningar av vägar och gator.

Jag tror med anledning härav, att det förslag, vi stannat för i propositionen, måste anses vara det bästa. Läger man därtill, att statsutskottet i sitt utlåtande hemställer, att denna sak ytterligare måtte bli föremål för omprövning, erbjudas därigenom möjligheter för Kungl. Maj:t att ägna ytterligare uppmärksamhet åt denna fördelning. Det måste enligt min mening stöta på mycket stora svårigheter att få till stånd en rättvisare grund för fördelningen av detta anslag än Kungl. Maj:t tänkt sig.

**Herr Lundqvist:** Herr talman! Endast ett par ord. Jag förstår mycket väl, att man kan ha delade meningar i de frågor, som äro behandlade i den motion, som nu är föremål för överläggning. Jag ber emellertid att med särskild tillfredsställelse och tacksamhet få annotera den försiktiga och av välvilja präglade inställning, som utmärkte herr statsrådets uttalande beträffande de synpunkter, som jag tidigare tillät mig understryka. Jag ber också att med tacksamhet få inkassera herr förste vice talmannens instämmande i vår motion, i den mån den rör vägskattemedlens användning för dessa huvudvägar.

Jag håller naturligtvis med herr statsrådet om att den reform, som nu föreslås, i och för sig är så pass genomgripande, att det kan föreligga anledning att först genomföra den och sedan taga upp andra därmed sammanhängande frågor. Jag förstår detta, och jag har därför uttalat förhoppning om att herr statsrådet måtte som nästa etapp även upptaga finansieringsfrågan. För min del tror jag, att den verkligen är värd särskild uppmärksamhet. Herr statsrådet sade, att det inte var meningen, att en enstaka tjänsteman i väg- och vattenbyggnadsstyrelsen skulle ha hand om detta arbete utan att det skulle utföras med hjälp av vägdistriktens tjänstemän ute i länen. För min del har jag den uppfattningen — den är kanske felaktig — att dessa herrar ha så mycket annat att göra, att man inte, om man anförtror dem detta uppdrag, får den enhetlighet och grundlighet i dessa arbeten, som är önskvärd. Då nu emellertid herr statsrådet själv har sagt, att om det visar sig, att vad i propositionen föreslagits inte är tillräckligt, herr statsrådet inte skall tveka att föreslå mera effektiva åtgärder, har jag ingen anledning att på denna punkt sträcka mig längre utan annoterar detta uttalande med tacksamhet.

Jag vill gärna instämma i det uttalande, som gjordes av herr Persson i Falla, att visst skall man vara försiktig, när det gäller ekonomiska frågor och särskilt en fråga som denna. Å andra sidan tror jag att man har anledning att säga sig, att man bör akta sig för att driva försiktigheten så långt, att man lurar sig själv. Jag är rädd för att man gör detta, om man resonerar som herr Persson i Falla nyss gjorde, att det inte tjänar någonting till att kosta på pengar på en ordentlig förundersökning, innan man bygger dessa stora riksvägar. Jag tror, att det finns all anledning att här lägga ned mycket pengar och att man tjänar på det i det långa loppet.

Herr Persson i Falla opponerade sig vidare mot vad vi i vår motion skrivit om upplåning. Hårtill vill jag endast säga, att herr Persson gjorde sig skyldig till samma fel som litet var är benägen att göra; han förstörde vad som är skrivet. En enda fattig rad finns i motionen om att man också bör ägna uppmärksamhet åt frågan, om eventuell upplåning skall ske genom staten eller vägdistriktet eller genom bådadera. Detta uttalande är väl inte så förfärligt märkvärdigt, eftersom upplåning redan för närvarande äger rum i mycket stor utsträckning vid olika vägdistrikt, som måste anlita denna utväg. Det ligger väl då ganska nära till hands att fråga sig, om det inte vore rimligare,

*Ang. ändrade grunder för statsbidrag till den allmänna väghållningen.*  
(Forts.)

att dessa upplåningar i viss utsträckning skedde genom statens försorg. Det kan av olika skäl vara lämpligt med en upplåning för att få ett arbete i tid utfört och att låta lånet sedan amorteras med bilskattemedel, som flyta in under de kommande åren. Jag vill betona, att jag i detta fall inte alls varit med om någonting, som kan betecknas som lättfärdigt. Jag är alldeles säker på att den som lever får se, att de synpunkter som framförts i motionen äro ganska förnuftiga.

Sedan vill jag endast konstatera, att då herr Råstock kröp bakom herr Persson i Falla, glömde han att säga ett enda ord om vårt förslag, att vägskattemedel icke skola användas för rikshuvudvägarna. Det skulle vara mycket intressant att från statsutskottets majoritets sida få höra något ords motivering, varför man skall bibehålla anordningen att för dessa vägar anlita vägskattemedel.

Till sist, herr talman, ber jag att få göra en formell ändring i det yrkande, som jag tidigare ställt. Den reservation, som här är avgiven, omfattar inte bara motionen nr 37 i andra kammaren utan har också avseende på en annan motion. Jag har tidigare yrkat bifall till reservationen i dess helhet. Jag ber nu att få ändra mitt yrkande till att avse bifall endast till motionen nr 37 i andra kammaren.

Herr De Geer i Hanaskog: Herr talman! Ehuru denna debatt har pågått så länge, dristar jag mig ändå att säga ett par korta ord. Jag vill då särskilt beröra den fråga, som väckts av herr Lundqvist med flera, nämligen frågan om finansplanen. Då jag tillhör statsutskottets majoritet kan det vara ganska berättigat, att jag får lov att förklara det märkliga förhållandet, att jag icke har velat vara med om denna finansplan. Vi som ställt oss tveksamma i denna fråga ha gjort det av den anledningen — åtminstone gäller detta beträffande mig — att vi icke för vår del kunnat finna några bärande skäl att upprätta en dylik finansplan.

Herr Thorell omnämnde, att han hade så mycket bekymmer i sin egenskap av ledamot i vägstyrelse och antydde att hans bekymmer skulle bortfalla, om denna finansplan enligt motionärernas förslag blev genomförd. Saken är nog inte så enkel. Jag misstänker, att han skulle få behålla sina bekymmer och att de till och med skulle avsevärt ökas, i fall det skulle visa sig att den uppgjorda finansplanen vore ganska löst hopkommen och fullkomligt omöjlig att på längre sikt genomföra. Jag tror för min del, att detta skulle bliva fallet. Jag anser att det är synnerligen svårt att uppgöra dylika finansplaner, som ha utsikt att stå sig längre tid, för så vitt de icke äro byggda på mycket säker grund. Jag tror, att det är klokare att gå fram så småningom och taga det ena vägproblemet efter det andra och att man på detta sätt kan nå lika goda resultat som genom en i hastigheten uppgjord finansplan, som man tycks ha så stor tillit till.

Nu har jag hört — jag förstod det redan i förväg — att herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet inte har någonting emot att uppgöra en finansplan på detta område, om det är möjligt. En dylik finansieringsplan kan givetvis ha en mycket stor och betydelsefull uppgift att fylla. Jag hör emellertid inte till dem som tro, att vägväsendet är så illa planlagt för närvarande som ofta brukar påstås. Vägväsendet övervakas förutom av Kungl. Maj:t även av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, och det går kraftigt framåt steg för steg varje år med stor planmässighet. Jag tror man överdriver ganska mycket, när man talar om bristen på planmässighet. Jag tillåter mig att beröra denna fråga av särskilda skäl. Det skrives för ögonblicket så

*Ang. ändrade grunder för statsbidrag till den allmänna väghållningen.*  
(Forts.)

mycket i tidningspressen om denna bristande planmässighet och uttalas förvåning över att man inom det svenska vägväsendet icke vill vara med om att genomföra en mera noggrant upprättad plan. Jag tror för min del, att sådana planer arbeta sig fram ganska hastigt, där de äro av behovet påkallade.

Herr Lundqvist ville att utvecklingen skulle ske i raskare tempo beträffande riksvägarna. Vad menas då egentligen med riksvägar? Bakom benämningen ligger väl den tanken, att dessa vägar skulle möjliggöra för såväl utländska turister som landets egna invånare att färdas hastigt fram från en landsdel till en annan, t. ex. från Stockholm till Göteborg eller Malmö o. s. v. Jag är icke övertygad om att det är välbetänkt att forcera byggandet av riksvägar, då det finns ofantligt många andra vägar, som kanske ha lika stor betydelse för vårt folk. Om man lägger ned huvudsaken av arbete på riksvägarna och forcerar deras byggande är det fara värt, att man åstadkommer stor skada för näringslivet i många delar av vårt land. För undvikande av missförstånd ber jag att få betona, att jag naturligtvis är mycket intresserad av att, när en plan för byggande av riksvägar uppgjorts, denna plan också genomföres med väl avpassad hastighet. Saken ligger för närvarande till på det sättet, att vägdistriktet redan nu erhålla 90 procent av kostnaden för en riksväg i statsbidrag. Det ligger dessutom i Kungl. Maj:ts makt att i vissa undantagsfall, om Kungl. Maj:t så finner lämpligt, bevilja ett högre bidrag än 90 procent. Det är väl knappast i något vägdistrikt, som man fruktar att få en riksväg dragen genom distriktet och på grund härav erhålla dessa 90 procent av kostnaden i statsbidrag. Jag tror man i allmänhet är ganska belåten med de rådande förhållandena. Man är nog inte heller i allmänhet så rädd att få lägga till litet vägskatt, som det från vissa håll framhållits. Det är alldeles påtagligt, att riksvägarna även ha lokalt intresse. Det kan därför vara lika berättigat att bevilja bidrag av vägskattemedel till en riksväg som till en stor huvudväg, som icke har riksvägs karaktär.

Herr Lundqvist frågade i sitt senaste anförande, varför man skall använda vägskatten till dylika vägar. Jag har redan påpekat, att det finns lika goda skäl att bevilja vägskattemedel till riksvägar som till andra vägar. Skulle de icke bli delaktiga av vägskatt, skulle man inom det stora flertalet av landets vägdistrikt undra, varför sådana vägdistrikt, som ha riksväg genom sitt område, särskilt skola gynnas.

Jag skall, herr talman, inte uppehålla tiden. Jag har endast velat framhålla, att det finns ganska goda skäl för statsutskottets majoritets ståndpunkt att för närvarande icke gå med på herr Lundqvists motion. Jag tror att det finns lika goda skäl att icke forcera arbetet på riksvägnätet alltför häftigt. Samtidigt bör man fortsätta att gå planmässigt till väga. Jag hoppas, att man får en plan, som blir tillfredsställande icke bara med tanke på riksvägnätet utan även med tanke på alla övriga vägar inom de olika distrikten. Det är alldeles uppenbart och naturligt, att man icke heller bör glömma bort de mindre vägarna. Det finns en passus i statsutskottets utlåtande, som icke har berörts under diskussionen och som jag ber att få särskilt understryka. Utskottet påpekar, att det enligt den kungl. propositionen allt fortfarande finnes möjlighet för vägdistriktet att utföra vissa mindre förbättringar, som tidigare fått inräknas i underhållet. I statsutskottets utlåtande göres ingen invändning häremot; man framhåller, att om dessa mindre förbättringar fortfarande skola kunna ske och bli till fördel för vägväsendet i dess helhet, måste man hoppas, att de även i fortsättningen skola kunna få äga rum utan alltför stor och omständlig apparat utan i gamla beprövade och enkla former. Jag

*Ang. ändrade grunder för statsbidrag till den allmänna väghållningen.*  
(Forts.)

tror att det har en mycket stor betydelse i synnerhet för befolkningen på landsbygden, att de små vägarna kunna förbättras utan alltför stor apparat.

Herr Persson i Falla: Herr talman! Herr Thorell förmodade för sin del, att man måste höra hemma i en särskilt lugn avkrok av världen för att kunna intaga den ställning till hans motion, som jag gör. Det kan hända, att Närke är en relativt lugn del av världen, men ej lugnare, än att vi ha både vanliga vägar och riksvägar samt få taga ställning till och brottas med sådana frågor. Men just därför att jag har en viss erfarenhet, anser jag, att jag kan bedöma denna motion på ett fullt realistiskt sätt.

Herr Thorell gav ett exempel på de nuvarande förhållandenas oeffterrettlighet, då han frågade, om det kunde vara riktigt, att öbor ute i skärgården och andra i liknande ställning skulle vara med om att betala vägskatt till utbyggande av stora huvudvägar, av vilka de aldrig kunde få någon som helst nytta. Det är dock ett helt annat problem herr Thorell vidrörde. Det gäller ej blott huvudvägarna utan landsvägsnätets utbyggnad och underhåll överhuvud taget. De som ha detta isolerade läge och ej kunna begagna landsvägarna i någon väsentlig utsträckning, ha i stort sett samma minimala intresse av de vanliga landsvägarnas som av de större huvudvägarnas byggnad och underhåll eller dem vederfares samma orättvisa i bägge fallen. Men detta är ett helt annat och större problem, som ej beröres i den motion, det här är fråga om.

Vad sedan beträffar herr Thorells vädjan till kammarens lantmän, då han säger, att det skulle komma att se underligt ut för dem därhemma, om de ej ville vara med om det yrkande, som herr Thorell talar för, så har jag en helt annan uppfattning därom. Jag har nämligen det förtroendet till kammarens lantmän, att de verkligen försöka att sätta sig in i de frågor, som komma före, och söka sakligt bedöma dem samt låta sig påverkas av rent sakliga skäl i högre grad än av demagogiska hänsyn.

Om jag sedan får övergå till herr Lundqvists yttrande, så är det uppenbart, att den beslutsamhetens friska hy, som präglade motionen, har bleknat ganska mycket i herr Lundqvists senaste anförande. Vad beträffar de omtalade upplåningarna, syntes de nu ej alls ha den omfattning som man fick intryck av i motionen, men det är dock motionens innehåll, som man haft att hålla sig till. Herr Lundqvist misstänkte, att med den försiktighet, som jag ådagalagt här, kan man bli lurad, om man ej vill vara med om en ordentlig förundersökning, när man bygger de stora huvudvägarna. Men såvitt jag förstår, så är det just en ordentlig förundersökning som departementschefen nu har ställt i utsikt. Jag kan ej finna, att om man går in för motionen, man får utredningen ett uns bättre, än man får enligt den ordning, som skisserats i sjätte huvudtiteln.

Beträffande den punkt om storleken av statsbidraget till huvudvägarna, som herr Lundqvist och herr Thorell ha berört i motionen, är det ju så, att i den reservation, som jag har avgivit, har jag också tagit särskilt fasta på den. Ehuru jag ej fått bestämt besked av departementschefen i fråga om den vädjan, jag ställde till honom för en stund sedan, vågar jag allt fort hoppas, att statsrådet Forslund under det kommande utredningsarbetet beaktar de synpunkter beträffande denna fråga, som i motionen och i reservationen äro angivna, och alltså låter verkställa en undersökning om större bidrag än 90 % till huvudvägarna. Den förhoppningen har jag alltjämt.

Jag ber under dessa förhållanden att få vidhålla mitt yrkande.

*Ang. ändrade grunder för statsbidrag till den allmänna väghållningen.*  
(Forts.)

Herr **Thorell**: Herr talman! Endast ett par ord till ordf. i vägstyrelsernas förbund, herr De Geer.

Han sade: varför skall en del distrikt gynnas, därför att rikshuvudvägar gå genom deras område? Ja, baron De Geer, det är nog så, att dessa vägdistrikt ej gynnas så mycket. Vi ha för närvarande en huvudväg stakad, som skall gå ut från Norrtull till Uppsala. Den vägen kommer knappast att beröra några bebyggda samhällen. Den skall i huvudsak följa norra stambanan, och ortsbefolkningen kommer att få köra på den gamla vägen. Då undrar jag, herr De Geer, om ej vår tankegång är riktigare, att en sådan väg skall byggas utan bidrag av medel från folk inom vägdistriktet.

Beträffande herr Persson i Falla och hans bedömande av motiven för vår motion, så får det bli en sak, som han får stå för själv. Jag skall ej gå närmare in på densamma. Jag håller i alla fall på den uppfattning, åt vilken jag gav uttryck i mitt första anförande, nämligen att vi i denna del av landet ha helt andra problem att göra med än dem, han är van vid, och följaktligen måste vi se saken på ett annat sätt, än vad man gör i den del av landet han representerar.

Härmed var överläggningen slutad. Därunder hade beträffande mom. I av utskottets hemställan i förevarande punkt yrkats dels bifall till utskottets berörda hemställan, dels bifall till den av herr Bergström m. fl. avgivna, vid punkten fogade, med 3:o) betecknade reservationen, dels ock bifall till den av herr Andersson i Malmö avgivna, under 4:o) upptagna reservationen. Herr talmannen meddelade, att han med hänsyn till innehållet i sistnämnda reservation komme att framställa proposition på densamma endast för den händelse kammaren bifölle den hemställan, som innefattades i den under 3:o) antecknade reservationen.

I enlighet härmed gav herr talmannen beträffande förevarande mom. I propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till förenämnda under 3:o) upptagna reservation; och blev utskottets hemställan i mom. I av kammaren bifallen.

Härpå biföll kammaren på herr talmannens därå framställda proposition mom. II a) av utskottets förevarande hemställan.

Herr talmannen gav härefter propositioner beträffande mom. II b) av utskottets hemställan i förevarande punkt, nämligen dels på bifall till berörda hemställan dels ock på avslag därå samt bifall i stället till motionen II: 37; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

Vidare biföll kammaren på herr talmannens därå givna proposition mom. II c) av utskottets förevarande hemställan.

Slutligen framställde herr talmannen propositioner beträffande utskottets motivering i förevarande punkt, nämligen dels på godkännande av utskottets berörda motivering dels ock på godkännande av utskottets motivering med den ändring däri, som innefattades i den vid punkten fogade, med 2:o) betecknade reservationen av herrar Carlström och Persson i Falla; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Persson i Falla begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren godkänner statsutskottets motivering under punkt 7:o) av utskottets förevarande utlåtande nr 6,

röstar Ja;

*Ang. ändrade grunder för statsbidrag till den allmänna väghållningen.*  
(Forts.)

Den det ej vill,

röstas Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt utskottets motivering med den ändring däri, som innefattas i den vid punkten fogade, med 2:o) betecknade reservationen av herrar Carlström och Persson i Falla.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren godkänt utskottets motivering i förevarande punkt.

*Punkterna 8—10.*

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 11.*

Lades till handlingarna.

*Punkten 12.*

Utskottets hemställan bifölls.

*Ang. bidrag till nyanläggning av ödebygdsvägar.*

*Punkten 13, angående bidrag till nyanläggning av ödebygdsvägar, föredrogs; och yttrade därvid*

Herr **Persson** i Undersvik: Herr talman! Det anslag till ödebygdsvägar, som det här gäller, utgår ju till de fyra nordligaste länen samt dessutom till Kopparbergs och Värmlands län. Det är ett alldeles speciellt vägranlag, som avser att tillgodose behovet i det stora ödebygdsområde, som sträcker sig efter Kölen över landet med en gles bebyggelse och där människorna ej i större utsträckning ha möjligheter att hjälpa till vid lösandet av vägproblemet. Det är därför, som anslaget från statens sida i detta fall satts så högt som till 90 %. En del av detta ödebygdsområde ingår även i Gävleborgs län, som emellertid hittills ej kommit i åtnjutande av detta anslag. Representeranter för Gävleborgs län ha därför i denna och i första kammaren väckt motioner om att anslaget till ödebygdsvägar måtte höjas med 100,000 kronor, alltså från av Kungl. Maj:t föreslagna 1,800,000 kronor till 1,900,000 kronor, samt att det skulle få gälla även Gävleborgs län. Vad anslagssumman beträffar, har utskottet höjt den i enlighet med vår motion men ej velat vara med om att utsträcka anslaget till att omfatta jämväl Gävleborgs län.

Jag har ej tänkt här ställa något yrkande. Varför jag begärt ordet, är för att jag vill säga ett par ord med anledning av utskottets motivering och även motivera, varför vi komma att ett annat år ånyo framföra detta förslag. Utskottet framhåller i sin motivering, att detta anslag tillkommit för att möjliggöra det allmänna vägnätets mera nödortfuga utsträckning genom nordligaste Sveriges vidsträckta fjäll- och ödemarksområden. Jag ber att till detta få anföra, att det är riktigt, att detta anslag först tilldelades ödemarksområdena inom de fyra nordligaste länen. Men det betonades uttryckligen, i första hand av de sakkunniga, som på sin tid kommo med förslag i ärendet, och vidare vid den fortsatta behandlingen såväl av departementschefen som av vederbörande utskott och riksdagen, att dessa vägar uppe i övre Norrland vore en försöksanordning, som på grund av det särskilda behovet däruppe i första hand begränsades till detta område. Men det sades också klart ifrån,



*Ang. bidrag till nyanläggning av ödebygdsvägar. (Forts.)*

att allt eftersom det visade sig vara lämpligt, skulle anslag till dylika vägar utsträckas till att avse även övriga delar av detta ödebygdsområde.

För att styrka min uppfattning kan jag citera, vad departementschefen anförde i propositionen till 1919 års riksdag i detta ärende. Han säger, att »ovannämnda sakkunniga vidrörde, ehuru detta icke direkt ingick i deras uppdrag, frågan, huruvida även i andra län än de fyra nordligaste behov kunde föreligga av ifrågavarande slag av vägar, och förklarade sig de sakkunniga anse, att så utan tvivel vore förhållandet beträffande såväl Värmlands som Gävleborgs och Kopparbergs län». Här säges ju tydligt, att enligt de sakkunnigas uppfattning, som sedan även godtogs av statsmakterna vid den fortsatta behandlingen av ärendet, Gävleborgs län skulle räknas med, så att inom detta län befintliga delar av ödebygdsområdet skulle ingå i de områden, inom vilka dylika vägar voro behövlige. Vi se också, hur man i fortsättningen gått fram efter dessa linjer. År 1924 blev Kopparbergs län delaktigt av detta anslag och 1933 även Värmlands län, varför nu återstår endast en del av detta område, som finnes inom Gävleborgs län, en del, som visserligen är liten i förhållande till de stora områdena i de andra länen men där behovet och förhållandena torde vara enahanda som i de övriga delarna.

Jag har nyligen fått några uppgifter av vägingenjören i Gävleborgs län, som jag här ber att få meddela. Jag beklagar, att dessa uppgifter ej kommit oss tillhanda så tidigt, att vi kunnat förelägga utskottet desamma. Jag ber att få citera, vad denne vägingenjör skrivit. Han framhåller i början av skrivelsen, att det måste anses ostridigt, att stora delar av norra och västra Hälsingland äro verkliga ödebygder utan andra samfärdsmedel än stigar, dåliga kärrvägar, rodd- och flottleder. Han anför vidare, att i övergångsområdet mellan ödebygden och den tätare bebyggelsen pågår utbyggandet av ett vägnät av den enklaste i länet förekommande typen av allmänna vägar, de s. k. enkla bygdevägarna ned till 3,5 meter körbredd och med mötesplatser 5 å 6 meter breda på högst 200 meters inbördes avstånd. »Denna vägtyp», säger han, »är synnerligen ändamålsenlig inom det omförmälda området men blir genom sin relativt höga standard i avseende på kurvor och lutningsförhållanden onödigt dyr — 15 å 20 kronor per meter — att använda inom ödebygdsområdet.» Han yttrar vidare: »Då det får anses ofrånkomligt att förse även ödebygden med vissa allmänna vägar, måste det väl ställa sig mera ekonomiskt att använda sig av ödebygdstypen än av den dubbelt dyrare enkla bygdevägstypen.» Det har också verkställts vissa undersökningar, och det föreligger i första hand en plan, omfattande åtta företag på tillsammans 170 kilometer. Utförda som enkla bygdevägar skulle de kosta 3,400,000 kronor, varvid de väghållningsskyldigas andel skulle bli 680,000 kronor. Om ödebygdsvägar däremot finge tillgripas, skulle motsvarande kostnader bli 1,700,000 kronor, respektive 170,000 kronor. Han framhåller också en annan synpunkt. Under nu rådande förhållanden är det svårt att få vägstämmorna att medverka till vägbyggande i ödebygdsområden med relativt höga kostnader för vägdistriktet. Vi veta ju också, att denna ödebygds befolkning har mycket små möjligheter att göra sig gällande på vägstämmorna.

I utskottets motivering hänvisas Gävleborgs län, när det gäller detta vägbehov, till anslaget till enskilda utfartsvägar och nybyggesvägar. Jag har framhållit här, och det framhålles också av vägingenjören, att denna typ av vägar, enskilda utfartsvägar, kräver betydligt större insatser av enskilda, och i sin motivering till nästa punkt i utlåtandet, där det gäller dessa utfartsvägar, säger ju utskottet självt följande: »Om en utfartsvägsanläggning skall kunna åstadkommas, beror nämligen främst på den härav berörda befolkningens egna ansträngningar och uppoffringar.» Här har man att i all-

*Ang. bidrag till nyanläggning av ödebygdsvägar. (Forts.)*

mänhet räkna med ett bidrag från staten av endast  $\frac{1}{4}$  eller högst  $\frac{1}{3}$  av kostnaderna. Sålunda kan man utgå ifrån, att med de ekonomiska förhållanden, som äro rådande bland befolkningen i dessa bygder, är det ej möjligt att lösa vägfrågorna efter dessa linjer, utan ödebygdsvägar behöva här tillgripas.

Det är vidare en tredje synpunkt, som jag till sist vill anföra, och det är denna, att vägbyggandet anses vara ett av de förnämsta beredskapsarbetena, när det gäller kommande kriser. Det vore därför synnerligen önskvärt, om det ödebygdsområde, som ligger i Gävleborgs län, kunde komma med de övriga i huvudtiteln, så att man på grund härav kunde uppgöra planer för kommande kris.

Det var, herr talman, endast dessa synpunkter, som jag i all korthet velat framhålla i denna fråga. Jag har sökt visa för det första, att de sakkunniga och statsmakterna vid behandlingen av denna fråga från början framhållit, att hela ödemarksområdet, i den mån det kunde anses lämpligt, borde få del av anslaget till ödebygdsvägar, och att man även från början räknat med Gävleborgs län, och för det andra, att en lösning av denna fråga inom dessa områden av Gävleborgs län svårligen kan åstadkommas på annat sätt, än genom att man tillgriper ödebygdsvägar, och att den så löses på ett för det allmänna bättre och billigare sätt, än om man försöker lösa den genom att bygga enkla bygdevägar. Turen bör nu ha kommit till Gävleborgs län att få del av detta anslag.

Jag har ej velat anföra detta för att polemisera mot utskottet utan, som jag nämnde i början av mitt anförande, för att motivera en förnyad framställning. Jag erkänner, att motionen borde ha varit fylligare, och att det skulle ha förelegat en utredning tidigare. Under sådana omständigheter kanske utskottet upptagit ärendet till en mera grundlig prövning.

Jag skall ej ställa något yrkande, men jag vill uttala den förhoppningen, att statsutskottet ett kommande år skall, om vi komma med en ytterligare utredning i ärendet, upptaga frågan till välvillig behandling.

I detta anförande, varunder herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, instämde herr *Hilding*.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren vad utskottet hemställt i förevarande punkt.

*Ang. bidrag  
till byggande  
av enskilda  
utfartsvägar.*

*Punkten 14*, angående bidrag till byggande av enskilda utfartsvägar.

Kungl. Maj:t hade under punkten 14 av sjätte huvudtiteln uti statsverkspropositionen föreslagit riksdagen att till bidrag till byggande av enskilda utfartsvägar för budgetåret 1938/39 anvisa ett reservationsanslag av 1,200,000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen.

I samband med Kungl. Maj:ts förevarande förslag hade utskottet behandlat följande motioner, nämligen

*inom första kammaren:*

nr 80 av herr *Johansson* i Fredrikslund *m. fl.*;

nr 81 av herr *Friggeråker m. fl.*;

nr 141 av herr *Holstenson m. fl.*; och

nr 183 av herr *A. Pettersson*; samt

*inom andra kammaren:*

nr 33 av herr *Gustafsson* i Lekåsa;

nr 45 av herr *Sandberg m. fl.*;

nr 96 av herr *Hansson* i Vännäsby *m. fl.*;

*Ang. bidrag till byggande av enskilda utfartsvägar. (Forts.)*

- nr 164 av herr *Jonsson* i Skedsbygd *m. fl.*;  
nr 167 av herr *Lindmark m. fl.*;  
nr 174 av herr *Hansson* i Rubbestad *m. fl.*; och  
nr 261 av herr *Johansson* i Norrfors.

I motionen II: 33 hade hemställts, att riksdagen måtte ställa ett belopp av 3,000,000 kronor till Kungl. Maj:ts förfogande att genom länsstyrelserna efter vederbörlig behovsprövning fördelas till byggnads- och underhållsskyldige å enskilda utfartsvägar, vilkas underhållskostnader vore särskilt betungande, med hänsynstagande till den uppdebiterade allmänna vägskatten.

Utskottet hemställde,

a) att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 80 och 81 samt II: 96, 167 och 174 ävensom med bifall till motionen II: 45, måtte till bidrag till byggande av enskilda utfartsvägar för budgetåret 1938/39 anvisa ett reservationsanslag av 1,400,000 kronor, att avräknas mot automobilskatte-medlen;

b) att motionerna I: 141 och 183 samt II: 33, 164 och 261, som avsågo vägunderhållsbidrag — i den mån de ej kunde anses besvarade med vad ovan anförts — ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Efter föredragning av punkten anförde:

Herr *Jonsson* i Skedsbygd: Herr förste vice talman! Utskottet har under denna punkt behandlat en av mig *m. fl.* väckt motion avseende att söka påskynda den utredning som ändock måste komma till stånd angående underhållet av enskilda utfartsvägar. Detta problem har ju under de senaste åren alltmera skjutits i förgrunden på grund av de förändringar som trafiken undergått. Automobilerna utföra nu de flesta av alla körslor och ha sökt sig in på de enskilda vägarna. Dessa vägar tillåta med nuvarande byggnadssätt i många fall icke denna trafik, och underhållet blir därför för de enskilda vägunderhållarna alltför betungande. Glädjande nog har jag sett att 1936 års vägsakkunniga i sitt avgivna betänkande äro inne på den tanken, att vägskatte-medel böra användas för dessa enskilda vägar. Jag har således icke något annat yrkande än om bifall till det förslag vartill utskottet kommit, men jag har endast velat uttala den förhoppningen att de vägsakkunniga, när de göra upp sitt förslag, också se till att icke sådana villkor förknippas med utanordnandet av vägskatte-medlen till underhåll av de enskilda vägarna, att det blir omöjligt eller svårt för dessa enskilda vägunderhållare att komma i åtnjutande härav. Jag tackar utskottet för den välvilliga behandling som motionen rönt, och jag gör det i den förhoppningen att denna fråga nu avancerat ett gott stycke mot sin lösning.

Herr *Gustafsson* i Lekåsa: Herr talman! I utlåtandet på sid. 27 har utskottet erkänt nödvändigheten av det anslag som det här är fråga om. Utskottet säger, att »avsikten med anslaget till enskilda utfartsvägar är att genom beredande av statsbidrag uppmuntra och möjliggöra för befolkningen i avlägsen liggande byar eller gårdar att själva bryta väg fram till de allmänna trafiklederna» o. s. v. På denna punkt och när det gäller vårt vägväsen i sin helhet, ha vi ju med glädje kunnat konstatera, att statsutskottet har ökat på de anslag som begärts av Kungl. Maj:t. Detta är så mycket mera beaktansvärt, som vi veta, att det är av betydelse, att de gårdar som ligga i ödebygder få en uppmuntran och en hjälp till att sätta de vägar som leda till dem i ett bättre skick. När frågan år efter år kommit före på sätt som skett, har jag

*Ang. bidrag till byggande av enskilda utfartsvägar. (Forts.)*

i en motion påyrkat ett betydligt högre anslag än det statsutskottet har velat gå med på, och jag har gjort detta därför, herr talman, att jag tänkt, att vi skulle ge en bättre handräckning åt de enskilda utfartsvägarna, så att de skulle komma bättre i stånd. Jag är i alla fall tacksam mot statsutskottet, att det även detta år har ökat anslaget med 200,000 kronor för detta behjärtansvärda ändamål.

Då här resonerats så mycket om vägar och vägväsende, skall jag icke uppehålla debatten längre, utan skall helt kort, herr talman, be att få yrka bifall till motionen nr 33 i denna kammare.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. På av herr förste vice talmannen därå given proposition blev utskottets förevarande hemställan under a) av kammaren bifallen. Härefter framställde herr förste vice talmannen propositioner beträffande utskottets hemställan under b), nämligen dels på bifall till berörda hemställan dels ock på bifall till samma hemställan med den ändring däri, som innefattades i motionen II: 33 av herr Gustafsson i Lekåsa; och fattade kammaren beslut i överensstämmelse med innehållet i den förra propositionen.

*Punkterna 15 och 16.*

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 17.*

Lades till handlingarna.

*Punkten 18.*

Utskottets hemställan bifölls.

*Ang. inköp  
av gatsten.*

*Punkten 19, angående inköp av gatsten, föredrogs; och anförde därvid:*

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet **Sköld**: Herr talman! Under denna punkt har statsutskottet i sin motivering erinrat om ett uttalande av 1936 års riksdag, att staten borde hjälpa gatstensindustrien att övervinna de exporthinder som ifrån olika främmande länders sida ha rests emot en sådan export. Jag har ingenting emot att statsutskottet ånyo bringar detta önskemål i erinran, det kan icke vara till någon skada. Jag har bara ansett mig böra här idag förklara, att ansträngningarna från statens sida att hjälpa gatstensindustrien att få sin export ökad ha ständigt pågått och pågå alltjämt. Det har aldrig varit tal om någon slapphet eller något stillestånd från statens sida i detta avseende. Samtidigt som jag förklarar detta, måste jag ju erkänna, att våra ansträngningar icke ha lett till så värst stora resultat, och det kanske kan ha en liten uppgift att fylla, om jag här något uppehåller mig vid frågan, vad det är som gör, att vi ha så svårt att få export av gatsten till stånd.

Det finns folk, har jag märkt, som t. o. m. offentligen förklarat, att orsaken skulle ligga däri, att myndigheter eller av staten utsedda personer i sitt arbete skulle missgynna gatstensindustrien till fördel för annan industri eller verksamhet. Det förhåller sig alls icke på det sättet. Orsaken till att det är svårt att exportera gatsten ligger i den allmänna benägenheten som olika länder ha att gynna sitt eget arbete, att tillgodose sina behov med det egna landets produkter. Därtill kommer, att många länder, som förut ha importerat gatsten från Sverige, nu ha valutasvårigheter och söka undgå all import, som de kunna undgå, för att spara sina främmande valutor för andra ändamål. Därtill kom-

*Ang. inköp av gatsten. (Forts.)*

mer dessutom, att det finns så många ersättningsmedel för gatsten, när det gäller att göra vägar och gator, att det är relativt lätt för de olika länderna att finna möjligheter för att kunna undvara importerad gatsten. Allt detta gör, att när vi komma till främmande länder och begära att de skola köpa vår gatsten, då möta vi icke bara kallsinnighet från deras sida, utan många gånger rent av avoghet, och det har hänt, att våra utlandsrepresentanter och våra förhandlare ha kommit hem och sagt oss, att man blir irriterad i de olika länderna över denna ständiga press från svensk sida för gatstensexporten. Vi lida kanske skada, har man sagt från deras sida, om vi så enträget jämt och samt hålla på och trumma på den punkten, när man från andra sidan absolut ingenting vill. Men att våra underhandlare säga detta till de svenska statsmakterna, det är ju icke att motverka eller motarbeta denna industri, utan det är att tala om sanningen för oss, som vi behöva veta, och det är ju så mycket mera naturligt, som det gång på gång visat sig, att de ha rätt i sitt bedömande. Jag vill sålunda understryka, att när våra förhandlare för oss rapportera tillståndet i importländerna, får man ju icke vända om det och ge det den innebörden, att dessa svenska förhandlare skulle motarbeta gatstensexporten. Det är icke riktigt.

När vi inom regeringen få dessa rapporter, ha vi givetvis haft att att väga den ena saken mot den andra, och vi ha alltid kommit till det resultatet, att även om det betyder vissa svårigheter för oss, om vi beständigt skulle hålla på att hamra in i utlandet våra önskemål om gatstensexport, böra vi göra det ändå. Vi anse, att gatstensindustriens läge är sådant, att ingenting får underlåtas, utan att allt som kan göras bör göras, och våra underhandlare få jämt och samt nya direktiv att vid alla tillfällen föra fram detta önskemål och försöka bereda marknad för svensk gatsten. Det är t. o. m. på det sättet, att regeringen ställt till förhandlarnas förfogande påtryckningsmedel, förhandlingsobjekt, som ingen annan svensk exportnäring får. Det förekommer fall, då utländska stater gärna vilja exportera ett visst slags varor till Sverige, varor som vi anse oss icke i behov av, varor som vi helst vilja slippa köpa. Det förekommer då, att vi säga till utlandet: Ja, det må vara hänt. vi skola köpa den varan av er, om ni vilja köpa gatsten av oss. Genom den lagring av varor, som nu försiggår i beredskapssyfte, ha vi ju dessutom den möjligheten att ibland kunna säga — att den varan kunna vi köpa i det och det landet, det gör ju oss ungefär detsamma; då gå vi till ett land och säga — vi skola köpa så och så stor kvantitet av den varan hos er, om ni vilja köpa gatsten av oss, men vilja ni icke köpa gatsten av oss, köpa vi den varan av ett annat land. Det finns ingen annan näring, icke ens jordbruket, som annars är mest gynnad nation, åt vilken man ställer sådana möjligheter till förfogande för underhandlarna som vad som sker i fråga om gatstensindustrien. Då kan man kanske komma fram med en misstänksamhet och säga: men då sköta väl icke förhandlarna sig. — Härpå svarar jag: Ibland ha vi gått så långt, att vi ställt dessa vapen i händerna på gatstensindustriens eget folk och sagt: var så goda, här ha ni maktmedel, gå ut och förhandla!

Jag skall berätta två fall, som inträffat, sedan riksdagen förra året var samlad. En gatstensindustriens representant hade av den svenska regeringen fått det beskedet, att vi skola köpa en vara, som vi annars icke vilja ha, under villkoret att det andra landet, som vill sälja den, vill av oss köpa gatsten. Han reste till det landet, Sveriges minister i huvudstaden där hade fått bestämt besked, att han skulle på allt sätt understödja gatstensindustrirepresentantens åtgöranden; och en vacker dag kom han hem, denne representant för den svenska gatstensindustrien, och kunde betyga, att han mött all förståelse från den svenska regeringens sida och från den svenska representationens sida, men han

*Ang. inköp av gatsten. (Forts.)*

hade icke lyckats sälja en enda gatsten. I ett annat fall hade vi officiella underhandlingar om att få sälja gatsten emot att vi i stället köpte en annan vara, men det gick inte. Då kom det en förfrågan från gatstensindustriens sida, kan icke vår representant försöka göra en sådan kompensationsaffär i alla fall? Jo, var så god, sade vi, vi ställa här till förfogande en vara, som vi kunna köpa i detta land, och ni kan säga till dem där nere: vi köpa den varan till den och den kvantiteten, om vi få betala den med gatsten. Det gällde en leverans av gatsten på 40—50,000 ton. Och vi utlovade dessutom, att om ett sådant avtal komme till stånd mellan representanten för gatstensindustrien och vederbörande företagare i det andra landet, skulle vi använda hela statens möjlighet för att sedan skaffa tillstånd till import i det främmande landet av gatsten. Och gatstensindustriens representant gick till arbetet och arbetade sedan vecka efter vecka. De 40,000 ton sattes ned till 30,000 ton, sattes ned ytterligare till 18,000 ton, och till slut som resultat av det hela blev det så att vi fingo sälja 9,000 ton gatsten, som praktiskt taget icke såldes till det land, det från början var fråga om.

Jag har bara velat anföra detta för att visa, att det icke är brist på vilja och icke brist på ansträngningar från regeringens sida, från de svenska underhandlarnas sida, från vår utländska representations sida, som gör att resultatet har blivit så pass dåligt som det blivit. Jag har bara velat fastslå, att det är icke riktigt, när man säger, att gatstensindustrien är missgynnad i fråga om statliga ansträngningar. Det finns, det fastslår jag, icke någon näring i detta land, som intar en så gynnad ställning som gatstensindustrien gör. Det beror icke på statsmakterna och myndigheterna, att det icke blir resultat av dessa ansträngningar.

Varför jag sagt detta är därför, att om man för det talet, att de svenska ämbetsmännen på detta område icke fullgöra sin skyldighet och sin plikt, om man driver det talet offentligt eller på annat sätt anklagar dem, så kan det icke vara till nytta för gatstensindustrien. Jag tvivlar aldrig på att icke våra ämbetsmän skola göra sin plikt och göra den fullt ut, men var och en måste ha fullt klart för sig, att det är något annat att göra sin plikt, om man gör den i känslan av att möta förståelse och uppskattning för sitt arbete, än om man finner, att man mötes av misstänksamhet och misstroende och att den uppfattningen sprides, att vederbörande icke gör sin skyldighet. Jag har ansett mig böra här offentligen uttala detta.

**Herr Mårtensson:** Herr talman! Jag har med stort intresse åhört den deklaration, som herr statsrådet Sköld här lämnat, och jag vill säga för min personliga del, att jag har haft den uppfattningen och har den uppfattningen fortfarande, att regeringen och landets representanter vid underhandlingar med olika länder ha gjort vad i deras förmåga stått för att gagna gatstensindustrien och att återigen få igång exporten av denna vara. Jag har begärt ordet i denna fråga ingalunda för att rikta någon kritik vare sig emot regeringen eller de olika underhandlarna och icke heller emot utskottet, utan jag vill tvärtom understödja vad utskottet har uttalat i denna fråga till förmån för upphjälpande av stenexporten. Jag vill understryka detta uttalande särskilt därför, att denna industri befinner sig i ett sådant läge, att den är i behov av all den hjälp, av alla de stödåtgärder, som överhuvud kunna vidtagas. Stenindustrien har, som vi alla känna till, från första början varit en typisk exportindustri. Omkring 90 à 95 % av denna industris hela tillverkning har gått till export till olika länder. När därför krisen 1931 kom och förlamade exporten, så betydde ju detta ett fruktansvärt slag för såväl företagarna som arbetarna inom denna industri. Jag skall, för att fatta mig mycket kort, bara

*Ang. inköp av gatsten. (Forts.)*

tillåta mig att i detta sammanhang nämna några siffror, som äro ganska betydande.

År 1929 uppgick värdet av den svenska gatstensexporten till över 16 miljoner kronor. År 1931 hade denna siffra nedgått till cirka 6,5 miljoner kronor, sålunda till ungefär en tredjedel av exporten 1929. År 1935 synes bottenläget vara nått, men då hade även exporten sjunkit så att exportvärdet utgjorde endast cirka 1,853,000 kronor. Under de två senaste åren har en liten ljusning inträtt på exportmarknaden. År 1936 hade nämligen exporten ökat till cirka 3,6 miljoner kronor och 1937 till omkring 5,5 miljoner kronor. Men man måste tyvärr konstatera, att läget för industrien nu återigen har försämrats. För januari månad 1937 uppgick värdet av exporten av gatsten till något över 309,000 kronor, men för januari månad 1938 hade denna siffra åter sjunkit till cirka 211,000 kronor. Orderstocken för export utgjorde den 1 januari 1937 cirka 667,000 kvadratmeter och den 1 januari 1938 endast 188,118 kvadratmeter.

Man måste ovillkorligen göra sig den frågan: vad kan orsaken vara till detta försämrade läge för stenexporten, när man har kunnat konstatera, att övriga exportindustrier icke hava kommit i något försämrat läge, åtminstone icke i nämnvärd utsträckning, utan fortfarande befinna sig i ett ganska gynnsamt läge. En av de mest bidragande orsakerna till dessa försämrade exportmöjligheter för gatstensindustrien tycks framförallt vara den, att vissa större leveranser av gatsten till Polen och Frankrike, som under det senaste året ägt rum, numera äro i stort sett fullgjorda. Överenskommelserna om stenleveranser till dessa länder träffades, om jag icke missminner mig, genom särskilda handelsöverenskommelser och mot utbyte av andra varor, framför allt kol från Polen. Om jag icke är felaktigt underrättad, ha förhandlingar om dylika kompensationsavtal förts med olika länder såväl under slutet av förra året som i början av innevarande år. Men tyvärr måste man säga, att dessa förhandlingar ännu icke lett till något för denna industri gynnsamt resultat. Det är icke minst av denna anledning som jag vill ytterligare understryka vad utskottet har framhållit, nämligen önskvärdheten av »att allt göres för att övervinna de onormala hinder i form av importförbud, valutarestriktioner och dylika utländska åtgärder, som rests för att hindra exporten av gatsten».

Under det senaste året sysselsattes omkring 3,400 arbetare inom gatstensindustrien. Det kan i detta sammanhang nämnas, att 1929 uppgick arbetarantalet till cirka 8,000. För att för framtiden kunna bereda arbete åt dessa 3,400 arbetare, som hade sin sysselsättning inom denna industri under 1937, och som jag tror till största delen fortfarande sysselsättas inom industrien, fordras, att exporten upprätthålles i ungefär samma nivå som 1937. Lyckas icke detta, så måste den nuvarande arbetsstyrkan nedskäras i ganska stor utsträckning. Jag behöver knappast nämna, vad detta skulle betyda för de hårt prövade län, Bohuslän och Blekinge, där stenindustrien har sin huvudsakliga verksamhet.

Jag får därför till slut, herr talman, uttala min förhoppning om att regeringen, och icke minst statsrådet och chefen för handelsdepartementet, i fortsättningen liksom hittills kommer att ägna allt möjligt intresse åt att få i gång exporten av gatsten i större utsträckning än för närvarande, så att det därigenom skall bliva möjligt att även för framtiden sysselsätta minst den arbetsstyrka, som för närvarande sysselsättes inom denna industri.

Med herr Mårtensson förenade sig herr *Karlsson* i Munkedal.

Herr *Persson* i Falla: Herr talman! Vid denna punkt ha herr von Seth och jag avgivit en blank reservation, som jag skall be att med några ord få

*Ang. inköp av gatsten. (Forts.)*

motivera. Ingen som helst skiljaktighet råder om att hjälpåtgärder böra vidtagas på de områden, som det här gäller. Men man måste bli betänksam emot den form, som använts under en lång följd av år, och som har mera konserverande än sanerande effekt. Vi anse, att man måste komma fram till ett mera rationellt förfaringsätt, än som här har förekommit. Det förefaller, som om man kommit in i en stenbunden slentrian, som man borde försöka frigöra sig ifrån. Åtgärder för sanering av de nödlidande distrikten måste naturligtvis förekomma, men de böra övervägas från andra utgångspunkter, än som här har skett. Det torde vara oundgängligen nödvändigt för framtiden. Det är endast detta, som vi med vår reservation ha velat ge uttryck för.

**Herr Törnkvist:** Herr talman! Den som har växt upp i Blekinge för en halv mansålder sedan och erinrar sig den första kris, som denna industri drabbades utav, när världskriget bröt in, kan ju lätt förstå behovet av att ha en större stenindustri här i landet. Denna industri tillkom som en typisk exportindustri; där såldes praktiskt taget knappast något på den svenska marknaden under 70- och 80-talen d. v. s. denna industris första decennier.

Ett annat förhållande inträdde under den andra kris, som gatstensindustrin drabbades av omkring år 1930. Då drabbades den svenska gatstensindustrin av importförbud ifrån det land, som så gott som utan undantag varit den stora köparen av denna produkt, nämligen Tyskland. Det är icke så, att Tyskland självt har varit eller är utan gatstensindustri; tvärtom har väl Tyskland den största industrien för gatstenstillverkning i världen. Enligt en uppgift, som har lämnats, och som jag, till dess motsatsen meddelas, måste anse vara tillförlitlig, arbetar denna stenindustri för närvarande under högkonjunktur och har gjort detta sedan en tid tillbaka. Uppenbarligen är det här fråga om att tillgodose det inhemska tyska behovet av gatsten. Jag kan icke nu påminna mig den exakta tidpunkten, men det var något av åren 1929 eller 1930, som man i två etapper genom tyska regeringsbeslut avstängde importen av gatsten från Skandinavien till norra Tyskland, som dittills varit den huvudsakliga köparen av den nordiska och framför allt den svenska gatstenen.

Med kännedom om dessa förhållanden lär väl icke någon kunna anklaga regeringen eller vår utlandsrepresentation för att gatstensindustrin icke har någon marknad i utlandet. Jag tillhör sålunda icke dem, som i det stycket tadla. Jag har tvärtom blivit övertygad om att man har gjort vad man kunnat och gjort mycket för att återerövra en del av denna »förbudsmarknad». Det är naturligtvis klart, att den svenska marknaden icke kan absorbera den stora tillverkning av gatsten, som blivit en följd av den internationella marknadens tidigare förmåga att köpa denna vara. Vi ha därför nu genom olika åtgärder pressat ned den med detta arbete tidigare sysselsatta arbetarstammen. Jag tror, att t. ex. i Blekinge kan man nu anslå den till ungefär 22 à 25 % av den arbetarstam, som fanns, då industrien hade en exportmarknad. Vad Bohuslän angår torde det väl kanske finnas kvar en något större del. Den nuvarande arbetarstammen är emellertid det oaktat för stor för den svenska marknaden. Samma problem, som har bekymrat oss under flera år, föreligger därför delvis ännu, problemet att från yrket avföra en yrkesman, som nått upp till 40-, 50- eller t. o. m. 35-årsåldern, och samtidigt tillförsäkra honom en tillfredsställande försörjning. Antalet stenhuggare i Blekinge uppgår för närvarande till 600 à 700, eller kanske det är säkrare att säga 500 à 700, eftersom antalet skiftar så mycket från den ena månaden till den andra. Jag kan försäkra kammaren, att om det är någon, som kan ge en anvisning om huru dessa skola kunna skaffa sig en inkomst, som uppgår till åtminstone 75 % av deras inkomst, då de hade normal sysselsättning inom stenindustrin, så skulle de med glädje anamma denna



*Ang. inköp av gatsten. (Forts.)*

lösning, ty deras arbetsförtjänst ligger nu i många fall under 50 % av den förtjänst, de hade på den tiden, då industrien kunde avsätta sina produkter. Det är givetvis tragiskt för en grupp, som befinner sig i det läget, att den behöver taga emot klander och kritik för att man icke har kunnat finna en ginare, bättre och smakligare väg för avvecklingen av den på detta område dömda generationen. Vi få därför naturligtvis vara så skonsamma som möjligt, och jag för min del såsom representant för länet vädjar om en sådan skonsamhet.

Jag fann det emellertid litet egendomligt att höra, att våra utomordentliga tjänstemän och ledare för vår utrikesrepresentation vid framställandet av sina förslag skulle irritera vederbörande i olika länder, d. v. s. bringa dem på något sätt ur jämvikt. Det önskemålet kan naturligtvis uttalas beträffande deras dagliga gärning, att de icke böra framkalla någon irriterad stämning och därmed försvåra sina egna utsikter att på andra områden göra sig gällande gent emot vederbörande. Jag tror icke, att det är någon, som begär, att en sådan energi skall utvecklas, att vederbörande bli irriterade. Det är väl för övrigt icke gärna överensstämmande med diplomatiskt språk och diplomatisk kutym, att man blir irriterad. Jag skulle snarare vilja säga, att våra attachéer, ja, varför icke våra ministrar, borde ha i sikte, såsom de ju redan ha, att det finns en industri i landet, som har de och de svårigheterna att dragas med, och yppar det sig ett tillfälle på någon punkt, om den ligger i eller utanför Europa, så skola vi ge den ett handtag under framkallande av en glad och god hjälparstämning även hos dem, som man talar med såsom köpare. Det finns nog möjlighet därtill.

Slutligen vill jag för min del säga, att en viss del av tillverkningen av detta vägbelägningsmedel måste vi nog räkna med såsom nödvändig även här i Sverige. Tiden hårdnar, och här finns intet så bärigt och hårt i fråga om de tunga och hårda medel, vi kunna bli tvingade att använda, som ordentliga och bäriga vägar. En och annan sådan måste vi ha belagd med detta hårda material.

Jag tackar slutligen statsrådet och chefen för handelsdepartementet för hans uttalande, att vad statsutskottet här har skrivit kan vara bra att ha såsom en påminnelse om vad riksdagen sade 1936. Jag hemställer, herr talman, om bifall till utskottets förslag.

**Herr von Seth:** Herr förste vice talman! I enlighet mer den deklARATION, som herr Persson i Falla avgivit angående den reservation, som vi tecknat oss för under förevarande punkt 19, vill jag endast därtill säga, att vi ingalunda ställa oss avvisande emot det anslag på 4 miljoner kronor, som skall komma den betryckta stenindustrien till godo. Vad jag för min del emellertid icke kan godtaga är, att det år efter år skall användas medel från automobilskattefonden till dessa, jag vågar påstå det, i vissa fall experimentartade försök. Ty det är dock ännu icke bevisat, att stensättning blir billigare än andra permanentbeläggningar på vägnarna. Jag medger gärna, att stensättning under vissa förhållanden och inom vissa områden kan vara utmärkt, men då vi ha andra belägningsmedel, som i de flesta fall bli billigare, anser jag det icke vara rättvist, att de som betala vägskatt och framför allt motorfolket skola bidra till detta.

Jag har, herr förste vice talman, intet yrkande, men jag har till protokollet velat ha antecknat, att jag anser det icke med rättvisa förenligt, att vägskattebetalarna och motorfolket skola bidra till detta anslag. Det bör tagas av andra medel.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

*Punkterna 20 och 21.*

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 22.*

Lades till handlingarna.

*Punkten 23.*

Utskottets hemställan bifölls.

*Punkten 24.*

Lades till handlingarna.

*Punkterna 25—41.*

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 42.*

Lades till handlingarna.

*Punkterna 43 och 44.*

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 45.*

Lades till handlingarna.

*Punkterna 46—55.*

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 56.*

Lades till handlingarna.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

§ 9.

Anmälades och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 104, till Konungen i anledning av väckt motion om viss ändring i lagen om landsting.

§ 10.

*Ang. utgif-  
terna under  
riksstatens  
fjärde huvud-  
titel.*

Till behandling förelåg härafter statsutskottets utlåtande, nr 4, angående regleringen för budgetåret 1938/39 av utgifterna under riksstatens fjärde huvudtitel, innefattande anslagen till försvarsdepartementet.

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren, att förevarande utlåtande skulle föredragas punktvis samt att vid föredragningen av de särskilda punkterna endast rubrikerna skulle uppläsas.

*Ang. försvars-  
departementet:  
avlöningar.*

*Punkten 1*, angående försvarsdepartementet: avlöningar.

Efter föredragning av punkten anförde:

Hans excellens herr statsministern **Hansson**: Herr talman! Jag tillåter mig att redan vid denna punkt lämna kammaren ett meddelande, som kan hava betydelse för behandlingen av vissa av de följande punkterna.

*Ang. försvarsdepartementet: avlöningar. (Forts.)*

Den ökade osäkerhet i det internationella läget, som framträtt efter statsverkspropositionens framläggande, har föranlett regeringen att undersöka, huruvida vissa ytterligare åtgärder till försvarsberedskapens omedelbara stärkande kunna vidtagas. Regeringen har för avsikt att på grundval av denna undersökning hos årets riksdag hemställa, att ett avsevärt belopp anvisas för att efter regeringens bedömande användas för angivna ändamål. I avvaktan på detta förslag torde lämpligen punkterna 87, 96, 129, 134, 137 och 142 i statsutskottets utlåtande nr 4 böra återremitteras till utskottet.

**Herr Bagge:** Herr talman! Med anledning av vad hans excellens herr statsministern nu har yttrat vill jag framhålla, att det givetvis närmast är på regeringen som ansvaret måste vila för att allt blir gjort som kan göras för vår försvarsberedskap i dessa tider. Men också på oppositionen vilar ett ansvar, som vi varken vilja eller kunna undandraga oss. Med den ståndpunkt, som vi vid innevarande liksom vid tidigare riksdagar intagit till denna fråga, är det givetvis med stor tillfredsställelse som vi åhört statsministerns nyss avgivna förklaring. Vi försäkra regeringen om vårt stöd, när det gäller att sörja för de olika sidorna av vår försvarsberedskap. Hur detta skall ske, bliva vi väl i tillfälle att sedermera närmare dryfta. Den saken vill jag således icke alls i dag upptaga till behandling.

Inga hinder få läggas i vägen, när det gäller åtgärder, där handlingskraft och snabbhet kunna bli av avgörande betydelse för vårt lands framtid och bestånd. Jag är övertygad om, att hela det svenska folket i dessa tider är berett och villigt att offra vad som kräves för vårt försvar. Och illa skulle vi fylla vår plikt som detta folks representanter, om vi icke kunde finna de former, i vilka inom ett demokratiskt statsskick ett samarbete för ett sådant mål kan vinnas mellan olika meningsriktningar.

Det är mig en källa till djup tillfredsställelse och glädje, att detta nu synes hava skett genom regeringens deklaration.

Herr talman! Jag har intet yrkande.

**Herr Andersson i Rasjön:** Herr talman! Den deklaration, som statsministern här nyss avgivit, kommer säkerligen att väcka tillfredsställelse inom vida kretsar. Ävenledes kommer den — därom kunna vi vara förvissade — att bidraga till ökad respekt för Sverige utomlands. Från den meningsriktning, som jag representerar, äro vi beredda att stödja ett regeringsförslag, som går ut på ett snabbare realiserande av 1936 års försvarsbeslut. När våra representanter i statsutskottet vid behandlingen av den huvudtitel, som nu har föredragits, hava biträtt regeringens förslag jämväl i de delar, där längre gående yrkanden hava förelegat, har detta skett i medvetandet om, att ansvaret för vårt försvar i denna oroliga tid i första hand ligger hos landets regering. Efter statsministerns anförande är det uppenbart, att regeringen känner detta sitt ansvar och redan har tagit det initiativ, som situationen kräver. Förutom det sakliga värde, som ligger i de förebådade åtgärderna, markeras härigenom ytterligare den vilja att hålla försvarsfrågan över partierna, som enligt vårt förmenande är en av de mest betydelsefulla vinsterna av 1936 års riksdagsbeslut.

Jag förutsätter emellertid, att ärendet skall kunna beredas i så god tid, att i möjligaste mån detaljerade förslag kunna föreläggas riksdagen, medan den är samlad. Vi hava ju ännu två à två och en halv månader, som vi räkna med, att riksdagen skall finnas här. Naturligtvis äro vidsträckta fullmakter till regeringen nödvändiga i en kritisk tid. Men dess bättre befinna vi oss

*Ang. försvarsdepartementet: avlöningar. (Forts.)*

ännu i ett sådant läge, att vi kunna behandla frågorna med den grundlighet och den balans, som är vanlig i den svenska riksdagen.

Herr talman! På den nu föredragna punkten har jag intet annat yrkande än om bifall till utskottets förslag.

**Herr Svensson:** Herr talman! I den allvarliga tid vi nu leva är det ingen överraskning, att regeringen lämnat den deklaration, som statsministern avgivit. Det betyder, att vi kunna hava förtroende till regeringen. Det är ett förtroende, som den är värd. Den följer utvecklingen och tar ansvar för land och folk.

Den folkgrupp, som jag representerar, har sedan urminnes tider varit försvarsvänlig. Jordbruksfolket har alltid satt värde på sin demokratiska frihet. Det är självklart också villigt att bringa det offer, som kan visa sig nödvändigt för att behålla denna frihet.

Det är därför som jag i likhet med de närmast föregående talarna uttalar min tillfredsställelse över den deklaration, som här av statsministern lämnats. Jag behöver knappast tillägga, att vi också skola efter måttet av våra krafter bidra till en lycklig lösning av denna för vårt land så viktiga fråga.

**Herr Råstock:** Herr talman! Jag ber att få deklarerera min tillfredsställelse med regeringens initiativ. Det har sagts, att vi böra på bästa möjliga sätt sätta in våra försvarsåtgärder på de mest utsatta punkterna. Det sträva vi väl alla efter att få göra och Kungl. Maj:t är bäst i stånd att åstadkomma detta.

Jag är också tacksam för initiativet ur den synpunkten, att det givit tillfälle till en samlingsmanifestation, som är betydelsefull och som ovillkorligen måste göra ett gott intryck överallt, icke minst i länder, där man med uppmärksamhet följer vad som händer i Sverige.

Jag har intet yrkande, utan jag vill bara meddela, att det är sörjt för, att utskottets talesman kommer att på punkterna 87. 96. 129. 134. 137 och 142 ställa erforderligt yrkande om återremiss.

**Herr förste vice talmannen Jeppsson:** Herr talman! Jag har med stor och uppriktigt tillfredsställelse åhört hans excellens herr statsministerns deklaration. Jag tror, att det är av oskattbart värde, att regeringen i nuvarande situation tagit initiativ till, som jag hoppas, nationens samling i dessa frågor. Men jag skulle också vilja uttala en förhoppning. Det är, att när regeringen går till bedömande av de åtgärder, som regeringen anser behövliga för stärkandet av landets värnkraft, regeringen också upptar till bedömande frågan om flottans ersättningsbyggnad och möjliggör ett snabbt beslut i detta hänseende. Det skulle för mig och många andra inom detta land vara ytterligt glädjande, om hans excellens herr statsministern vid detta tillfälle även ville giva oss en försäkran om att denna fråga om flottans ersättningsbyggnad kommer att upptagas till ett snabbt och, som jag hoppas, lyckligt avgörande.

**Hans excellens herr statsministern Hansson:** Herr talman! Med anledning av det sista yttrandet önskar jag upprepa, vad jag tidigare sagt kamraren, att jag finner det angeläget, att frågan om flottans ersättningsbyggnad behandlas med sådan grundlighet, att det icke kommer att upprepas, att åtgärder på detta område efter kort tid visa sig icke välmotiverade. Det ligger i sakens natur, att regeringen med all skyndsamhet skall behandla ärendet. Det innebär icke, att jag kan ställa i utsikt förslag till årets riksdag. Det, som regeringen här bebådade, avser att åstadkomma sådan förstärkning

*Ang. försvarsdepartementet: avlöningar. (Forts.)*

av försvarsberedskapen, som kan hava omedelbar effekt. Frågan om flottans ersättningsbyggnad faller icke inom samma ram.

Herr **Lindberg** i Umeå: Herr talman! Den deklaration, som i dag avgivits från regeringsbanken, kommer helt naturligt att väcka uppseende i vårt land och förmodligen också utanför våra gränser. Jag skulle tro, att känslorna — trots alla samförståndsdeklarationer här i dag — komma att vara rätt blandade inom vårt folk. Jag tvivlar ej på, att man på många håll kommer att känna tillfredsställelse. Men det vore underligt, om icke också betänksamhet skulle inställa sig. Det är bara naturligt, att de senaste dagarnas händelser i Mellaneuropa måste framkalla oro i sinnena inom stater, där man har anledning att fråga sig, om och när turen kommer till dem. Och även på andra håll måste givetvis den starkt laddade atmosfären väcka bekymmer. Jag tillhör visserligen för min del ej de mest pessimistiska men förstår det känsloläge, som förmår människorna att uppgiva tron på möjligheten att undgå katastrof. Vad jag däremot ej kan förstå, är att man i ett land som Sverige, som dock ligger på sidan av oroscentra och åtnjuter förmånen av ett sällsynt gynnsamt militärstrategiskt läge, gripes av sådant hysteri — jag vågar använda ordet — att man ej kan kosta på sig en tids rådrum, innan man utfäster sig för nya stora utgifter för militära ändamål. Jag tror, att den brådska man visar är olycklig, och jag beklagar den. Jag anser, att den bästa möjliga politiken för ett land som Sverige är att hålla huvudet kallt och undvika steg och åtgärder, som vid närmare prövning kunna visa sig förhastade.

Det är också märkligt, att vår militärorganisation, trots det rikliga tillflödet av anslag, skulle befinna sig i ett så bristfälligt skick, att man måste improvisera utomordentliga extraordinära åtgärder endast ett par månader efter statsverkspropositionens framläggande och några få dagar efter det statsutskottet accepterat Kungl. Maj:ts förslag.

På mig verkar det visserligen icke överraskande, att 1936 års försvarsorganisation såsom alla tidigare visat sig dyrare än beräknat. Jag har själv inom försvarskommissionen och senare vid olika tillfällen sagt, att detta skulle inträffa. Men det kan ju ändå finnas fog för en erinran, att 1936 års försvarsbeslut vilar på två grundpelare: organisationen och kostnadsramen, samt att för den senare fanns ett heligt tal: siffran 148 miljoner.

Nu har man utvidgat organisationen. Jag tänker på luftvärnet. Man har utvidgat kostnadsramen i en omfattning, som ingen kunnat drömma om. Att detta kunnat ske utan nämnvärda protester är en för svenska förhållanden ovanlig företeelse, som endast kan förklaras av en enligt min åsikt sorglig benägenhet numera i landet att tillmäta åt Sverige större betydelse i dess internationella sammanhang än det med sitt läge, sin historia och sina relationer till grannfolken i verkligheten har. Det ligger en fara i detta, ty det fäster uppmärksamheten på oss på ett icke önskvärt sätt.

Jag har velat deklarera, att jag icke ingår i den samling, som i dag brådstörtat beträder den ytterligare upprustningens väg. Jag är optimist nog att tro, att inom vårt folk icke skall alldeles saknas förståelse för en sådan hållning.

I detta anförande instämde herrar *Sandberg*, *Jacobson* och *Bäckström*.

Herr **Flyg**: Herr talman! Vad som borde vara den svenska riksdagens främsta uppgift vid behandlingen av årets fjärde huvudtitel det är självransakan. Högt har man inför offentligheten talat om, att försvarsfrågan är

*Ang. försvarsdepartementet: avlöningar. (Forts.)*  
ej längre en stridsfråga mellan partierna. Och i dag har det inför riksdagens forum deklarerats, att den är lyft ovan stridsvimlet. Frågan om försvaret av Sveriges urgamla oberoende och nationella frihet säges i dag vara en gemensam angelägenhet för alla.

Om detta nu är sant — för högerns vidkommande tillåter jag mig göra en berättigad reservation — borde man då icke i dagens utrikespolitiska läge mot bakgrunden av vad som hänt och händer ställa den självkritiska frågan: Hur hava vi löst denna stora gemensamma nationella angelägenhet? När jag hör statsministerns deklaration å regeringens vägnar, vill jag ytterligare understryka denna fråga. Samtliga här ansvariga partier: högern, folkpartiet, bondeförbundet och socialdemokratien säga sig vara medvetna om allvaret i nuets allmänna läge, och de måste vara medvetna om, att den samhällseliga organism, till vilken riksdagen nu skall bevilja anslag, kan komma att bli provad i praktiken under det år anslaget gäller.

Högerpressen har högljutt förkunnat: »Vårt parti inser lägets allvar. Vårt parti yrkar på att tidstempot för 1936 års beslut i militärfrågan skall brytas. Upprustningen måste bli förverkligad i snabbare tempo.»

När man talar så, måste man vara övertygad om nämnda försvarsbesluts förträfflighet. Man måste vara övertygad om, att detta beslut är det bästa möjliga, utgående från vad som är landets och folkets intressen.

Nu har regeringen deklarerat sin anslutning till detta högerns tidigare inför offentligheten framförda krav. Frågan om tempot skiljer ej längre de försvarsvänliga partierna. Sveriges nationella samling av i dag kan sägas vara ett slags traska-patrullo till hetsen och upprustningsfebern ute bland stormakterna.

Jag frågar nu, herr talman: Hur ser den försvarsordning ut, som i år kommer att kosta svenska folket, räknat efter nu tillgängliga siffror, i runt tal omkring 200 miljoner kronor? Då äro ännu icke kostnaderna för flottans upprustning och modernisering medräknade. Hur ser den försvarsordning ut, till vilken ytterligare miljoner nu skola anslås? Jag vet, att den i olika avseenden är väsentligt större och dyrare än motsvarande institutioner i Danmark, Norge och Finland. Ett talande och värdefullt bevis i detta avseende utgör den norske statsministern Nygaardsvolds färska uttalande i stortinget, då han säger: »Man har framfört krav på ökade militäranslag under hänvisning till Sverige. Det verkar nästan som om högern i Norge och socialdemokraterna i Sverige bildat ett slags allians mot arbetarpartiet i Norge. Även om jag gillar svenskarna, anser jag, att vi i Norge måste lösa problemen med utgångspunkt från våra förhållanden och vår uppfattning om dem. Det är ingen nyhet, att reaktionen, när den kan göra en framstöt, tillgriper försvarsagitationen. Nu skall vår självklara neutralitet under ett krig bilda grundvalen för krav på ökade försvarsanslag.»

Dessa ord, herr talman, av Norges ledande socialdemokrat och statsminister synas hava sin berättigade plats i svenska riksdagens protokoll. Det speglar olikheten i svensk och norsk uppfattning i militärfrågor, olikheten mellan svensk och norsk socialdemokratisk uppfattning, olikheten i vad som anses ur landets säkerhetssynpunkt vara förnuftigt och riktigt på ömse sidor om Kölen.

Och rikta vi blicken mot Danmark, framträder samma olikhet ännu tydligare. Stauning ser i upprustningen en fara för sitt land. Visserligen har Stalins svenska tidning nyligen förkunnat, att Stauning och de danska socialdemokraterna hava folkmajoriteten mot sig, då de icke vilja slå in på upprustningens väg. Men detta påstående förändrar icke faktum.

*Ang. försvarsdepartementet: avlöningar. (Forts.)*

Den svenska försvarsordningen är alltså väsentligt annorlunda utformad än motsvarande institutioner i grannländerna. Och här ställer sig den självklara frågan: Hur kan vad som i Sverige anses vara riktigt och förnuftigt avvisas som reaktionära och för länderna ödesdigra krav hos våra grannfolk? Jag ställer den frågan till regeringsbanken men ser helst, att den besvaras icke av försvarsministern utan av statsministern.

Jag återkommer nu till spörsmålet: hur ser 1936 års försvarsordning ut i det skick, den nu befinner sig? Hur kommer den att se ut, när den är färdig? Bästa svaret på dessa frågor får man, om man något granskar de försvarsvänliga partiernas metoder vid nuvarande försvarsordnings tillkomst. De civila ledamöterna hade till sitt förfogande militärt sakkunniga personer, representerande de olika vapengrenarna. Någon gång på hösten 1934 voro dessa sakkunniga färdiga med sitt förslag — bättre sagt: sina tre förslag, för armén, marinen och flygvapnet. Ett visst samarbete hade givetvis ägt rum mellan de militärt sakkunniga, men i huvudsak innebar resultatet, att de sakkunniga arméofficerarna utarbetat förslag till en ny arméorganisation, medan marinens och flygvapnets sakkunniga förfarit på liknande sätt för sina vapengrenars vidkommande. Med detta i och för sig behövliga material begynte partierna i försvarskommissionen sitt slutliga arbete. Företogs någon bearbetning på sidled av de föreliggande förslagen? Jag har fått den uppgiften, att så ej skett. Kommissionen delade sig i stället i sidled. Bondeförbundets representanter fingo, förmodligen genom någon ingivelse från ovan, fram den magiska siffran 148,000,000 kronor. Inom kort fastnade även folkpartiets representanter på denna siffra. Kostnadsramen blev utgångspunkten för den nya militärorganisationens utformning. Man frågade icke: hur skall en militär neutralitets- och försvarsorganisation med uppgift att hålla landet utanför ett krig se ut? Man yxade till en beräknad kostnadsram, nej, förlåt, beräknade kostnadsramar. Högern stannade i toppen på omkring 165,000,000 kronor, medan socialdemokratiens representanter ansågo med sina intressen förenligt, att ett effektivt försvar skulle kosta omkring 114,000,000 kronor per år. Från dessa utgångspunkter skar och klippte man i de militärt sakkunnigas förslag, och slutligen var kommissionen färdig — med tvenne huvudreservationer — att lägga sitt förslag på offentlighetens bord. Riksdagsbehandlingen av kommissionens utlåtande behöves jag endast erinra om. Man tillämpade samma metoder och samma taktik. Den enda väsentliga skillnaden bestod i, att socialdemokratiens förslag höjdes till 135,000,000 kronor. Ett tag var det mera inofficiellt uppe vid den heliga siffran 148,000,000 kronor, men i det slutliga avgörandet vid 1936 års riksdag argumenterade och voterade det socialdemokratiska partiet för 135,000,000-linjen. Vi minnas alla statsministerns och hans dåvarande försvarsministers energiska arbete att övertyga kammaren om, att detta var det enda riktiga och rimliga förslaget. Jag ber att här få tillägga: det är samma statsminister, som i dag deklarerat sin övertygelse, att ett ytterligare anslag behövs utöver den summa av 200,000,000 kronor, som redan äskats.

Varför, herr talman, ordar jag om detta i dag? Därför att med denna återblick på den nuvarande militärorganisationens tillkomst kan man lättare bedöma dess reella värde. Denna återblick belyser handlandet bakom dagens vackra ord om att försvarsfrågan står över partierna, d. v. s. de s. k. försvarsvänliga partierna. Hur skall dessa partiers handlande betecknas? Måhända låter det hårt, herr talman, men jag vill ha det sagt: man har löst den här frågan i de partipolitiska spekulationernas och i schackrandets tecken. Vad som kan kallas försvarsvänlig ansvarskänsla för land och folk synes i detta

*Ang. försvarsdepartementet: avlöningar. (Forts.)*  
förberedande skede endast i ringa mån hava varit förefintligt. I dagens situation kan det ju vara lämpligt med nationell samling kring resultatet av ett dylikt arbete.

Låt oss ett ögonblick se på, vad som är i dag. Låt oss enligt angivet recept börja med kostnadsramen. 114, 135, 148, 165 miljoner kronor — allt är siffror med trolsländeliv, alla höra de historien till. Vi äro för året uppe vid kostnader på över 200,000,000 kronor. Härvid har, som tidigare påpekats, kostnaden för flottans modernisering icke inberäknats. När de sakkunniga på sin tid höllo på med att inom respektive kostnadsramar plocka samman sina utklippta bitar ur de militärt sakkunnigas förslag, upptäckte de, att det icke blev några pengar över för ett utbyggande av flottan. Herr Törnkvist i Karlskrona fick visst med något i detta avseende från sin begripliga Karlskrona-utgångspunkt, men som helhet ställde kommissionen frågan om flottans utbyggande på framtiden. Vad vi i sinom tid på detta vapengebit komma att få, vet väl i dag icke ens försvarsministern. Buden och meningarna äro emellertid många. Den högste militäre chefen i landet, general Thörnell, är den siste, som sagt sitt ord. Han har i en omstridd detalj stannat vid något som på försvarsvänligt håll kallas för »Epakryssare» eller »de thörnellska prämarna», bägge benämningarna onekligen mycket stimulerande för trygghetskänslan och måhända också riktiga ur sakkunnig synpunkt. På luftvärnets område få vi en gång i framtiden en flotta på omkring 360 maskiner, vilka även enligt sakkunnigt utlåtande i fråga om effektivitet och modernitet komma att höra hemma i ett tekniskt skede, som ligger ett tiotal år tillbaka i tiden. Så ser den ut i ett par detaljer denna nya, moderna militärorganisation, detta de försvarsvänliga partiernas stolta verk, som man i dag äskar rikliga anslag till i den nationella samlingens tecken.

Men, herr talman, låt oss antaga, att några brister icke finnas! Låt oss antaga, att respektive vapengrenar befinna sig i ett kvalitativt förstklassigt skick! Utgör under sådana förutsättningar vår militärorganisation ett värn för vår nationella frihet, för våra demokratiska fri- och rättigheter: Det socialistiska partiet besvarar denna fråga med nej. Jag har tidigare inför kammaren påpekat, hurusom folket i ett demokratiskt land i Europa, Spanien, sedan två år tillbaka för ett frihetskrig mot sitt eget lands militärväsende, mot nittio procent av dess officerare samt mot  $\frac{2}{3}$  av militärorganisationen. Man har replikerat: Sverige är icke Spanien! Jag har allvarligt övervägt detta argument. Jag har förstått, att man därmed velat säga, att den svenska officerskåren är den svenska demokratien och dess författning trogen. Jag har ingen anledning att stämpla den svenska officerskåren såsom nazistisk eller fascistisk. Jag vet, att en del av densamma har medlemskap i här arbetande filialer till det regerande partiet i Tyskland. Jag vet, att en större del har politisk hemortsrätt i högerpartiet. Jag vet ej, huruvida de flesta av tjänstemännen inom militärväsendet äro politiskt organiserade, men jag hör ej till dem, som förkunna, att politisk könlöshet bör vara lagstadgad för officerskåren. Såväl manskap som befäl böra ha obegränsad politisk frihet. Huruvida de, som förkunna, att Sverige icke är Spanien, veta, att den svenska officerskårens överväldigande flertal är besjälad av en fast demokratisk uppfattning, därom vill jag ej uttala mig, men låt oss icke förglömma i detta sammanhang de skärpta förhållanden, varunder något sådant som det spanska inbördeskriget växer fram. Vi kunna hoppas, att en sådan situation, som den vari Spanien befinner sig, icke skall komma att föreligga här i landet, men vi få ej förgäta de skärpta förhållandenas inverkan på människorna. Låt oss ej heller glömma det internationella sammanhanget i skeendet och låt mig klart ha sagt det här i kamnaren: får den ryska statens svenska parti framgång för den energiska pro-



*Ang. försvarsdepartementet: avlöningar. (Forts.)*

paganda, som partiet bedriver — icke minst genom sina agenter inom det största regeringspartiets, inom socialdemokratiens led — för Sveriges anslutning till den av arbetarblod drypande Moskva-regimens storpolitiska linjer, då skola vi icke förvåna oss över om i en morgondag det svenska militärväsendet befinner sig under en ledning med rakt motsatt inställning. För övrigt vill jag endast tillägga: en *handlingskraftig, målmedveten demokrati* kan entusiasmera och vinna officerskåren, en *kohandlande och schackrande demokrati aldrig!*

Nyligen ha vi läst om de tyska truppernas intåg i Österrike. Det ligger ingen Östersjö mellan Tyskland och Österrike, men efter tvenne dagar, mina damer och herrar, fanns 250,000 tyska soldater spridda inom det ockuperade landets gränser, och vi läste om, att, instuckna mellan de tyska trupperheterna, marscherade solidariska österrikiska formationer. Polisen, en i Österrike mycket stark ordnings- och värnorganisation, skaffade sig mycket snabbt röda armbindlar med hakkorset på, troligen i förväg beställda prydnadsföremål. Icke ett skott lossades till försvar för det nationella oberoendet. Kom nu med repliken: Sverige är ej Österrike. Jag vet, att de båda folk, det här gäller, tala samma språk, jag vet, att demokratin i Österrike tidigare var krossad, men den verkliga orsaken till vad som skedde och hur det skedde var, att det i årtal förberetts inom landet. Det är ingen hemlighet, jag avslöjar inför denna kammare, om jag säger: liknande förberedelser pågå även här i Sverige. Att de bedrivs från tvenne håll gör ej situationen nämnvärt ljusare.

Genom Spaniens och Österrikes exempel ur verkligheten veta vi vidare, att ett litet land vid angrepp är lämnat åt sig självt. I bägge fallen voro respektive länder medlemmar av Nationernas förbund, och de demokratiska stormakterna följaktligen fördragsenligt förpliktade att ingripa i deras skydd. Vi veta, att något ingripande ej skedde. Allmänt har man i s. k. försvarsvänlig svensk press konstaterat det. Man har dragit den slutsatsen, att Sverige måste forcera sin upprustning. Här äro vi alltså åter i direkt kontakt med dagens fråga. Ett spörsmål uppställer sig: kan det lilla landet Sverige, vars krafter i försvarsekonomiskt avseende redan nu på ett förberedande stadium spänts så hårt, försvara sig med någon framgång? Nu riktar jag frågan till herr försvarsministern! Frågan skall besvaras med tanke på landets geografiska och strategiska läge, folkmängd och försvarsresurser. Frågan skall besvaras med tanke på, att det gäller ett anfall från en stormakt, vilken genom förberedande inre verksamhet uppluckrat marken för sin expropriation. Övriga makter få tänkas bilda en noninterventionskommitté till angriparens indirekta hjälpande. Vem i denna kammare vill besvara den ställda frågan med ett ja? Ingen kan med stöd av en saklig motivering göra det.

Men, svarar man, vi räkna med ett krigsfall, då ett krig utbrutit mellan stormakterna och då det gäller att värna vår neutralitet i detta krig. Socialistiska partiet vill neutraliteten, vill att alla goda krafter i landet skola spännas kring försvaret av vår neutralitet samt bilda en ogenomtränglig mur mot alla agenter för främmande intressen inom detta lands gränser. Men värnas neutraliteten genom den militäranordning i upprustningens tecken, som de s. k. försvarsvänliga partierna bära ansvaret för? Man resonerar så här: makter, vilka redan befina sig i krig, draga sig för att angripa en väl rustad mindre makt. Detta är ett argument av mycket tvivelaktigt värde. Det blir realiteterna vid ett krigsfall, som komma att vara avgörande. Man kommer därvid icke att fästa sig vid, huru många luftvärnskanoner som kunna placeras ut kring Stockholm och Göteborg, huru många s. k. Epa-kryssare, som masa sig fram i Östersjön, och ej heller vid att det finns 360 halvganla relativt svaga flygmaskiner uppe i luften över Sveriges land. Nej, frågan blir: har vederbörande angripande stormakt militärt strategiskt intresse av att gå fram över svenskt land? I så fall

*Ang. försvarsdepartementet: avlöningar. (Forts.)*

måste den göra det utan hänsyn till vår tillgång på krigsförnödenheter. Finns det någon i denna kammare, som är så naiv, att han tror, att våra militära resurser skola förmå en stormakt att avstå från angrepp, om ovannämnda eller andra liknande frågor besvaras med ja, vid vederbörande generalstabs prövning av läget? Om, herr talman, någon sådan ledamot finns här i kammaren, torde det vara hans plikt att stiga fram på podiet och visa sig till allmänt beskådande. Han hör snarare hemma på Skansen eller Nordiska Museet än i denna kammare.

Däremot kunna våra nuvarande militära resurser, sammanfogade med andra makters militära resurser, vara av en viss betydelse. De äro befintliga på ett ur militär-politisk synpunkt betydelsefullt avsnitt vid ett kommande krig kring Östersjön. Vår upprustning har faktiskt stegrat intresset hos stormakterna att kunna räkna med Sverige som en allierad. Att exempelvis Tyskland och England med välbehag se våra energiska ansträngningar i militärt avseende är allmänt känt. För Rysslands vidkommande synes det förhålla sig på samma sätt. Jag erinrar om den propaganda, som Stalins besoldade agenter i Sverige, Norge och Danmark bedriva för ett »nordiskt försvarsförbund». Här i landet hava de för endast ett par dagar sedan proklamerat en »folkets frihetsfront» för »Norden och Tjeckoslovakien». De se med välbehag en nordisk upprustning i sin herres, den nye ryske tsarens intressen. *Genom den svenska upprustningen blir alltså den svenska neutraliteten*, vilken jag hoppas de flesta i denna kammare verkligen vilja och vilken de djupa leden av Sveriges folk vilja, *icke tryg- gad utan i stället hotad.*

Med vad jag härmed sagt, herr talman, vill jag konstatera, att den militära organisation, till vilken det här gäller att bevilja anslag, sakligt prövad från olika utgångspunkter, icke är till gagn för Sveriges nationella oberoende, icke är något skydd för här bestående demokratiska fri- och rättigheter. Dess existens utgör i stället en fara för bägge dessa stora världens fortbestånd. De partier som beslutat densamma och utformat den på sätt jag tidigare påpekat, i det skick den i detta nu existerar, ha därmed påtagit sig ett tungt ansvar, som Sveriges folk skall utkräva den dag det får ögonen öppnade för sanningen i vad jag här i dag i korthet påvisat.

Från dessa utgångspunkter kommer jag för den socialistiska gruppens vidkommande fram till ett avslagsyrkande. Vi vidhålla den position vårt parti tidigare intagit vid denna frågas behandling, men det ges, herr talman, även andra skäl för detta ståndpunktstagande. Med fasa och avsky följa breda skikt av Sveriges folk vad som sker för närvarande ute i världen. Med fasa och avsky läsa vi om våldets triumf, om vanvettiga, rasande kapprustningar mellan staterna. Vad vore naturligare än att de nordiska folken, mellan vilka ingen fiendskap råder, gäve sitt protesterande budskap mot denna mänsklighetens marsch mot förintelse?

Man talar med ivrigt darrande röst om demokratiernas krig mot diktaturena. Många av dem som förkunna detta tidens evangelium för de breda skiktens be- dragande äro medvetna agenter för vissa stormaktsintressen och äro även medvetna om lögnen i sin förkunnelse. Ett nytt krig skall ej leda till någon demokratiens seger, någon demokratiens renässans — ett nytt världskrig kommer att leda till triumf för tidens reaktionära krafter. Ha vi ej anledning att i dag med verkligt allvar ställa frågan: Vad innebär ett världskrig med alla den moderna krigsteknikens resurser utnyttjade? Hittills ha de krigförande makterna varit kloka nog att icke avslöja allt vad de besitta i fråga om förstörelsemedel. De dölja och spara det tills den stora världsbranden är klar för utbrott. Skall det enda vi här i Norden förmå göra under sådana förhållanden bestå i att vi söka följa med i galoppen? Är, herr talman, Sveriges uppgift i en sådan

*Ang. försvarsdepartementet: avlöningar. (Forts.)*

situation att hetsa våra grannfolk att slå in på samma vanvettets vägar, som vi själva äro inne på? Det är frågor som formas och det är skäl som formas av nuets skakande verklighet.

Här finnas i denna kammare representanter för statskyrkan och landets fri-religiösa rörelser. Var är, mina herrar, er röst, ert ord i nuet? Tusenden av edra troende bundsförvanter vänta på ett förlösande ord. Något sammanhang med de bärande elementen i den religion, ni representera, har sannerligen ej dagens officiella politik i militärfrågan. Och märk väl, skall rustningsvanvettet förintas, skall ett nytt krig förhindras, måste det ske genom att massornas röst underifrån ropar sitt dånande nej, så det hörs in i parlamentens och regeringarnas salar. I denna breda folkstämnings intresse ställer vår grupp även sitt avslagsyrkande. Det finns inga undanflykter, det gäller att göra ett: att börja i eget land.

Slutligen, herr talman, motivera vi vårt avslagsyrkande utgående från socialistiskt principiella motiv. De äro tidigare vid skilda tillfällen anförda inför riksdagens forum. Jag vill blott påpeka, hur de socialistiska idéernas styrka triumferar mitt i nuets vanvett. Vilken annan makt än de arbetande miljonernas masskraft ha vi i dag, som kan stoppa rustningsskruvens stigande? Vilken annan makt än de arbetande miljonernas masskraft kan bygga ett hela världen omspännande folks förbund, i gärning omsätta det broderskap som finns mellan folken, utformat i den internationella socialismens idé? Ännu gå dessa miljoner vilse, ännu lyssna de till ledare, som inom varje gränssnitt bundit masskraften för vad där består. I diktaturstaterna, i söder och öster, är masskraften slagen i bojor av maktsjuka diktatorer samt deras våldsapparater, men det är ändå dessa folkmiljoner mänskligheten har att vänta sig frälsning från. Det är för denna masskraftens uppvaknande och mobilisering vårt arbete måste forceras, det är därpå vårt intresse och vår aktivitet måste inriktas. Även den uppgiften måste börja i eget land. Minns, mina herrar, att 1914 var det endast ett fåtal modiga rebeller som vågade trotsa krigschauvinismens stormflod av hat och mord, minns, att 1917 och 1918 var det dessa fåtaliga rebeller som segrade. Det var masskraften som gjorde slut på kriget, följande nejsägarna från krigets början.

**Herr Senander:** Herr talman! Även om vi väl förstå att den allvarliga situationen ute i världen tvingat regeringen att göra någonting beträffande det svenska försvaret, kunna vi ändock icke utan vidare instämma i lovsången över hans excellens statsministerns deklaration här i dag. Det är också klart, att vi inte heller kunna acceptera herr Lindbergs i Umeå synpunkter, som ju präglas av en barnafrom optimism beträffande Sveriges läge i denna allvarliga situation; han utgår ju ifrån att vi genom att kasta yxan i sjön skulle kunna klara oss i nuvarande hotande situation. Likaså är det naturligt, att vi inte vilja ge ett finger åt den negativism, som kännetecknar herr Flygs resonemang, en negativism, som ingenting annat är än ett understöd åt fascister och krigshetsare. Och jag måste säga, att när denne man från denna plats kastar ut beskyllningen mot oss kommunister för att vi skulle vara besoldade agenter, så borde han ju prestera någon liten bevisning för detta. Men det kan han inte. Själv utgör han emellertid ett levande bevis på att det nog ligger sanning i påståendet, att herr Flyg i detta land uppträder som en agent för Hitler och Mussolini.

Vid behandlingen förra året av militärbudgeten tror jag, att vi på ett tillfredsställande sätt klargjorde vår principiella inställning till frågan om försvaret mot ett angrepp på vårt lands nationella oavhängighet. Huvudinnehållet i denna deklaration var, att vi kommunister skulle vara de främsta att

*Ang. försvarsdepartementet: avlöningar. (Forts.)*

med alla medel försvara landets oavhängighet mot alla angrepp inifrån eller utifrån. Vi förklarade emellertid samtidigt att så länge det inte fanns några som helst garantier för att försvarsväsendet utgjorde ett pålitligt vapen i händerna på folket, utan snarare kunde betraktas som ett medel i händerna på personer, som knappast kunde räknas som säkra och pålitliga anhängare av demokratin, innebär beviljandet av anslag till försvarsväsendet en fara för landet och icke tvärtom. Vi kunde därvidlag anföra Spanien som exempel på, hur reaktionära officerare i en avgörande situation förmådde vända militärapparaten mot folket självt och ställa denna apparat i främmande maktens tjänst. I dag kunna vi peka på Österrike, där militärmakten, på grund av officerarnas reaktionära inställning, i stället för att utnyttjas till försvar för landets oavhängighet, i farans stund ställdes till deras förfogande, som ville beröva Österrike dess självständighet.

Man kunde ju vänta, att de svenska statsmakterna med sådana upprörande exempel för ögonen skulle vidtaga allvarliga åtgärder i syfte att skapa garantier för att försvarsväsendet lojalt komme att utnyttjas till försvar för landets nationella oberoende och för demokratin emot alla dess fiender. Tyvärr — och jag understryker detta tyvärr — måste vi liksom förra året konstatera, att några allvarligare ansatser icke gjorts i sådan riktning. Ja, inte ens då det gällt nyanställningar av officerare och underofficerare har man tagit sikte på att skapa en för demokratin pålitlig kader inom det svenska militärväsendet. I sitt nuvarande tillstånd är därför försvarsväsendet en stat i staten, och därför har det heller ingen förbindelse med folket. Försvarets män leva isolerade från de breda massorna. I stället för att vara genomsyrat av en demokratisk anda är försvarsväsendet genomträngt av reaktionära tänkesätt. Manskaper inom armén och flottan sakna demokratiska rättigheter och förhindras att besöka arbetarnas möten och deltaga i deras demonstrationer. Den militära undervisningen har, vilket vi förut ha påtalat, en reaktionär antidemokratisk karaktär. Historieundervisningen på det militära området går ut på att förhärliga konungarna, men har ingenting att säga om det svenska folkets kamp genom tiderna för sin frihet. Till detta kommer att framträdande officerare vid upprepade tillfällen så utmanande som möjligt deklarerat sina sympatier för just den terrorregim, som nyligen genom våldsdådet mot Österrike väckt harm och avsky hos alla rättänkande människor över hela världen. Och — vad som är kanske ännu värre — detta har skett utan att officerskåren eller ens enstaka officerare tagit avstånd från de Hitlerinställda officerarna eller på annat övertygande sätt deklarerat sin lojalitet mot demokratin.

Jag har i mina händer ett upprop för bildandet av en riksförening Sverige—Tyskland. I uppropet förklaras, att föreningens syfte skall vara att lämna, som det heter, »objektiv upplysning» om »uppbyggnadsarbetet» i Tyskland. Detta upprop har undertecknats av bl. a. inte mindre än ett sextiotial svenska officerare, och jag skulle väl tro, att de män, som underteckna ett sådant upprop i en tid, då Tyskland begår handlingar som utmana hela världen, icke äro att betrakta som pålitliga försvarare av den svenska demokratin. Detta utesluter icke — och jag ber att få understryka det, då man sökt göra mina föregående anföranden i detta ämne här i kammaren till föremål för felaktiga utläggningar — att det inom officerskåren också finns element, som säkerligen i en avgörande situation skulle ställa sig till förfogande till försvar av demokratin och landets nationella oavhängighet. Och jag hoppas livligt, att den svenska officerskåren med lärdom av erfarenheterna utifrån icke skall svika sin plikt, då Sverige kanske inom en ganska snar framtid kan bli utsatt för ett angrepp från en fascistisk stats sida.

*Ang. försvarsdepartementet: avlöningar. (Forts.)*

Ett sådant tillstånd, som nu råder inom försvarsväsendet, utgör emellertid ingen garanti för att försvarsväsendet är ett värn för demokratin. Tvärtom synes det oss som allting vore tillrättalagt för att militärmakten skulle kunna bli ett vapen i händerna på reaktionen emot demokratin. Ett försvarsväsen, som är genomträngt av en reaktionär anda, är ej heller ett försvar för landets oavhängighet. Det är tvärtom ett instrument, som i en avgörande situation, liksom i Spanien och Österrike, kan komma att ställas i angriparens tjänst.

Inför det genom de senaste händelserna oerhört stegrade hotet mot de nordiska staterna är det klart, att hela det svenska folket, med undantag för de öppna eller förstuckna Hitleragenterna av exempelvis herr Flygs typ, hyser en allvarlig oro för vad framtiden bär i sitt sköte beträffande vårt land. Vi kommunister tillhöra dem, som äro väl medvetna om denna fara, och vi vilja — vi försäkra det — göra allt för att avvärja densamma. Vi vilja försvara landet mot varje angrepp mot dess nationella självständighet, och vi förklara öppet, att för ett sådant försvar behövs det gevär, kanoner och flygmaskiner. Det är just därför vi i dag ställa frågan om en demokratisering av försvarsväsendet så skarpt som vi göra. Vi söka göra alla fredens och frihetens vänner uppmärksamma på den fara, som den svenska militärmaktens reaktionära inriktning utgör för landets frihet och oberoende. Händelserna i Österrike ha, som jag förut framhållit, flyttat hotet för ett fascistiskt överfall på vårt land omedelbart inpå oss; vår militärmakt kan tyvärr när som helst behöva träda i funktion för att försvara landet. Det är därför vi säga, att det är av nöden, att frågan om en demokratisering av försvarsväsendet omedelbart ställs på sådant sätt, att man har möjligheter att lösa den inom en rimlig framtid.

Vi hävda att den svenska regeringen i demokratin och folkfrihetens intresse måste lämna sin hittillsvarande passiva inställning till detta problem och verkligen göra något för att folket skall få förtroende för försvarsväsendet. Det är nödvändigt och på högsta tid, att det vidtages åtgärder för att åtminstone isolera de element inom försvarsväsendet, som äro fascistiskt orienterade, och därigenom beröva dem varje möjlighet att genomföra sina antidemokratiska och landsförrädiska planer. Arbetarrörelsen och försvarsväsendets personal måste beredas möjlighet att upprätthålla den intimaste kontakt med varandra, det måste skapas samarbete mellan fackföreningsrörelsen och militären i såväl försvarsfrågor som i militärpersonalens intressefrågor och i spörsmål, som beröra den allmänna demokratiska utvecklingen. Vi hävda också, att de folkliga rörelsernas bildningsorganisationer, såsom exempelvis I. O. G. T., A. B. F och andra, måste ges tillåtelse att anordna studiecirklar och i övrigt bedriva demokratisk upplysningsverksamhet bland militärpersonalen. Vi kommunister vilja helt enkelt, att folket och försvarsväsendet skall vara ett, så att hela folkets värnkraft kan utnyttjas i farans stund. Men så länge inte ens de elementäraste krav på en demokratisering uppfyllts, finns det ingen möjlighet att skapa det förtroende för försvarsväsendet, som är en förutsättning för åstadkommandet av ett verkligt folkförsvar mot alla angrepp, inifrån och utifrån.

I omedelbart samband med frågan om militärbudgeten står självfallet också spörsmålet om den svenska utrikespolitikens inriktning. Regeringen har hittills seglat i den engelska politikens kölvatten på det utrikespolitiska området. Den engelska politiken är alltför väl känd för att här behöva närmare karakteriseras. Så mycket bör emellertid framhållas, att denna politik hittills inte utgjort något som helst skydd för de små och svagare staterna. Den eftergifternas och undfallenhetens taktik, som England i eget intresse har företrätt såväl inom som utom Nationernas förbund, har bland annat fört till att Abessinien och Österrike tämligen ostört berövats sin oavhängighet av

*Ang. försvarsdepartementet: avlöningar. (Forts.)*  
fräcka fascistiska angripare. Sveriges utrikespolitik har tack vare denna sammankoppling med den engelska politiken icke blivit inriktad på att skapa en verklig kollektiv säkerhet, som är det enda som i nuvarande situation kan rädda de små staterna från att uppslukas av fascistiska stater. I stället har regeringen biträtt en politik, som medfört, att den kollektiva säkerheten i stor utsträckning raserats och därmed också riskerna för de små staterna, däribland vårt eget land, oerhört ökats.

Sveriges inställning till noninterventionskomedien är ett exempel. Genom att alltså spela med i denna komedi lånar sig Sverige till medverkan i en politik, som hotar att prisgiva den spanska demokratin åt de fascistiska interventionsarméerna.

Sveriges hållning i Bryssel, då den östasiatiska konflikten behandlades, är ett annat exempel. Den svenske representanten utmanade både harnen och löjet, då han motiverade den svenska representationens likgiltighet för Kinas öde med att Sverige inte hade några intressen i Kina.

Det tredje exemplet är regeringens hållning till frågan om erkännandet av Abessiniens erövring. Ännu i dag, sedan flera månader gått, har regeringen inte kunnat förmå sig till att avvisa den reaktionära holländska regeringens framstöt för att åstadkomma Osломakternas erkännande av Abessiniens underkuvande.

Det är tydligt att sådana handlingar inte äro ägnade att stärka de små och svagare staternas ställning. Lägger man slutligen här till Sveriges uppeendeväckande attack i Genève, som syftade till att avlägsna de sista resterna av kollektiv säkerhet inom Nationernas förbunds ram, bör det vara uppenbart för var och en, att den svenska utrikespolitiken inte varit ägnad att befrämja den kollektiva säkerhetens idé utan tvärtom blivit ett led i den undfallenhets- och självuppgivelsepolitik, som möjliggjort de fascistiska staternas rövartåg och kupper mot svagare stater. Därmed har den svenska utrikespolitiken också bragt hotet mot vårt eget land närmare våra kuster. Det är klart, att en sådan utrikespolitik inte är ägnad att stimulera försvarsintresset hos det svenska folkets stora massa. Följden av denna politik har i stället blivit, att misstro och pessimism ha vunnit insteg hos stora delar av svenska folket.

Jag har här pekat på de två orsaker som göra, att vi kommunister varken kunna eller vilja taga det politiska ansvaret för ett bejakande av militärbudgeten. Den ena orsaken är, att det ännu inte skapats ett absolut nödvändigt minimum av garanti för att försvarsväsendet blir ett verkligt folkförsvar, och den andra orsaken är, att vårt land medverkar i en utrikespolitik, som betyder, att krigsanstiftarna uppmuntras till angrepp på de små staterna.

Som jag förut sagt, inse vi kommunister klart, att hotet mot vårt lands nationella oberoende har ryckt oss närmare in på livet genom de senaste uppskakande händelserna. Vi äro också i full färd med att söka mobilisera folket till kamp mot den hotande faran. Det är vår mening, att alla resurser måste utnyttjas för att förhindra, att vårt land drabbas av Abessiniens. Spaniens, Kinas och Österrikes öde. Det är med utgångspunkt från denna vår vilja att förhindra en dylik katastrof för Sveriges vidkommande, som vi mer energiskt än någonsin förut hävda, att den svenska demokratin måste se om sitt hus, och att den måste vidtaga alla nödvändiga åtgärder för att av det svenska försvarsväsendet skapa en folkarmé, som är i stånd att slå tillbaka ett Hitlertyskt angrepp på vår självständighet.

Vi hävda samtidigt nödvändigheten av att man skapar ett kollektivt säkerhetssystem till skydd mot krig och fascism. Vi kämpa också, trots alla herr Flygs lamentationer, för ett försvarsförbund mellan Nordens stater till värn

*Ang. försvarsdepartementet: avlöningar. (Forts.)*

för freden i Norden och för de nordiska folkens frihet. Vi påstå, att ett sådant förbund mellan länder, som omfatta 16 å 17 miljoner människor, är en betydande fredsfaktor, och att ett sådant förbund skulle vara i stånd att avvärja ett angrepp på de nordiska staterna och framför allt, att det komme att verka avkylande på de aggressiva fascistiska staterna, om de veta att i Norden existerar ett dylikt förbund mellan folk, som äro besjälade av viljan att slå tillbaka varje försök att lägga Sverige under fascistiskt välde. Jag tror mig utan överdrift kunna påstå, att denna vår linje är den enda hållbara i nuvarande allvarliga situation, och, därest denna vår linje skulle omfattas av det svenska folket och de svenska statsmakterna, råder det inget tvivel om, att det svenska folket tillsammans med broderfolken i de nordiska staterna skulle kunna slå tillbaka alla försök att lägga vårt land under det fascistiska barbariet.

**Herr Bagge:** Herr talman! Jag skall inte gå in på de senaste talarnas anföranden. De höra ju tyvärr till de numera traditionella inslagen, när vi skola behandla allvarliga ting i denna kammare, men det kan man väl inte göra något åt. Jag skulle endast med anledning av dessa anföranden vilja säga, att den svenska officerskåren, som i dessa anföranden har blivit angripen och inte kan försvara sig, torde kunna taga sådana angrepp tämligen lätt. Det försvar, som kan anses behövt, kommer naturligtvis att lämnas ifrån försvarsväsendets representant här, försvarsministern. Jag har alltså inte någon anledning att gå in på denna sak.

Jag begärde ordet med anledning av den deklaration, som statsministern avgav som svar på herr förste vice talmannens anförande. Jag hade inte tänkt att behöva gå in på de olika åtgärder, som försvarsberedskapen kräver. Det föreföll mig nämligen vara större linjer, som vi i dag hade anledning att följa. Emellertid måste jag på grund av det yttrande som fällts framhålla, att visserligen är det sant, som hans excellens statsministern sade, att flottans ersättningsbyggnad inte skulle medföra något omedelbart resultat, men inte desto mindre är det enligt min mening av allra största vikt, att beslut i denna fråga fattas vid denna riksdag. Redan själva beslutet kan ha en betydande inverkan på vårt läge i förhållande till utlandet. Därigenom skulle också skapas arbetsro och fasthet i flottorganisationen, som länge har lidit av ovissheten rörande fartygsbeståndets sammansättning. Slutligen är det uppenbart att vi tyvärr ha all anledning förmoda, att de oroliga förhållandena i världen komma att fortsätta, och att varje år vi kunna vinna i fråga om organisationen av vår flotta kan bliva av fullständigt avgörande betydelse för vårt land. Just detta som herr statsministern sade, att det tar en så pass lång tid, innan man får färdigbyggt ett fartyg, innan man sålunda får se resultatet av beslutet, är den kraftigaste anledningen att börja så snart som möjligt. Det resonemang, som här förts, att det inte är så bråttom, för att det dröjer, innan vi få resultat, har även förts tidigare. Det är just detta resonemang, som har lett till att vi ha kommit in i nuvarande situation, och vi böra se till att det inte sker om igen, så att icke de, som få ansvaret för Sveriges öden, när eventuellt om några år behovet av en flotta även blir aktuellt, befinna sig i samma situation som vi nu. Jag har mycket svårt att förstå — det är naturligtvis besvärligt, när man inte är fackman på området, att yttra sig fullt bestämt — att det inte skulle vara möjligt att på ett par månader kunna nå fram till ett verkligt ståndpunktstagande i denna fråga. Alla behövliga utredningar föreligga ju, såvitt man kan förstå, och om regeringen har kraft och vilja att verkligen göra något också på detta område borde det väl kunna gå. Oaktat herr statsministerns yttrande hyser jag alltså alltjämt den förhoppningen, att man skall

*Ang. försvarsdepartementet: avlöningar. (Forts.)*

kunna undersöka, huruvida det inte skall visa sig möjligt för regeringen att för innevarande års riksdag framlägga förslag även beträffande denna del av vår försvarsberedskap, som ju är av en mycket stor betydelse och som har en omedelbar uppgift, om det gäller att värna vår neutralitet. Formerna för vår författning medge ju även flera utvägar, när det gäller att få fram snabba beslut i brådskande, riksviktiga frågor.

Herr förste vice talmannen **Jeppsson**: Herr talman! Jag begärde ordet i anledning av det svar, hans excellens statsministern gav på mitt lilla anförande i början av denna debatt och den vädjan jag däri framställt. Jag har nu blivit i viss mån förekommen av den närmast föregående ärade talaren, herr Bagge, men jag kan i alla fall inte underlåta att för min del uttala ett beklagande i anledning av det svar, som jag fick av hans excellens statsministern. Jag förstår naturligtvis mycket väl, att ett beslut i fråga om flottans ersättningsbyggnad icke kan medföra någon omedelbar förstärkning av vår värnkraft, men man måste väl någon gång börja även på detta område, om man överhuvud taget vill stärka sjöförsvaret eller åtminstone bibehålla dess stridsvärde. Då jag emellertid anser, att sådana åtgärder, som hans excellens statsministern här har bebådat, inte minst ha sitt stora värde såsom ett uttryck för den svenska nationens orubbliga vilja att värna sitt land och sin frihet och ett beslut av statsmakterna att stärka vårt försvar skulle bli ett fullödigare och starkare uttryck för nationens försvarsvilja, om däri jämväl inrymdes ett beslut syftande till sjöförsvarets stärkande, även om detta beslut i fråga om sjöförsvaret inte skulle medföra ett omedelbart stärkande av detsamma, är även detta enligt mitt förmenande ett viktigt skäl att i detta sammanhang fatta beslut i fråga om flottans ersättningsbyggnad. Jag tror därför fortfarande, att det hade varit lyckligt, om även frågan om flottans ersättningsbyggnad hade tagits med i det förslag vi ha att förvänta från regeringens sida, och jag vill därför, trots det kanske i viss mån nekande svar, som jag fick ifrån hans excellens statsministerns sida, uttrycka den förhoppningen, att inte alla möjligheter i detta hänseende äro uttömda, och att regeringen vid närmare bedömande av denna fråga skall finna möjligheter att lösa densamma i samband med nämnda förslag.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt dels ock på avslag på berörda hemställan; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

*Punkten 2.*

Lades till handlingarna.

*Punkterna 3 och 4.*

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 5.*

Lades till handlingarna.

*Punkterna 6—9.*

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 10.*

Lades till handlingarna.



*Punkterna 11—13.*

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 14*, angående avlöning till personal vid staber och truppförband m. fl. *Ang. avlöning till personal vid staber och truppförband m. fl.*

Uti innevarande års statsverksproposition hade Kungl. Maj:t under punkten 14 av fjärde huvudtiteln föreslagit riksdagen, bland annat, att godkänna de vid statsrådsprotokollet över försvarsväsendet för den 4 januari 1938 fogade förslag till stater för staber, truppförband m. fl.

Enligt berörda förslag skulle musikkårer av typ III finnas vid, bland andra, följande truppförband, nämligen vid Livregementet till häst, Göta artilleriregemente och Karlsborgs luftvärnsregemente. Vidare skulle samtliga musikdirektörer vid armén med undantag av musikdirektören vid Svea livgarde, vilken åtnjöt avlöning enligt lönegraden O. 3, vara placerade i lönegraden O. 2. Kungl. Maj:t skulle dock äga att till lönegraden O. 3 uppflytta högst fyra i lönegraden O. 2 placerade musikdirektörer, vilka erhållit kaptens tjänsteställning.

I fråga om staten för garnisonssjukhuset i Stockholm hade föredragande departementschefen av förekommen anledning uttalat, att han icke ansett sig böra för nästkommande budgetår ifrågasätta någon lönereglring för ekonomipersonalen vid nämnda sjukhus.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehäft följande motioner, nämligen

*inom första kammaren:*

nr 21 av herr *Lindström m. fl.* och

nr 136 av herr *Holmström*; samt

*inom andra kammaren:*

nr 28 av herr *Lovén m. fl.*;

nr 129 av herr *Arnemark m. fl.*;

nr 134 av herr *Lövgren*; och

nr 171 av herr *Cruse m. fl.*

I de likalydande motionerna I: 21 och II: 28 hade hemställts, att riksdagen måtte besluta sådan utökning från och med budgetåret 1938/39 av musikkårenna vid Livregementet till häst, Göta artilleriregemente och Karlsborgs luftvärnsregemente, att dessa kårer bleve organiserade såsom musikkårer av typ II.

I motionen II: 129 hade hemställts, att riksdagen måtte besluta erforderlig ökning av antalet beställningar för musikdirektörer vid armén i lönegraden O. 3 i syfte att musikdirektörerna C. S. Ekström vid Kungl. Upplands regemente, K. H. Nordström vid Kungl. Livregementet till häst, K. F. Teike vid Kungl. Karlsborgs luftvärnsregemente och J. E. Isakson vid Kungl. Värmlands regemente skulle kunna uppflyttas till nämnda lönegrad från och med den 1 juli 1938.

I motionen II: 171 hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att staten för garnisonssjukhuset i Stockholm skulle fastställas till sådant belopp, att lönereglring kunde tillerkännas sjukhusets ekonomipersonal redan innevarande budgetår.

*Andra kammarens protokoll 1938. Nr 20.*

*Ang. avlöning till personal vid staber och truppförband m. fl. (Forts.)*  
Utskottet hemställde,  
att riksdagen måtte

I. a) i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionen II:171 samt med bifall till motionen I:136, ävensom med iakttagande av vad utskottet i sin motivering anfört godkänna de vid statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 4 januari 1938 fogade förslag till stater för generalitetet, generalstabskåren, artilleristabskåren, fälttygkåren, fortifikationskåren, intendenturkåren, fältläkarkåren, fältveterinärkåren, arméstaben jämte krigsarkivet, truppslagsinspektionerna samt sjukvårds- och veterinärspektionerna, arméfördelningsstaberna m. m., rullföringsbefälhavare med biträden, krigsskolan, krigshögskolan, artilleri- och ingenjörhögskolan, skjutskolan för infanteriet och kavalleriet, ridskolan, artilleriets skjutskola, arméns underofficersskola, truppförband av infanteriet, kavalleriet och artilleriet, officerare och underofficerare vid luftvärnsartilleriet, officerare och underofficerare m. fl. vid ingenjörtrupperna, ingenjörkåreerna och signalregementet, officerare och underofficerare vid trängen, trängkåreerna, tygdepartementets fabriker och anstalter, väg- och vattenbyggnadskårens chefsexpedition, armémuseum, garnisonssjukhusen i Stockholm, å Karlsborg och i Boden, arméns sjuksköterskekår samt polispersonalen i Boden och å Karlsborg, att gälla under budgetåret 1938/39, dock beträffande de å vissa stater uppförda icke-ordinarie befattningshavarna och betjäningsspersonalen endast i fråga om de för dessa personalgruppers avlöning erforderliga medelsanvisningarna, samt beträffande staterna för krigsskolan och garnisonsjukhuset i Stockholm med de ändringar, utskottet i sin motivering föreslagit,

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att för tillämpningen av staterna meddela särskilda föreskrifter av i huvudsak samma innehåll, som innefattades i de särskilda bestämmelser, som genom brev den 11 juni 1937 fastställts att lända till efterrättelse för tillämpningen av lantförsvarets stater under budgetåret 1937/38,

c) godkänna de i en vid berörda statsrådsprotokoll fogad »Förteckning över vissa i stat icke uppförda arvoden m. fl. ersättningar» under rubriken »A. Arvoden till ordinarie befattningshavare med avlöning från anslag under fjärde huvudtiteln, lantförsvaret, m. fl.» upptagna arvoden, att utgå under budgetåret 1938/39,

d) medgiva, att under budgetåret 1938/39 tillfällig löneförbättring finge utgå åt löjtnanter och sergearter på aktiv stat och övergångsstat ävensom åt furirer (likställda) i överensstämmelse med för innevarande budgetår tillämpade huvudgrunder,

e) bemyndiga Kungl. Maj:t

att under budgetåret 1938/39, i enlighet med av Kungl. Maj:t meddelade närmare bestämmelser, bereda avskedad beställningshavare av manskapet vid armén med en tjänstetid av minst sex år möjlighet att kvarstå viss tid över stat vid vederbörligt truppförband (kår), samt

att, utan hinder av gällande avlöningsbestämmelser, i fråga om sådan försvarsväsendet tillhörande personal, för vilken sådant kunde anses erforderligt, meddela föreskrift därom, att vederbörande chef skulle i de fall, då beställnings- eller befattningshavare med hänsyn till göromålens behöriga gång icke kunnat före utgången av ett kalenderår komma i åtnjutande av hela den på sagda år belöpande semestern, kunna medgiva, att de semesterdagar, som återstode, få tillgodonjutas före utgången av januari månad nästföljande kalenderår,

f) medgiva,

att vid truppförband av infanteriet, kavalleriet eller artilleriet ledigbliven lön, vilken icke enligt eljest gällande bestämmelser toges i anspråk för beredande av lön åt vid truppförbandet anställd surnumerär fänrik (underlöjt-

*Ang. avlöning till personal vid staber och truppförband m. fl.* (Forts.)  
nant), finge enligt vederbörande truppslagsinspektörs beprövande under budgetåret 1938/39 disponeras för beredande åt vid annat truppförband inom truppslaget anställd surnumerär fänrik (underlöjtnant) av lön enligt de grunder, som jämlikt av Kungl. Maj:t utfärdade bestämmelser om vissa lönedispositioner gällde beträffande i samma bestämmelser avsedd surnumerär fänrik (underlöjtnant), med rätt för sådan officer att därutöver åtnjuta de övriga förmåner, som tillkomme motsvarande ordinarie beställningshavare, samt

att, i enlighet med av Kungl. Maj:t meddelade närmare bestämmelser, under budgetåret 1938/39 finge till surnumerär fänrik (underlöjtnant) vid armén utgå särskild kontant ersättning för dag med belopp motsvarande sammanlagda värdet av värnpliktig, likaledes för dag, tillkommande förmåner av penningbidrag, portion och ersättning för begagnande av egna persedlar.

II. avslå motionerna I: 21 och II: 28.

III. avslå motionen II: 129.

IV. avslå motionen II: 134.

V. till avlöning till personal vid staber och truppförband m. fl. för budgetåret 1938/39 anvisa ett förslagsanslag av 27,500,000 kronor.

Vid punkten voro fogade reservationer

1) av herrar *Olof Olsson, Nilsson* i Malmö, *Lindström, Englund, Törnkvist, Andersson* i Höör och *Ward*, vilka ansett, att utskottet i mom. II bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 21 och II: 28 i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning av frågan om förändring av musikkårer av typ III till sådana av typ II;

2) av herr *Magnusson* i Skövde, som ansett, att utskottets hemställan i mom. II bort hava samma lydelse, som föreslagits i den under 1) antecknade reservationen, och att utskottet i mom. III bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionen II: 129 tillerkänna musikdirektörerna C. S. Ekström vid Upplands regemente, K. H. Nordström vid Livregementet till häst, K. F. Teike vid Karlsborgs luftvärnsregemente och J. E. Isakson vid Värmlands regemente från och med den 1 juli 1938 personlig lönefyllnad till lönegraden O. 3, ävensom bemyndiga Kungl. Maj:t att med anledning härav vidtaga i reservationen angiven ändring i anslagsposten till lönefyllnad åt musikdirektörer;

3) av herr *Strindlund*, som ansett, att utskottet bort med avstyrkande av motionen II: 171 tillstyrka vad Kungl. Maj:t föreslagit i fråga om staten för garnisonssjukhuset i Stockholm.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr andre vice talmannen **Magnusson**: Herr talman! Det är väl tämligen utsiktslöst att efter den debatt, som nu har förevarit, påkalla kammarens uppmärksamhet för en fråga av tämligen underordnad betydelse. En del av kammarens ledamöter torde måhända erinra sig, att det vid föregående riksdagar väckts motioner, vilka föranlett debatter i denna kammare angående vissa musikkårens ställning inom våra militära truppförband. Vid genomförandet av 1936 års försvarsbeslut blevo ju vissa musikkårer ganska otillräckligt tillgodosedda. Det inrättades nämligen år 1925 musikkårer av tre typer: typ 1, typ 2 och typ 3. Den sistnämnda är den minsta typen och har en mycket liten personal. Därav har följt, att dessa musikkårer sakna möjligheter att utföra någon mera omfattande underhållningsmusik särskilt vid de tillfällen, när en del av personalen är kommenderad till tjänstgöring

*Ang. avlöning till personal vid staber och truppförband m. fl.* (Forts.)  
vid truppförband, och sålunda den redan förut fåtaliga musikkåren blivit ännu fåtaligare.

Detta har bland annat föranlett framställningar ifrån Karlsborg, från därvarande musikkår och truppförband, att man skulle söka få till stånd en utökning av musikkåren därstädes från typ 3 till typ 2, varigenom musikkåren skulle få ökade möjligheter att bidra till underhållningen och trevnaden på garnisonsorten. Detta ansåg man särskilt angeläget, därför att betydande styrkor äro förlagda till denna ort, som är ganska oansenlig, varför förströelsemöjligheterna för manskapet där äro relativt ringa. Det ansågs därför vara av synnerligen stort värde, om man kunde öka förströelserna för garnisonen och på platsen genom att musikkåren i ökad utsträckning kunde utföra underhållningsmusik. Man bör väl också vara villig att erkänna att därmed skulle ges möjlighet till förströelse av en verkligt god och förädlande art.

Man har också från annat håll, nämligen från Göteborg, påpekat olägenheterna av att vid den i Göteborg förlagda garnisonen endast finns en musikkår av typ 3. Man har gjort gällande, att det knappast kunde anses försvärligt att vid tillfällen, då man exempelvis hade att mottaga främmande bemärkta, kanske furstliga, personer, vilka landstego i Göteborgs hamn, inte kunde ställa upp en acceptabel musikkår från därvarande garnison för att utföra en för tillfället fullt värdig musik utan för att fylla ut luckorna och kunna ställa upp en någorlunda fulltalig musikkår fick skaffa civila musikanter och kläda dem i Göta artilleriregementes uniform.

Det har också med styrka hävdats, att ehuru det visserligen vid andra regementen här i Stockholm finnes fulltaliga musikkårer, det knappast är Kungl. Maj:t och riksdagen värdigt, att det till Stockholm förlagda kavalleriregementet, Livregementet till häst, inte har en fulltalig musikkår.

Men bortsett från dessa, man kan säga mera till den militära organisationen och dess förhållanden anslutna skäl, gäller det enligt min uppfattning att överväga, huruvida icke musiklivet inom vårt land är så fattigt, att det redan ur den synpunkten skulle vara befogat, att man genom en utökning av de militära musikkårerna gäve en viss lyftning åt vårt lands musikliv. Av orsaker, som jag icke här närmare skall ingå på, ha vi inom vårt land ganska ont om utövande musikkårer, särskilt sådana av slag som de nu ifrågavarande. Den privata verksamheten inom hithörande område är ju ganska obetydlig, och det måste sägas, att det har stor betydelse för musiklivet inom vårt land, att vi kunna hålla fulltaliga och goda militära musikkårer. Även med hänsyn härtill synes det mig således, att starka skäl föreligga för en utökning av dessa.

Det är dessa synpunkter, som bl. a. gjort, att vi som ifrån olika håll varit intresserade för militärmusiken gjort den framställning, som nu föreligger i motionerna men som statsutskottet icke velat tillstyrka. En avsevärd minoritet inom utskottet har dock ansett frågan vara av den betydelse, att den förtjänar ett närmare övervägande, och det är därför, som vi enat oss om att yrka på en utredning, omfattande samtliga musikkårer av typ 3 och deras eventuella förändring till musikkårer av typ 2. Jag ber, herr talman, att i denna del få yrka bifall till min reservation.

I den nu föredragna punkten föreligger därjämte ett annat ärende. Det gäller musikdirektörernas ställning i lönehänseende. I 1936 års försvarsbeslut bestämdes bl. a. — efter framställning av försvarskommissionen — att vissa ledare av militära musikkårer skulle befordras till kaptens tjänsteställning och löneställning, d. v. s. till O. 3. Det var i första hand ledaren för musikkåren vid Svea livgarde, och det motiverades med den särskilda ställning

*Ang. avlöning till personal vid staber och truppförband m. fl.* (Forts.)  
han intager icke blott som ledare av en större musikkår utan även såsom musikkunnig rådgivare till chefen för försvarsstaben. Samma löneställning tillmättes också ledaren av flottans musikkår. Men därjämte beviljades medel, så att ytterligare fyra av musikledarna skulle komma upp i denna löne- och tjänsteställning. Det var försvarskommissionens avsikt, att man därmed skulle vinna det resultatet, att så gott som samtliga ledare av militära musikkårer skulle före avskedstagandet nå upp i denna löne- och tjänsteställning och därmed också i de flesta fall få en bättre pension, när de en gång beviljades avsked. Riksdagens beslut gick i huvudsaklig överensstämmelse med försvarskommissionens framställning. Sedermera har det emellertid vid tillämpningen inträffat, att fyra musikdirektörer kommit upp i den högre lönegraden, men avstått ifrån att befordras till kaptens tjänsteställning, varigenom för dem beretts möjlighet att stå kvar i tjänst två år utöver den tidpunkt, då de eljest hade måst avgå med pension. På det sättet ha dessa tjänstinnehavare kommit att under denna tid blockera de löner i O. 3, som voro avsedda att cirkulera mellan de äldsta av befattningshavarna, och fyra i motionen angivna befattningshavare bli därför icke i tillfälle att nå upp till ifrågavarande löne- och tjänsteställning utan få nöja sig med löjtnants tjänsteställning och lön. Jag vill icke yttra mig om huruvida det var ett misstag eller ej, när det inom departementet så förordnades, att vederbörande fingo lön utan att befordras till kaptener och därigenom uppnådde den dubbla förmånen att dels erhålla den större lönen, dels få ha den kvar två år längre än annars skulle varit fallet. Men ett faktum är, att de, som nu räknat med att komma i tur till att få denna löneställning, känna sig i hög grad besvikna. Motionen avser att i det fallet åstadkomma en rättelse, och den går fram på den linjen, att genom ett särskilt anslag skulle beredas möjligheter för dessa fyra musikdirektörer att få den högre löneställningen före avskedstagandet. Därefter skulle de nya bestämmelserna om tjänstetid och avskedstagande träda in, och det anslag, som här påyrkats, skulle således icke behöva bli permanent. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till min reservation även i denna del.

Häruti instämde herrar *Arnemark* och *Lithander*.

**Herr Törnkvist:** Herr talman! När det gäller ett anslag sådant som avlöningsanslaget till truppförbanden, vilket slutar på en summa av 27.5 miljoner kronor, är det självklart, att olika intressen göra sig gällande och att det är svårt för riksdagens ledamöter att hålla sig fria från dessa intressen. Men om statsutskottet skulle ha behandlat detta anslag i en sådan splittrings tecken, är jag alldeles viss om att det hela skulle kommit att gestalta sig synnerligen rörigt. Det är uppenbarligen högst önskvärt, att Kungl. Maj:t har den dirigerande handen härvidlag och att Kungl. Maj:ts förslag blir riktlinjen för utskottets rekommendationer till riksdagen.

Det är heller icke, som herrarna se, så många reservationer på denna punkt. För min del har jag biträtt en reservation, och den har sitt särskilda kapitel. Den berör den musikkårstyp III, om vilken vi diskuterade i fjol. Nu kommer frågan åter i år. Förra året var jag benägen — och jag tror att jag väldjade också till försvarsministern i det fallet — att tillstyrka en undersökning, huruvida icke med hänsyn till musikkårernas inordnande i de olika förbanden typ III helt enkelt borde avskaffas. Emellertid har statsrådet och chefen för försvarsdepartementet kommit igen med typerna enligt 1936 års beslut, och det finner jag icke så förundransvärt. Motionärerna ha återkommit med sina yrkanden och med sina lokalt betonade synpunkter på saken begärt, att deras musikkårer ändras från typ III till typ II. För att även i år söka med-

*Ang. avlöning till personal vid staber och truppförband m. fl. (Forts.)*  
verka till att få frågan ur världen har jag verkligen givit efter och rekommenderat kammaren att be Kungl. Maj:t undersöka, huruvida icke denna typ III bör avskaffas. Det förefaller mig vara en lämplig metod att avveckla striden att låta Kungl. Maj:t på nytt bedöma dessa kårers förmåga att uppfylla de fordringar på musik, som man väl uppställt, när de en gång infördes. Detta är den enda avvikelse jag vill göra, herr talman, från utskottsmajoritetens förslag, och jag skulle sålunda kunna formulera mitt yrkande så, att jag yrkar bifall till Kungl. Maj:ts förslag på denna punkt med den ändringen, att utredning om musikkår av typ III begäres i överensstämmelse med hemställan under II i den av herr Olof Olsson m. fl. undertecknade reservationen.

Sedan är det ytterligare en punkt, vilken jag såsom talesman för utskottet nödgas säga några ord om, och det är den fråga, som beröres i den ena delen av andre vice talmannens reservation. Han föreslår där, att ett antal musikdirektörer skola av riksdagen uppflyttas i lönegrad O. 3 och få vissa önskingar, som framställts motionsvis, tillgodosedda. Förslaget innebär, att riksdagen nu skulle taga ett initiativ, som 1936 års riksdag icke ville taga i samband med beslutet om försvarsordningen. 1936 års riksdag beslöt, att samtliga musikdirektörer vid armén skulle placeras i lönegrad O. 2. Det enda undantaget var musikdirektören vid Svea Livgarde, som placerades i lönegrad O. 3 framför allt av den anledningen, att hans tjänst möjliggjorde för honom att gå de högre militära myndigheterna tillhanda med upplysningar inom hans område. Men utöver detta medgav riksdagen Kungl. Maj:t att uppflytta ytterligare fem förtjänta musikdirektörer i lönegrad O. 3. Alla dessa befattningar äro nu besatta. Det finns alltså icke någon annan väg att gå, om man vill tillgodose dessa fem personers önskemål, än att riksdagen tager ett initiativ i saken utan att höra vad Kungl. Maj:ts mening är om densamma. Det är ju icke så, att Kungl. Maj:t icke behöver ha någon speciell mening i en fråga därför att det icke sägs ut i huvudtiteln. Inom utskottet ha vi funnit frågan vara av en så avgörande karaktär, att riksdagen icke bör taga ståndpunkt eller fatta beslut annat än efter förslag av vederbörande departementschef. Man vet icke, om man går en annan väg och själv handlar i blindo, vart det kan komma att leda med dylika säraktioner, och saken har ju sin betydelse, då den gäller fem personer.

Jag får antagligen, herr talman, komma igen såsom utskottets talesman på någon senare punkt i anledning av de anföranden, som komma att hållas, men jag vill i detta sammanhang göra det yrkande, som jag nämnde, nämligen om bifall till Kungl. Maj:ts förslag med den ändringen, att vad som i herr Olof Olssons m. fl. reservation anföres under II tillägges kammarens beslut.

I detta anförande instämde herr *Lovén*.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet **Nilsson**: Herr talman! Det är alldeles klart, att med den medvind, som fjärde huvudtiteln seglat i hos statsutskottet och, som jag hoppas, kommer att få även i andra kammaren — i första kammaren är huvudtiteln redan klar — är jag utomordentligt tacksam, och jag känner mig icke på något sätt illa berörd över att en eller annan reservant på någon enstaka punkt har en annan uppfattning än jag.

För att nu hålla mig till de föreliggande reservationerna på denna punkt, vill jag säga, att jag vill minnas, att det ganska ingående i fjol resonerades om saken. Jag vet icke, om andre vice talmannen menade, att det var 1925 eller 1936 som musikkåren icke erhöles den utfyllnad de borde ha. Jag skulle tro, att han menade 1925, ty 1936 års riksdag beslöt, såsom man påpekat, efter försvarskommissionens förslag en utökning av vissa musikkårer och

*Ang. avlöning till personal vid staber och truppförband m. fl.* (Forts.)  
ett överförande av en del musikkårer från den lägre till den högre typen, och den bestämde dessutom löneställningen O. 3 för vissa musikdirektörer. Jag får säga, att jag är glad över det resultat, som kom till stånd genom 1936 års beslut. Orsaken till att jag är betänksam gentemot att gå längre än Kungl. Maj:t nu föreslagit är den, att även om vi ha förhållandevis gott om pengar för tillfället, kan det komma andra tider, då det blir svårare att stå fast vid vad man byggt upp. Jag går således ut ifrån, att musikorganisationen är tillräcklig. Jag kan väl dela andre vice talmannens uppfattning, då han talar om att musiklivet är fattigt i landet och att vi behöva mera musik. Han nämnde, att man icke bara ur militära synpunkter utan även allmänna synpunkter måste anse, att musikkåren är för liten bl. a. i Göteborg. Men jag måste som målsman för fjärde huvudtiteln ändå hävda, att kostnaderna för det allmänna musiklivet icke få påföras fjärde huvudtiteln utan någon annan sådan — möjligen herr Engbergs. Jag har gjort den erfarenheten, att när det riktigt kniper med pengarna, gör man indragning lättare på fjärde huvudtiteln än på någon annan huvudtitel. Detta gör, att jag icke vill ha den belastad med för mycket, som icke direkt har sammanhang med det aktiva försvaret. Man kan icke slåss med musikinstrument, även om det är mycket roligt att höra musik. Jag hoppas, att det är bättre nu för tiden — på min tid fick man icke så mycket höra sitt eget regementes musikkår. Det har sagts mig, att det förändrats oerhört i det fallet.

Så ett par ord om musikdirektörerna i lönegrad O. 3. Nu är det ju så, att i övergångstider blir det alltid en skarv, då man kan säga, att alla icke få sin rätt — en del få den, en del få den icke. Men det är ju ett symptom, som visar sig på alla områden, när man genomför en ny organisation. Antingen det gäller det militära området eller det civila äro förhållandena ungefär desamma.

En utredning skulle gå ut på en förändring av typerna på musikkåren, en förändring från de billigare till de dyrare, från de mindre kårerna till de större. Om andra kammaren bifaller reservationen — första kammaren har redan gått på utskottets linje — måste detta innebära en bestämd fingervisning åt Kungl. Maj:t att taga bort de lägre typerna. Detta kommer att medföra ökade kostnader, och jag måste säga — utan att på något sätt vilja klandra reservanterna — att jag tror det vore lyckligast, om kammaren stannade vid utskottets förslag.

**Herr Strindlund:** Herr talman! Utskottet har tillstyrkt en utvidgning av Kungl. Maj:ts förslag, något som jag reserverat mig mot, och jag vill reservera mig mot utskottsförslaget både i vad det gäller innehållet och i vad det gäller formen. Den fråga jag avser är ekonomipersonalens löneställning vid garnisonssjukhuset i Stockholm.

Vad först angår det sakliga innehållet, så är utskottets ståndpunkt ingalunda ny. Den har för ett par år sedan framförts av chefsläkaren vid berörda sjukhus, den har prövats av olika myndigheter och jämväl beslutande instanser, och den har hittilldags avvisats. Flera motiv för densamma ha angivits. Man har sagt, att frågan är för litet utredd för att man skulle kunna vidtaga en lönereglering för berörda personal, ett uttalande, som jämväl understrukits av utskottsmajoriteten i år. Man har sagt i anledning av denna kårställning, att den skulle få konsekvenser för jämväl andra grupper inom försvarsväsendet och att, om den skulle lösas, borde löneregleringen ske i sammanhang med att man gjorde samma lönereglering för de ifrågavarande grupperna. Det har också framhållits, att denna lönereglering borde anstå så att den kunde anknytas till den väntade allmänna löneregleringen. Det har vidare sagts som ett skäl för uppskov, att en sammanslagning av karolinska sjukhuset och

*Ang. avlöning till personal vid staber och truppförband m. fl.* (Forts.) garnisonssjukhuset är förestående och att ett ställningstagande till ifrågavarande personals lönefrågor borde anstå till dess — alltså, enligt mitt förmenande fullgoda skäl för att man skulle vila på hanen, då det gäller att taga ståndpunkt till denna personalgrupps löneställning.

Nu har utskottet avvisat frågan om en verklig lönereglering, men i dess ställe föreslår utskottet riksdagen att ge Kungl. Maj:t en viss fullmakt att ge en löneförbättring åt personalgruppen i fråga. Jag anser ju med de anförda motiven, att jämväl med ett sådant förslag hade man kunnat vänta. Men om jag sålunda kanske inte är fullt så negativ, då det gäller det berättigade i en eventuell löneförbättring, är jag desto mera betänksam, då det gäller den form, som utskottsmajoriteten funnit för åstadkommande av denna löneförbättring. Jag ber att få ur utskottsutlåtandet citera några få rader. Det heter där: »Om utskottet, såsom ovan framhållits, alltså icke anser sig kunna tillstyrka riksdagen att nu besluta om en definitiv lönereglering för ifrågavarande personal, finner sig utskottet dock på grund av vad i ärendet förekommit kunna förutsätta, att Kungl. Maj:t av den under staten för garnisonssjukhuset i Stockholm upptagna anslagsposten för 'Till chefläkarens förfogande för anställande av betjäningsspersonal' såsom en provisorisk åtgärd bereder denna personal ett skäligt tillskott till lönen. På grund härav har utskottet ansett berörda anslagspost böra för budgetåret 1938/39 erhålla beteckningen förslagsvis.»

Här har sålunda utskottsmajoriteten beträtt en helt ny väg för åstadkommande av en löneförbättring. Jag kan inte erinra mig, att jag någonsin har varit med om en sådan metod, då man har velat åstadkomma en viss löneförbättring eller en förbättring i annat avseende, att man i stället för att, som brukar vara vanligt, anslå en viss summa pengar, gör om ett visst anslag till förslagsanslag och överlämnar åt Kungl. Maj:t att tillmäta en skälig löneförbättring. Jag anser principiellt sett vägen vara oriktig. Jag anser det kan vara farligt och draga konsekvenser med sig, och det är framför allt på grund av den säregna form, som utskottsmajoritetens förslag har fått, som jag bestämt avstyrker bifall till utskottets förslag i denna del.

Om jag skulle sluta mig till vad representanten ifrån avdelningen avsåg i början av sitt anförande, då han nämnde att det är uppenbart, att Kungl. Maj:t har den reglerande handen, då det gäller anslag under denna huvudtitel, så har jag ju ganska stora förhoppningar om att han kommer över på min linje, då jag nu ber att få sluta med att yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag oförändrat i vad gäller frågan om löneställning för personalen vid garnisonssjukhuset i Stockholm.

Herr **Eriksson** i Stockholm: Herr talman! Det har redan erinrats om att den nu föredragna punkten i statsutskottets utlåtande rör ett anslag på icke mindre än 27½ miljoner kronor. Det är således ganska förståeligt att beträffande denna stora anslagspost meningsskiljaktigheter kunna uppstå, och man kan ju snarast säga, att det är ganska anmärkningsvärt, att dessa meningsskiljaktigheter allenast uppträda på två olika punkter. Den ena gäller frågan om militärmusikens ställning, som ju huvudsakligen hittills har berörts i debatten, och den andra punkten är den, som den siste ärade talaren omnämnde, nämligen frågan om en löneförbättring åt ekonomipersonalen vid garnisonssjukhuset i Stockholm. I båda dessa avseenden tillhör jag statsutskottets majoritet, och det är ju ganska självfallet också, att jag får upptaga i mitt anförande båda dessa spörsmål.

Vad då först rör frågan om militärmusikens ställning så förmodar jag, att jag kan fatta mig ganska kort. De föregående talarna ha ju ganska utförligt



*Ang. avlöning till personal vid staber och truppförband m. fl. (Forts.)*  
utvecklat sina synpunkter på den, och jag kan därför vara ganska kortfattad i mitt svaromål.

Här har erinrats om att i 1936 års försvarsbeslut ingick beslut därom, att musikkårernas antal av typ III skulle vara sex. Den motion, som nu har föranlett detta meningsutbyte, yrkar på att tre av dessa musikkårer av typ III skola uppflyttas till typ II. Det är således själva yrkandet. Då ha reservanterna i utskottet utvecklat frågan dithän, att de begära en utredning, huruvida inte samtliga sex musikkårer av typ III böra förändras till typ II. För min del har jag tyckt, att det är ganska onödigt av riksdagen att två år sedan man har fastslagit typuppsättningen och typindelningen, så att säga beställa en förändring i detta avseende. Jag har trott, att vi kunna mycket lugnt överlämna åt utvecklingen och åt de intresserade att taga initiativ i detta avseende, och för den skull har jag funnits bland dem, som här yrka avslag såväl på motionen som ock på den utvidgning därav, som reservationen innebär. Jag ber således att i detta avseende kort och gott få yrka bifall till utskottets förslag.

Beträffande sedan frågan om ekonomipersonalens vid garnisonssjukhuset i Stockholm ställning betraktar jag denna fråga som betydligt viktigare än den, som jag nu uppehållit mig vid. I detta avseende vill jag erinra om, att staten har tre slag av sjukvårdsinrättningar. Om jag till en av dessa hänför serafimerlasarettet i Stockholm, som ju egentligen inte är en direkt statsinstitution men som i det praktiska livet ju kan anses vara en sådan, har staten för personalen, både sjukvårdspersonalen, ekonomipersonalen och betjäningsspersonalen, tre olika lönesystem. Den högsta lönen utgår till den under femte huvudtiteln lydande sinnessjukhuspersonalen. Den andra gruppen är serafimerlasarettets personal och den lägst avlönade är garnisonssjukhusets personal eller den under fjärde huvudtiteln lydande personalen.

Beträffande sjukvårdspersonalen gjorde fjolårets riksdag ett beslut i fråga om garnisonssjukhuset, som avsåg, att sköterskepersonalen skulle erhålla en ställning motsvarande den, som serafimerlasarettets sjukvårdspersonal erhöi. Nu behandla vi allenast ekonomipersonalen eller, som den heter i staten, betjäningsspersonalen, vars avlöning fastställes av chefsläkaren. Där ligger ju frågan så till, att denna personal är inte uppförd i någon fast löneplan utan avlönas av ett klumpanslag, om jag får begagna det uttrycket, d. v. s. lönen tillmätas efter beslut av chefsläkaren. Men det är ganska självfallet, att avlöningens höjd bestämmes av det anslag, som står till förfogande för ändamålet, och för den, som har läst igenom fjärde huvudtiteln framgår det ju också, att chefsläkaren vid garnisonssjukhuset i Stockholm har begärt att få ett större anslag till sitt förfogande för att han skulle kunna tillmötesgå den framtällning om löneförbättring, som har framställts ifrån personalhåll. Detta ärende har varit remitterat till olika myndigheter, och arméförvaltningens sjukvårdsstyrelse har principiellt deklarerat, att den har ingenting att invända emot att den här ifrågavarande personalen vid garnisonssjukhuset erhåller samma löneställning som serafimerlasarettets personal. Men departementschefen har inte ansett sig böra upptaga denna fråga utan säger, att då garnisonssjukhuset under en nära framtid skall ingå i det nya karolinska sjukhuset kan denna personals lönefråga anstå till dess.

Nu har det väckts motion i denna fråga, i vilken yrkas, att ett högre anslag till detta ändamål skall ställas till förfogande, och statsutskottet har ju med en enda reservant följt denna motion, d. v. s. höjt det anslagsbelopp, som erfordras för ändamålet, så att en löneökning i detta avseende skall kunna medgivas. Man anser det nämligen orimligt att då nu, som man förut-sätter, i slutet av år 1939 garnisonssjukhuset skall inordnas i karolinska

*Ang. avlöning till personal vid staber och truppförband m. fl.* (Forts.) sjukhuset, personalen intill dess skall vänta på att få sin lön förbättrad och således kvarhållas vid en löneställning lägre än den, som staten anser skäligt betala till likartad personal inom andra områden.

Det förefaller som om den ärade reservanten på denna punkt, som talade före mig, i och för sig inte har så mycket att invända emot den principiella ställning i detta avseende, som utskottsmajoriteten har intagit, utan han mera har fäst avseende vid formen. Härmed förhåller det sig på det sättet, att den punkt i garnisonssjukhusets stat, som upptar detta anslagsbelopp som står till chefsläkarens förfogande för avlöning av betjäningsspersonalen, är ett fast anslag. Men hela denna punkt i budgeten, som vi nu behandla, är ett förslagsanslag. Då har man kunnat gå så till väga, att man höjt denna punkt i garnisonssjukhusets stat och vidtagit en utökning av det förslagsanslag, som vi nu behandla, med ungefär motsvarande belopp. Statsutskottets majoritet har emellertid ansett, att då hela denna post, som vi nu behandla, är av förslagsanslags natur, kunde Kungl. Maj:t inom ramen för anslaget vidtaga den åtgärd som erfordras för att tillmötesgå den framställning, som här ytterst är avsedd att bifallas, nämligen en löneförbättring för betjäningsspersonalen vid garnisonssjukhuset.

Jag kan inte finna, att den ärade reservanten i detta avseende har rätt att hysa så stora beaktligheter mot denna form, därför att jag kan inte finna den vara så betänklig. Jag kan för min del inte heller se, att det här är någon ny väg, som beträdes. Såsom jag förut erinrat om i mitt anförande fastställer icke riksdagen för den nu ifrågasvarande personalen den individuella staten på det sättet, att man delar upp personalen i lönegrader med vissa för lönegraden bestämda belopp, d. v. s. man har inte gjort individuella löner för de anställda, utan man har endast ställt till chefsläkarens förfogande ett visst belopp, och det är sedan denne, som har att bestämma, hur detta belopp skall fördelas till de på sjukvårdsanstalten i fråga anställda. Jag tror således inte, att det medför några konsekvenser, att man har gått tillväga på det sätt, som jag nu har beskrivit. Jag betraktar det närmast som en gärd av rättvisa från statens sida mot denna personal, så att även den kommer i åtnjutande, så snart ske kan, av en förbättring i sina löneförmåner. Jag skulle kunna stå till tjänst med att visa med siffror punkt efter punkt på den löneskillnad, ofta uppgående till flera hundra kronor per år, som existerar för ekonomipersonalen vid garnisonssjukhuset jämfört med motsvarande personal vid serafimerlasarettet, men jag skall inte göra detta för att spara kammarledamöternas tid. Men jag har material här, som dels ställts till förfogande av vederbörande personalorganisation, dels ställts till förfogande av chefsläkaren vid sjukvårdsanstalten i fråga och således är det officiella papper, vilka siffror givetvis inte stå att jäva ur någon synpunkt. Jag skall emellertid, som jag nyss sade, inte besvara med dessa siffror.

Jag har med detta mitt anförande velat klargöra min principiella inställning till denna fråga, och jag ber. herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets utlåtande i alla de olika avsnitten under denna punkt. Jag vill tillägga att jag förväntar, att andra kammaren kommer att följa första kammaren, nämligen bifaller utskottets förslag i detta avseende.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet **Nilsson**: Herr talman! Jag vill med anledning av vad den ärade talaren sagt yttra några ord.

Jag erkänner, att såvida arbetet är lika och befattningarna likställda bör det vara samma löner på garnisonssjukhuset som på serafimerlasarettet eller Stockholms övriga sjukhus. Att det inte blivit någon förhöjning av lönerna har

*Ang. avlöning till personal vid staber och truppförband m. fl. (Forts.)*

berott på att vid noggrann prövning inom departementet man kommit till det resultatet, att verklig likställighet kan uppnås först, när Norrbackasjukhuset skall övertaga garnisonssjukhuset. Avsikten har varit att hålla vägen öppen, till dess garnisonssjukhuset uppgår i karolinska sjukhuset, så att lönefrågan då skall vara fri att reglera för de myndigheter, som skola göra denna reglering.

Jag erkänner ännu en gång att på garnisonssjukhuset bör, i den mån arbetet är lika, betalningen vara lika som på statens övriga lasarett i Stockholm.

Nu lutar jag närmast åt den uppfattning, som herr Strindlund gav uttryck åt, nämligen att det kunde anstå till det år kommer, kanske redan nästa år, då garnisonssjukhuset uppgår i karolinska sjukhuset och saken fick vila så länge.

Herr andre vice talmannen **Magnusson**: Herr talman! Gentemot herr Erikssons i Stockholm invändningar skulle jag vilja säga, att då han finner det olämpligt att två år efter det man fastslagit typerna för musikkårerna göra en ändring, så är det så till vida fel, som det är 13 år efteråt. Egentligen var det 1925, som dessa alldeles för små typer av musikkårer skapades. Man har därigenom vunnit så pass mycket erfarenhet, att man vid riksdagen 1936 framförde starka skäl för att få en förändring genomförd. Jag var i elden härför både inom utskottet och här i kammaren just av de skäl, som jag i dag här har upprepat. Därför tror jag inte man kan hävda, att 1936 års beslut i den delen skall vara orubbligt, eller att det finns alldeles särskilda skäl uti att hänvisa till den korta tiden. I varje fall är nu tillräcklig erfarenhet vunnen.

Det kan visserligen i någon mån föreligga betänksamhet emot att gå längre än vad Kungl. Maj:t har föreslagit. I detta fall gäller det dock blott en förberedande utredning, ehuru jag erkänner, att vi ifrån vår sida även ha syftat till att utredningen skall leda till ett gott resultat i fråga om musikkårernas utökande. Visserligen är det sant, som herr statsrådet sade, att militärmusiken egentligen inte är någon sak, som ökar vårt lands försvarskraft, i varje fall inte direkt men kanske ändå i någon mån indirekt. Det kan ju vara sant, när det gäller ett främjande av musiklivet, att detta närmast skulle vara en statsangelägenhet, för vilken kostnaderna närmast böra vila på annan huvudtitel än försvarets, men det kan ju inte skada, att även fjärde huvudtiteln i någon mån bidrager därtill. Och jag vill säga, att det också i någon mån kan ha betydelse för försvarsväsendet och försvarskraften, att man ordnar det så, att personalen, när den tjänstgör på en garnisonsplats, känner det större mått av trevnad som en musikkår kan skänka än vad som skulle vara fallet utan en dylik eller med en ofullständig sådan. Jag håller före, att musikkårerna i detta avseende ha en stor mission att fylla.

När sedan herr Törnkvist beträffande den del av min reservation som avser vissa musikdirektörer varnade mot att riksdagen skulle taga något initiativ, när inte Kungl. Maj:t gjort det, så skulle konsekvensen fordra, att herr Törnkvist gått emot den del av utskottets förslag, i fråga om ekonomipersonalen vid garnisonssjukhuset, där herr Törnkvist, herr Eriksson i Stockholm och jag befinna oss på samma linje, liksom för övrigt även utskottets majoritet. Där har ju inte Kungl. Maj:t tagit initiativ till någon löneförbättring för ekonomipersonalen, men vi ha funnit kravet så rättvist, att vi gått in för sådan och övervunnit de betänkligheter, som skulle ligga däri, att Kungl. Maj:t inte tagit initiativet i detta avseende. Och jag tycker, att det inte heller bör vara svårare att övervinna samma betänkligheter i fråga om dessa musikdirektörer, vilka ha fog för att anse sig litet orättvist behandlade. När riksdagen gick in för att uppflytta ytterligare fem förtjänta musikdirektörer i högre löneställning och regeringen uppflyttat dem, som nu inneha förmånen, är det ingen tvekan om, att dessa voro förtjänta av uppflyttning, men de ha blivit litet överkompenserade ge-

*Ang. avlöning till personal vid staber och truppförband m. fl.* (Forts.)  
nom att de få stanna kvar två år längre i tjänst. Därigenom hindra de fyra andra mycket väl förtjänta musikdirektörer att komma i samma förmånliga ställning. Det skulle kosta statsverket mellan 9 och 10 tusen kronor under två år, om dessa finge en rättvis uppflyttning. Jag tror inte heller, att statsrådet skulle finna det utgöra någon som helst obehaglig överraskning för honom, om riksdagen skulle gå med på att bevilja det anslag, som här begäres. Det kan rymmas inom ramen för anslaget under denna punkt. Det behövs ingen utökning därav.

Jag vidhåller mitt yrkande.

**Herr Cruse:** Herr talman! Jag ber att till statsutskottet få framföra ett tack för den välvilliga behandling, som min motion om förbättring av ekonomipersonalens vid garnisonssjukhuset löneställning fått röna från utskottets sida.

Herr Strindlund har ju här sökt göra gällande, att man kunde låta anställa litet med denna lönereglering. Då det emellertid gäller en personalgrupp med en så låg inkomst som mellan 500 och 600 kronor per år, är det dock litet svårt att säga till denna personal, att den får vänta, då man rättvisligen i stället borde fördubbla dess löner.

Jag anser, att de som tjäna försvaret inte skola ställas i en sämre klass än andra grupper, som utföra motsvarande tjänster. Faktiskt har det emellertid nu varit så, att personalen vid garnisonssjukhuset stått i en sådan sämre klass. Då försvarsfrågan nu tycks segla i medvind, räknar jag med att riksdagen här rättar till det rådande missförhållandet. Chefen för försvarsdepartementet framhöll ju, att han för sin del gärna erkände, att denna personal vore i behov av en lönereglering, men att anledningen till att han skjutit på frågan varit den, att han velat ge chefsmyndigheten vid det nya karolinska sjukhuset fria händer att vid den kommande sammanslagningen av dessa sjukhus ordna lönefrågan. Ja, detta är ju en synpunkt, som man kan förstå, men här gäller det dock den lägst avlönade delen av denna personal, som har svårast att vänta med en förbättring av sina villkor.

Jag ber alltså, herr talman, att få tacka utskottet för den välvilliga behandlingen, och jag hoppas att kammaren följer utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav först propositioner beträffande utskottets hemställan i mom. I, nämligen dels på bifall till utskottets berörda hemställan dels ock på bifall till sagda hemställan med den ändring däri, som föreslagits i den under 3) antecknade reservationen av herr Strindlund; och blev utskottets hemställan i mom. I av kammaren bifallen.

Vidare gav herr talmannen propositioner beträffande utskottets hemställan i mom. II, nämligen dels på bifall till berörda hemställan dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid punkten av herr *Olof Olsson m. fl.* avgivna, med 1) betecknade reservationen, i vad den avsåg mom. II; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr andre vice talmannen *Magnusson* begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkt 14:o) mom. II av utskottets förevarande utlåtande nr 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

*Ang. avlöning till personal vid staber och truppförband m. fl.* (Forts.)

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den vid punkten av herr Olof Olsson m. fl. avgivna, med 1) betecknade reservationen, i vad den avser mom. II.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i mom. II.

Herr talmannen framställde härefter propositioner beträffande mom. III, nämligen dels på bifall till utskottets hemställan i nämnda moment dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den under 2) antecknade reservationen av herr andre vice talmannen *Magnusson*, i vad denna reservation avsåge mom. III; och blev utskottets hemställan i mom. III av kammaren bifallen.

Slutligen gav herr talmannen propositioner beträffande mom. IV och V vart för sig; och biföll kammaren vad utskottet i dessa moment hemställt.

Som tiden nu var långt framskriden, beslöt kammaren, på hemställan av herr talmannen, att uppskjuta den vidare behandlingen av förevarande utlåtande till kl. 7 e. m. då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

#### § 11.

Avgåvos följande motioner, nämligen av:

herr *Bäckström m. fl.*, nr 387, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 127, angående folktandvård;

herr *Gezelius*, nr 388, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 175, angående ny klassificering av trafikanstalerna vid post- och telegrafverken samt statens järnvägar;

herr *Blomquist m. fl.*, nr 389, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 175; och

herrar *Lundberg* och *Gezelius*, nr 390, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 137, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2, 3 och 15 §§ lagen den 27 juni 1902 (nr 71), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar.

Dessa motioner bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.28 e. m.

In fidem  
*Sune Norrman.*

## Onsdagen den 16 mars.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes förhandlingarna därvid till en början av herr förste vice talmannen.

### § 1.

*Ang. utgif-  
terna under  
riksstatens  
fjärde huvud-  
titel.*

Herr förste vice talmannen anmälde till fortsatt föredragning statsutskottets utlåtande, nr 4, angående regleringen för budgetåret 1938/39 av utgifter-  
na under riksstatens fjärde huvudtitel, innefattande anslagen till försvarsde-  
partementet.

#### *Punkterna 15—18.*

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Ang. arméns  
reservstater.*

#### *Punkten 19, angående arméns reservstater.*

Uti innevarande års statsverksproposition hade Kungl. Maj:t under punkten 19 av fjärde huvudtiteln föreslagit riksdagen att

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att fastställa stater för budgetåret 1938/39 för officerare och underofficerare å reservstat vid armén samt för fältläkarkårens reservstat i överensstämmelse med vad i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 4 januari 1938 anförts,

dels ock till arméns reservstater för budgetåret 1938/39 anvisa ett förslagsanslag av 930,000 kronor.

Uti två likalydande motioner, väckta, den ena inom första kammaren av herrar *Lindström* och *Mannerskantz* (nr 160) och den andra inom andra kammaren av herr *Lundqvist m. fl.* (nr 255) hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att den före den 1 juli 1936 pensionerade f. d. reservstatspersonalen måtte i pensionshänseende tillerkännas den rättsställning, som skulle tillkomma sagda personal enligt 1914 års senare riksdags beslut och därmed godtagna principer, samt sålunda snarast komma i åtnjutande av den pensionsreglering, som därav kunde betingas eller annorledes kunde befinnas skälig.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

I. avslå motionerna I: 160 och II: 255;

II. a) bemyndiga Kungl. Maj:t att fastställa stater för budgetåret 1938/39 för officerare och underofficerare å reservstat vid armén samt för fältläkarkårens reservstat i överensstämmelse med vad i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 4 januari 1938 anförts;

b) till arméns reservstater för budgetåret 1938/39 anvisa ett förslagsanslag av 930,000 kronor.

I en vid punkten fogad reservation hade herrar *Hansén*, *Borell*, *Nilsson* i Landeryd, *Andrén*, *Lindström*, *Nisser*, *von Heland*, *Englund*, *Magnusson* i Skövde, *Persson* i Falla och *Aqvist* förklarat sig anse, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

*Ang. arméns reservstater.* (Forts.)

I. med anledning av motionerna I: 160 och II: 255 i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning i av utskottet ovan angivet syfte samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill denna utredning kunde föranleda.

II. a) och b) = utskottet.

Sedan punkten föredragits, anförde:

**Herr Lundqvist:** Herr talman! Den fråga, som det här gäller, är ju icke ny för riksdagen, utan man skulle i stället kunna säga, att det är en gammal bekant. Jag skall därför fatta mig mycket kort. Vid alla de tillfällen, då denna fråga på den ena eller andra vägen varit förelagd riksdagen, ha meningarna rörande densamma varit delade. Så voro de åren 1936 och 1937, och så äro de uppenbarligen även i år.

Jag kan sträcka mig så långt, att jag mycket väl förstår, att meningarna därutinnan kunna vara delade. Personligen har jag fått den uppfattningen, när jag sökt tränga till botten av problemet, att den personalgrupp, som det gäller, har rätt, när den menat, att statsmakterna icke tillfullo infriat sina utfästelser. Jag bortser emellertid för närvarande fullständigt från denna mening i själva sakfrågan. Såsom frågan nu ligger till, gäller det nämligen icke att taga ställning i sak. Det gäller endast, om riksdagen vill på det sätt, som reservanternas inom statsutskottet förordat, avlåta en skrivelse till Kungl. Maj:t med hemställan, att Kungl. Maj:t ville upptaga denna fråga till en opartisk prövning, eller om riksdagen vill i enlighet med halva statsutskottet utan vidare avvisa en vidare prövning av frågan. Det förefaller mig, herr talman, som om, alldeles oavsett vilken personlig mening man i själva sakfrågan än må ha, alla borde kunna vara överens därom, att då denna stora grupp av f. d. befattningshavare uppenbarligen känna sig övertygade om att de icke blivit rättvist behandlade, staten såsom en god arbetsgivare icke bör utan vidare avvisa den uppfattning, som på detta sätt kommit till uttryck, utan i stället vara med om att deras sak bleve ingående och opartiskt prövad.

Om jag icke läst de olika handlingarna i ärendet fel, så är det ju icke heller blott den organisation och den personal, som det här är fråga om, som har denna mening, utan det har också under remissyttrandenas gång visat sig, att deras uppfattning har delats, jag vågar kanske säga såväl av försvarskommissionen i dess på sin tid avgivna yttrande som också av en hel del olika myndigheter. Jag kanske också får erinra om, såsom i motionen är gjort, det uttalande, som år 1925 gjordes av nuvarande statsministern, då försvarsminister, mot dåvarande herr Anderson i Råstock, nuvarande herr Råstock, vilken då lika väl som nu motsatte sig varje som helst retroaktiv tillämpning av de nya pensionsbestämmelserna. Jag tillåter mig därvidlag även erinra om att riksdagen då följde den mening, som dåvarande försvarsministern hävdade, och alltså underkände den uppfattning, som herr Råstock å statsutskottsreservanternas vägnar förfäktade. Jag vet naturligtvis icke, herr talman, vilken betydelse den nuvarande statsministern då inlade i det uttalande, som han gjorde i kammaren, och ännu mindre kan jag givetvis uttala mig om den betydelse, han i dag tillmäter de ord, han då fällde. Så mycket har emellertid blivit klart av vad som sagts och skrivits i denna fråga under de sista åren, att i varje fall den personalgrupp, som det är fråga om, tolkat dåvarande försvarsministerns uttalande, då frågan tidigare behandlades, på ett sådant sätt, att den ansett sig däri ha sett ett belägg för att denna personals uppfattning varit riktig. Jag tror också, att ingen, som tagit del av detta ut-

*Ang. arméns reservstater. (Forts.)*

talande, och som även studerat handlingarna i övrigt i målet, kan helt bestrida, att åtminstone vissa skäl finnas för den uppfattning, som dessa befattningshavare hysa, och som också kommit till uttryck i den motion, som jag tillsammans med några andra kammarledamöter väckt i denna fråga. Det förefaller mig då, herr talman, som om det vore ganska naturligt och ganska välbetänkt, om riksdagen ginge den väg i denna fråga, som de elva reservanterna i statsutskottet förordat. Jag kan för min del icke tänka mig, att Kungl. Maj:ts regering skulle på något sätt taga illa upp, ifall riksdagen på detta sätt hemställde hos regeringen om frågans opartiska prövning. Några större ekonomiska konsekvenser kan frågan under inga förhållanden få, även om utredningen skulle komma att visa det berättigade i att ge denna befattningshavargrupp vad den anser att den rimligen bör ha.

Jag skall inskränka mig till detta och till slut endast understryka, att detta i varje fall icke på något sätt är någon partifråga. Motionen, som är väckt i bägge kamrarna, är framburen i första kammaren av en socialdemokrat och i denna kammare av undertecknad. I statsutskottet finns en reservation, avgiven av elva ledamöter, hemmahörande hos högern, folkpartiet, bondeförbundet och socialdemokraterna. Även om detta alltså är en liten fråga, skulle därför kanske även den kunna få lyftas upp över de partiskiljande gränserna. Nu har också första kammaren under förmiddagens lopp fattat beslut i denna fråga och med ganska stor majoritet följt reservanterna; första kammaren har alltså för sin del beslutat skriva till Kungl. Maj:ten om en utredning i denna fråga. Det förefaller mig då, som om riksdagens andra kammare utan någon längre debatt skulle kunna följa första kammaren i dess ställningstagande. På detta sätt få vi frågan hänskjuten till ett forum, där den kan bli opartiskt och ingående bedömd. Det förefaller mig, såsom frågan nu ligger till, som om detta vore det riktigaste och ur alla synpunkter att rekommendera.

Med dessa få ord ber jag, herr talman, för min del att få yrka bifall till den reservation, som på denna punkt avgivits av herr Hansén m. fl.

I detta anförande instämde herrar *Persson* i Falla, *Olsson* i Staxäng, *Holmgren*, *Liedberg* och *Janson* i Frändesta.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet **Nilsson**: Herr talman! Det är alldeles klart, att jag har en helt annan inställning till denna fråga än den siste ärade talaren. Det vilar enligt min uppfattning någonting vackert över denna debatt här i dag. I första kammaren fördes reservanternas talan av herr Borell. Han var mycket försynt på denna punkt och ville icke påstå, att denna reservstatspersonal hade absolut rätt. Det vill icke herr Lundqvist heller göra — utan han sade, att vissa skäl tala för att personalen hade rätt. Detta är sålunda ett erkännande av att man icke är säker på att den absoluta rätten ligger på reservstatspersonalens sida.

Jag skulle vilja säga, att frågan gäller egentligen, huruvida de förhöjningar i reservstatspersonalens pensionsförmåner, som beslutades år 1936, skola ha retroaktiv verkan eller icke, med andra ord huruvida de befattningshavare, som pensionerats redan innan förhöjningarna började tillämpas, skulle få komma i åtnjutande av de förhöjda pensionerna eller icke. Vid frågans prövning av 1936 års riksdag beslöts, i anslutning till Kungl. Maj:ts proposition i denna del, att pensionsförhöjningarna icke skulle vara retroaktiva. Såsom skäl härför hade i propositionen åberopats, bland annat, att den militära pensionsreglering, som beslutades vid 1935 års riksdag, icke heller fått retroaktiv verkan. Här skola vi komma ihåg, att denna pensionsreglering gällde



*Ang. arméns reservstater. (Forts.)*

den aktiva personalen, men den aktiva personal, som redan var pensionerad, fick ingen nytta av den pensionsförbättring, som de tydligen fingo, som gingo i pension efter riksdagens beslut.

Frågan om reservstatspensionernas retroaktivitet blev också, som bekant, föremål för 1937 års riksdags prövning på grund av väckta motioner i ämnet. Bankoutskottet, som då behandlade frågan, hemställde, att motionerna icke måtte föranleda någon åtgärd, vilket också blev riksdagens beslut. Bankoutskottet uttalade visserligen i sitt utlåtande, att visst fog kunde föreligga för den uppfattningen, att billighetsskäl talade för en förbättring av pensionsvillkoren jämväl för den redan avgångna reservstatspersonalen. Men å andra sidan uttalade utskottet, att det syntes uppenbart, att en retroaktiv tillämpning av pensionsförmånerna måste medföra konsekvenser med avseende å andra personalgrupper. Ett bifall till motionerna skulle, uttalade bankoutskottet, innebära ett avsteg från den principiella inställning, som riksdagen under senare år strängt iakttagit till framställningar om retroaktiva pensionsförbättringar för olika grupper f. d. befattningshavare. Av i huvudsak de skäl, som åberopades av bankoutskottet, har i årets statsverksproposition avisats en från personalhåll gjord förnyad framställning om att pensionsförhöjningarna skulle bli retroaktiva. Jag kunde därvid också stödja mig på försvarsväsendets lönenämnd, som i ett yttrande i ämnet ansett bärande skäl knappast föreligga att medgiva förut avgången reservstatspersonal pension, beräknad enligt 1936 års grunder.

Som ett skäl för att 1936 års pensionsförhöjningar skulle bli retroaktiva har åberopats, att den pensionsreglering, som genomfördes år 1925, kom jämväl den redan avgångna personalen till godo. Som lönenämnden påpekat voro emellertid förhållandena annorlunda då mot nu, i det att redan fyra år tidigare beslutats en lönerreglering för den aktiva personalen, vilket med ett visst fog kunde sägas hava bort redan då medföra en i anslutning därtill avpassad reglering av reservstatspersonalens löner och pensioner.

Av vad jag nu sagt följer, att statsutskottets uttalande i denna del enligt min mening är väl grundat. På sätt utskottet anført förefinnas inga skäl, varför pensionerna till reservstatspersonal, som pensionerats före den 1 juli 1936, nu skulle bestämmas till högre belopp än som svarar mot de av den uppburna löneförmånerna.

Det är ju klart, att jag är mest nöjd med statsutskottets förslag. Finansministern, som kanske sedan kommer upp i denna fråga, i vilken han redan talat i första kammaren, sade där, att det kan hända, att tiden snurrar runt så fort, att man kan bli tvungen att taga en översyn över alla de gamla pensionerna. Men han sade också — och därvidlag har jag samma mening att han icke vore övertygad och komme icke heller att kunna övertygas om att reservstatspersonalen då skulle komma i första rummet. Jag måste säga såsom min uppfattning, att man bör söka göra en jämförelse med andra grupper av befattningshavare, som i pensionshänseende stå sämre till än vad denna reservstatspersonal gör. Riksdagen kan aldrig konsekvent gå in på att bifalla en grupps fordringar endast på den grund, att den gruppen är missnöjd. Det är fullkomligt ohållbart. Med hänsyn till sakens ekonomiska sida och, framför allt, till konsekvenserna av ett beslut om retroaktivitet, gör kammaren klokt i att fatta ett annat beslut än första kammaren och i stället följa utskottets linje.

**Herr Äqvist:** Herr talman! Eftersom jag är antecknad såsom reservant, skall jag också be att få säga några ord. Det gäller här en grupp medborgare, pensionerad personal, som anser sig icke rättvist behandlad, då det gäller pen-

*Ang. arméns reservstater. (Forts.)*  
sionernas storlek. De mena, att de kommit i åtnjutande av sämre pensionsvillkor än som ställts i utsikt vid den tidpunkt, då personalen från aktiv stat övergick till reservstat. Måhända har den rätt. Åtskilligt talar därför. Från vissa myndigheter och även från försvarskommissionens sida har gjorts gällande, att redan pensionerad reservstatspersonal borde erhålla definitiv pensionsreglering, medan andra myndigheter framhållit, att de redan erhållit definitiv pensionsreglering. Det är då klart, att det måste kännas bittert för dem, som troget tjänat staten men ha fått en pension, som torde vara relativt liten att leva på i förhållande till de nuvarande levnadskostnaderna, som ju stigit betydligt, att för sista delen av sitt liv behöva bära på den känslan av att de icke ha fått sin fulla rätt av riksdagen. Det har emellertid icke varit möjligt varken på avdelningen eller i utskottet att bringa klarhet i denna fråga. Det är heller icke möjligt på annat sätt än genom att en förutsättningslös utredning kommer till stånd. Det synes mig, att det bör vara en rättfärdighetsåtgärd att även andra kammaren i likhet med första kammaren går med på vad reservanterna här begärt, att en utredning i denna fråga måtte göras, och att resultatet därav måtte bringas inför riksdagen.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Med herr Åqvist förenade sig herr *Tengström*.

Herr andre vice talmannen **Magnusson**: Herr talman! Jag befinner mig i den något egendomliga situationen, att jag reserverat mig med yrkande om en utredning, oaktat jag knappast anser, att det krav, som framförts från reservstatspersonalens sida är berättigat. Jag har nämligen den uppfattningen, att det är något mycket betänkligt i det förhållandet, att beträffande en personal, som ännu kvarstår i, om jag i detta fall får använda det uttrycket, aktiv ställning och som får sina löner förbättrade, denna löneförbättring skall få en retroaktiv verkan och påverka pensionen för dem, som redan avgått med pension.

Nu förhåller det sig emellertid så, att i detta fall ha några enligt min uppfattning oförsiktiga uttalanden blivit gjorda — dels av dåvarande försvarsministern år 1925, dels ock, i någon mån, från bankoutskottet år 1937, uttalanden som givit denna reservstatspersonal anledning till vissa förhoppningar, och på grund av vilka uttalanden den anser att vissa löften och utfästelser blivit givna, som man nu anser sig ha rätt få infriade.

Jag har kort sagt den uppfattningen, att då så är förhållandet, bör en utredning komma till stånd, som klarlägger hithörande förhållanden och visar, huruvida det finns något verkligt fog i detta reservstatspersonalens krav, så att vi, när utredningen föreligger, skola kunna taga en bestämd ståndpunkt till frågan och få densamma ur världen — resultatet må sedan bli gynnsamt eller ogynnsamt för reservstatspersonalen.

Det är detta, som gjort, att jag biträtt yrkandet om en utredning, och att jag nu biträder yrkandet om bifall till reservationen.

Herr **Eriksson** i Stockholm: Herr talman! Då jag nu tar till orda såsom företrädare för statsutskottets majoritet, vill jag redan från början fästa kammarledamöternas uppmärksamhet på att man icke på något sätt skall förblanda denna fråga med frågan om en pensionsförbättring för statens pensionstagare överhuvud. Den senare frågan bör givetvis lösas i ett sammanhang, och jag tror, att också herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet anser, att frågan om reservstatspersonalen bör lösas i ett sammanhang och icke på grund av någon separat framställning.

*Ang. arméns reservstater. (Forts.)*

När jag skulle taga ståndpunkt till den föreliggande frågan, erkänner jag, att det till en början var ganska svårt att se klart på hela ärendet. Jag tror, att de motioner, som blivit väckta i ärendet, icke alls bidragit till att bringa klarhet i frågan utan snarare tvärtom. Motionerna bygga på en diskussion i riksdagen år 1925, och det är klart, att situationen vid tidpunkten för den diskussionen var väsentligt annorlunda än den situation, som i dag råder. Den föregående ärade talaren i denna debatt åberopade också försvarsministerns uttalande av år 1925, men jag vill då strängt betona, att det uttalandet, om vi kunna läsa innantill, fälldes i ett helt annat sammanhang.

Jag kan alltså vid detta tillfälle fatta mig förhållandevis kort, eftersom försvarsministern nyss åberopade de handlingar, som föreligga i denna fråga, d. v. s. den historik över ärendets behandling, som finns intagen i statsverkspropositionen. Där finns ju nämligen återgivet vad bankoutskottet sade beträffande en motion i alldeles samma syfte vid föregående års riksdag. Där åberopas också vad försvarsväsendets lönenämnd hösten 1937 sagt i denna fråga och slutligen försvarsministerns anförande i denna fråga, däri han framhåller, att han ansett skäl icke föreligga att frågå den ståndpunkt, som statsmakterna redan intagit till detta spörsmål. — Detta är sålunda i korthet de skäl, som ha varit avgörande för mig och jag skulle tro för de övriga statsutskottsledamöter, som nu stå för utskottet utlåtande.

Ställningen är alltså i korthet följande: År 1925 var det en helt annan situation än nu. År 1921 hade genomförts en reglering av avlöningarna för den aktiva militärpersonalen. Samtidigt därmed hade icke genomförts någon reglering för den på reservstat stående personalen, vilket skedde först år 1925. Det är emellertid klart, att när denna uppskjutna lönereglering genomfördes år 1925, borde den ha retroaktiv verkan beträffande dem, som under mellantiden mellan 1921 och 1925 trätt i pension. När man sedermera år 1936 företog en liknande procedur, förelåg icke något liknande efterhandssättande av reservstatspersonalens lönereglering. I så fall blir förhållandet givetvis, som herr statsrådet nyss framhöll, att eftersom man icke lät pensionsregleringen för den aktiva personalen få retroaktiv verkan, kunde man icke rimligtvis låta pensionsfrågan för reservstatspersonalen få sådan retroaktiv verkan. Herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet uttalade sig sålunda år 1925 i en helt annan situation än den, som vi nu befinna oss uti. Statsutskottet har ju ganska utförligt anförut allt detta på sid. 22 i utskottsutlåtandet och därvid kommit till den uppfattningen, att man icke kan bifalla den i ämnet väckta motionen utan måste ställa sig på samma ståndpunkt, som bankoutskottet intog i föl och som herr statsrådet också har ställt sig på i år.

Jag kan icke underlåta att framhålla, att det nog skulle vara ganska egenomligt, därest de olika sätten att tillämpa remissförfarandet i riksdagen också skulle föranleda olika beslut i själva principfrågan. Förra året behandlades detta ärende såsom en pensionsfråga och remitterades då till bankoutskottet. Bankoutskottet anförde därvid de synpunkter, som för detsamma givetvis voro vägledande i en pensionsfråga. I år har man betraktat detta såsom en anslagsfråga, hörande hemma under fjärde huvudtiteln, och som följd därav remitterat ärendet till statsutskottet. Jag tycker för min del, att kontinuiteten i riksdagens arbete kräver, att man i år kommer till samma beslut som förra året.

Vi hörde ju nyss av en av företrädarna för reservationen, nämligen herr andre vice talmannen, att han, som för övrigt själv har deltagit i ärendets behandling icke blott på första avdelningen i statsutskottet utan även såsom ledamot av försvarsväsendets lönenämnd, knappast anser bärande skäl föreligga för ett bifall till den från reservstatspersonalens sida gjorda framstöten.

*Ang. arméns reservstater. (Forts.)*

Han ansåg emellertid, att det för att få frågan definitivt ur världen vore lämpligt att skriva till Kungl. Maj:t med begäran om en utredning av frågan. Jag har för min del av handlingarna i målet kommit till den uppfattningen, att ärendet enklast och bäst avgöres genom att riksdagen i år fattar ett definitivt beslut i sakfrågan genom att avvisa det framförda kravet. Jag menar, att frågan skulle på detta sätt lika bra kunna bringas ur världen som genom att skicka den till en utredning.

Detta är sålunda, herr talman, de skäl, som för mig varit bestämmande och som jag här sökt återge, och jag ber med detta att få yrka bifall till statsutskottets hemställan i den nu föredragna punkten.

**Herr Råstock:** Herr talman! Jag skulle icke ha blandat mig i denna debatt, om det icke varit så, att den förste talaren i kväll direkt provocerade fram ett anförande från min sida. Dessutom har jag i motionen fått skylta på ett sätt, som gör, att det kan vara ganska riktigt, att jag säger några få ord.

Jag vill börja med att berätta en liten historia, en bild ur livet. Det var så, att jag hade äran vara med i 1921 års pensionskommitté, och vi fingo där i sinom tid av dåvarande finansministern Thorsson det beskedet, att vi skulle få 2 miljoner att hushålla med, men inom denna ram försöka avväga de förbättringsförslag, som vi kunde komma med, så rättvist som möjligt. Vi hade många olika förslag uppe, jag vill minnas det var 25 eller 26, innan vi kommo till något, som var något så när tillfredsställande just ur de synpunkter, som finansministern under hand hade meddelat oss, att vi borde lägga på frågan. Vi kommo emellertid som sagt till ett resultat. Det blev en regeringsproposition, som också gick igenom. Nu kommer pudelns kärna! När jag sedan genom omständigheternas makt kom att samarbeta med en gammal pensionerad major — jag vill minnas han var major i trängen, men det är ju en bisak, som icke inverkar på frågans bedömande — sade denne till mig, att det hade väckt en ganska stor och oblandad tillfredsställelse bland pensionerade officerare, att en socialdemokrat kunde vara med om att tillstyrka pensionsförbättring åt gamla militärer, till på köpet i så pass hög löneställning och pensionsställning som majorer och överstelöjtnanter och hela vägen uppåt. Då svarade jag, och det är jag också i kväll beredd att säga, att jag för min del anser, att statens tjänstemän skola behandlas lika, antingen de ha tjänst i armén för försvaret, i marinen för försvaret eller ha någon civil ställning. Detsamma säger jag också i dag. De skola ur statens synpunkt behandlas lika.

Även om herr Lundqvist i Rotebro — jag vet icke hur jag rättast skall uttrycka mig — såsom den oförfärade man han är, skulle ha lust svara ja på den fråga, som jag nu kommer att ställa, betvivlar jag, att åtskilliga av hans medlöpare, kanske jag bör säga, skola komma att svara ja på den frågan. Jag frågar herr Lundqvist: Om jag har den uppfattningen, att civila och militära befattningshavare skola behandlas lika i möjligaste mån, är herr Lundqvist i Rotebro då beredd och hans medlöpare från statsutskottet också beredda att för hela den avgångna civila personalen genomföra samma slags förbättring, oavsett vad det kostar och oavsett vilken löneställning vederbörande haft? Det är möjligt, att herr Lundqvist svarar ja — det kanske man kan få förutsätta — men jag tror icke, att det är lika säkert, att de ledamöter här i kammaren, som äro reservanter från statsutskottet, äro villiga att svara ja på den frågan.

Jag måste konstatera, att bland alla de starka skäl, som ha anförts för reservanternas förslag, är det första, att första kammaren har beslutat bifalla förslaget. Hör nu, mina damer och herrar, när har något sådant fått inverka

*Ang. arméns reservstater. (Forts.)*

på andra kammarens beslut i olika avseenden? Jag undrar, om det är så värst många gånger. I synnerhet när det gäller frågor av stor finansiell räckvidd har man absolut icke rättat sig efter första kammaren.

Det andra skälet, som anfördes av herr andre vice talmannen, var, att han, ehuru han var mycket tveksam, ansåg det bäst, för att få frågan ur världen, att få en utredning till stånd, vare sig den gick i för reservstatspersonalen gynnsam eller ogynnsam riktning. A la bonne heure, det fäste han sig icke vid. Han ville bara ha frågan ur världen. Men, mina damer och herrar, är det då icke enklare att bifalla utskottets förslag, vilket ju mycket verksamt skulle bidra att skaffa frågan ur världen?

Herr talman! Jag yrkar bifall till statsutskottets förslag på den föredragna punkten.

Herr andre vice talmannen **Magnusson** erhöll nu ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! När herr Råstock tydligen förmenade, att jag hör till dem, som han kallar för medlöpare, så vill jag säga, att hans uttalande vittnar om ett icke alldeles ovanligt sätt att generalisera. Efter det uttalande, som jag gjorde i frågan, var det väl ändå litet djärvt att räkna mig till herr Lundqvists medlöpare.

Emellertid polemiserade herr Råstock mot min uppfattning, att jag, för att få frågan ur världen, ville ha en utredning. Det var mycket enklare, sade herr Råstock, att få den ur världen genom att helt enkelt bifalla statsutskottets förslag. Jag skall då be att få göra en fråga: Tror herr Råstock, att vi få frågan ur världen genom att andra kammaren nu skulle gå på utskottets linje, sedan första kammaren har bifallit reservationen? Jag tror det icke, utan frågan kommer ofelbart tillbaka.

Det har i denna fråga enligt min mening gjorts rätt oförsiktiga uttalanden, som jag anser icke borde ha gjorts, och varigenom denna reservstatspersonal anser sig kunna bygga på vissa löften, visserligen endast halva, men ändå uttalanden, som man har anledning fästa sig vid, dels från statsrådet år 1925, dels från förra årets bankoutskott. Det är min bestämda uppfattning, att vi få icke frågan ur världen med mindre vi verkligen utreda den, och därför tror jag det är bäst att gå på reservanternas linje.

Vidare anförde:

Herr **Lundqvist**: Herr talman! Statsutskottets ärade ordförande förnekade sig ju icke i kväll lika litet som eljest. Han är alltid lika frank och lika rolig att tas med. Det var han även år 1925, då han som huvudopponent emellertid icke hade undertecknad utan dåvarande försvarsministern och nuvarande excellensen och statsministern. Den gången drog dock statsutskottets ordförande det kortaste strået, när försvarsministern hävdade samma uppfattning, som jag gör i dag. Hur det går i dag törs jag icke yttra mig om.

Här har sagts från statsrådsbänken och av representanterna för statsutskottets majoritet bland annat, att det skulle vara förenat med allvarliga konsekvenser, icke om riksdagen ginge med på att ge reservstatspersonalen de förhöjda pensioner, som den har ansett sig ha rätt att få, utan redan om den tilläte, att saken finge undersökas. Herr Anderson i Råstock — förlåt, herr Råstock, — riktade till mig den frågan, om jag kunde svara ja på följande spörsmål: Om jag vill att alla civila och militära befattningshavare skola behandlas på lika sätt, är jag då ändå beredd att ge reservstatspersonalen den nu begärda pensionsförhöjningen? Jag skulle på denna fråga vilja svara med de ord, varmed hans excellens herr statsministern svarade herr Anderson i Råstock år 1925.

*Ang. arméns reservstater. (Forts.)*

Jag citerar: »Jag skall endast förlänga debatten med att göra den frågan till herr Anderson i Råstock, om han kan ge något exempel på en enda civil tjänstemannagrupp, som är jämställd med reservstatspersonalen. Såvitt jag förstår», fortsatte dåvarande försvarsministern, »intar denna tjänstemannagrupp en sådan särställning inom tjänstemannakåren, att där inte är någon jämförelse möjlig.» Jag får kanske fortsätta med uttalandet ett par rader längre ned för att icke trötta kammaren alltför mycket. Försvarsministern fortsatte: »Här föreligger sålunda ett verkligt undantagsfall. Det finns inte, såvitt jag känner, någon motsvarande tjänstemannagrupp, och därför kan inte heller ett beslut i enlighet med regeringens förslag i detta fall bli prejudicerande. Jag tror, att om herr Anderson i Råstock noga undersöker detta förhållande, skall han ge mig fullt rätt och även erkänna, att det är rätt, när utskottets förslag här bifalles.»

Så skedde också vid detta tillfälle, herr talman. Då liksom nu gällde det ju en retroaktiv tillämpning av bestämmelserna. Jag tror därför också jag har rättighet att säga till den nuvarande försvarsministern, att även om vid en fortsatt undersökning av denna fråga man skulle finna anledning att höja pensionerna för de gamla pensionärerna på reservstat, så skulle detta icke kunna tagas till intäkt för att några andra befattningshavargrupper, vare sig militära eller civila, av den anledningen skulle kunna göra anspråk på en höjning av sina pensioner.

Jag skall icke gå närmare in på frågan. Jag skulle eljest kunna citera dåvarande försvarsministern, även när han talar om hur man hela tiden från år 1914 hade resonerat om proportionerna mellan pensionerna för den aktiva personalen och för reservstatspersonalen, men jag skall icke trötta kammaren med detta.

Jag tror, att jag härmed också har sagt ungefär vad som behöver sägas från vår sida. Meningarna stå fortfarande delade. Det har jag sagt från första stund. Det förefaller mig då vara ganska klokt att man ändå låter saken få prövas inför ett något mera opartiskt forum än riksdagens kamrar, som med all respekt för dess ärade ledamöter dock knappast kunna tänkas ha haft tillfälle att tillräckligt sätta sig in i en så pass komplicerad fråga som denna, för att fälla slutgiltig dom.

Herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet framhöll, att herr Borell i första kammaren hade varit mycket försiktig i sina uttalanden. Hans sista yttrande, som jag hade tillfälle lyssna till och som hölls innan voteringen skedde, innebar dock ett direkt konstaterande gentemot statsutskottets talesmän, att det icke på något sätt har kunnat bevisas, att de ha rätt, som mena, att ingen utfästelse från statsmakternas sida har gjorts. Det är just på den punkten, som det kan anföras skäl både för den ena och den andra meningen. Herr Borell har dock, synes det mig, vissa förutsättningar såsom domare att kunna bedöma slika frågor, och det förefaller mig också, att man därför gör klokt uti att här låta saken bli underställd ett annat forum och prövad på nytt.

Jag har icke något vidare att tillägga, herr talman.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **Wigforss**: Det kanske må tillåtas mig att säga några ord, därför att denna fråga icke kan ses isolerad såsom en fråga gällande endast retroaktiviteten för reservstatspersonalen. Man har försökt på olika sätt att sätta denna grupp i en särställning, men jag tror icke man har lyckats. Man har ju icke lyckats övertyga någon av de sakkunniga instanserna, som syssla med dessa frågor, om den saken.

Anledningen till att jag har begärt ordet är, att jag mycket väl kan tänka mig, att många inom denna kammare liksom inom första kammaren tycka, att

*Ang. arméns reservstater. (Forts.)*

gamla pensionärer ofta befinna sig i en besvärlig belägenhet och i alla händelser befinna sig i ett ogynnsamt läge i förhållande till de nya pensionärerna. Det är ju alltid så, och det hänger ju samman med att vi i svenska riksdagen icke ha varit rädda för att göra nya löneregleringar och därmed följande nya pensionsregleringar. Därmed har ju följt, att den, som har kommit med i den nya regleringen och fått den nya pensionen, kan få en väsentligt högre inkomst än den, som kanske bara ett eller ett par år tidigare avgick ur tjänsten. Det känns naturligtvis ganska hårt för dem, som på det viset befinna sig åtminstone närmast denna skarv.

Det är sålunda ett mycket begripligt önskemål att man vill förbättra de gamla pensionärernas ställning. Såväl Kungl. Maj:t som riksdagen ha likväl funnit att retroaktiva tillämpningar äro mycket allvarliga saker. Det är naturligtvis mycket lätt att säga, att vi skola höja pensionerna för en grupp, som vi anse har det särskilt svårt och att detta icke behöver medföra några konsekvenser. Det kommer emellertid att visa sig, att andra grupper, som icke blivit delaktiga av denna pensionsförbättring, sedan ha mycket lätt att visa upp, att de befinna sig i ungefär samma ställning som den grupp, som kommit i åtnjutande av pensionsförbättring. Herr Lundqvist och andra må sedan säga hur mycket som helst, att den grupp, det nu gäller befinner sig i en särställning; jag är lika säker på att den ena gruppen av pensionärer efter den andra skall komma och söka klart och tydligt visa, att den befinner sig i samma läge. Jag är inte ens säker på att inte herr Lundqvist skulle falla för deras argumentering och kanske även komma med en motion till förmån för dessa grupper under hänvisning till att de grupper, det nu är frågan om, kommit i åtnjutande av ökade pensionsförmåner.

Som jag förut framhöll äro svårigheterna för de gamla pensionärerna i vissa fall uppenbara, och man kan därför inte blankt avvisa kravet på att deras pensionsfråga bör tagas upp till granskning. Detta har som förut påpekats skett en gång tidigare, nämligen år 1925, då pensionerna för denna grupp höjdes. Då togo de svenska statsmakterna verkligen ett krafttag för att hjälpa hela raden av gamla pensionärer. De pensioner, som då gällde, voro fastställda långt före världskriget vid ett helt annat penningvärde och voro i många fall alldeles otillräckliga. Detta var anledningen till att man 1925 genomförde en ordentlig pensionsförbättring. Man kan knappast säga, att förhållandena varit likartade under de tio till femton år, som förflutit sedan dess. Så mycket har emellertid skett, och så stora förbättringar i fråga om vissa statstjänargrupperns löner och pensioner ha genomförts, att jag för min del inte är främmande för tanken, att en översyn av alla äldre pensioner kan bli nödvändig. När under halvtannat år på senare tid den ena gruppen av pensionärer efter den andra hos finansdepartementet har anhållit att få sin pensionsfråga upptagen till behandling, har jag endast kunnat svara, att sedan hela raden av regleringar av både löner och pensioner har blivit företagen, är det min avsikt att taga upp frågan om de äldre pensionerna för att undersöka, på vilka punkter det kan vara rimligt att vidtaga förbättringar. I detta sammanhang kommer utan tvivel den grupp med, som vi nu diskutera.

Jag skulle då vilja fråga, om det verkligen finns fullt tillräckliga skäl att denna grupps pensionsfråga tages upp till behandling före alla andras. Har det anförts något i denna debatt, som kunnat övertyga kammaren om att man skall plocka ut just denna grupp och lösa dess pensionsfråga? Med den kännedom jag har om äldre pensioner vågar jag säga, att herr Lundqvist icke har rätt, då han gör gällande, att reservstatspersonalen befinner sig i en mindre gynnad ställning jämförd med övriga grupper. Man kan snarare

*Ang. arméns reservstater. (Forts.)*

komma till den slutsatsen, att denna grupp är bättre ställd än övriga äldre pensionärer. Det finns därför så vitt jag förstår ingen anledning att bryta ut en utredning beträffande denna grupp ur den allmänna utredning i denna fråga, som jag anser bör komma till stånd.

Det förefaller mig som om andra kammaren under sådana förhållanden gjorde bättre i att följa statsutskottets majoritet än den majoritet, som i förmiddags bildades i första kammaren.

**Herr Råstock:** Jag har bara begärt ordet för att konstatera, att även den frejdige herr Lundqvist sannolikt med hänsyn till konsekvenserna icke fann anledning svara ett obetingat ja på min fråga.

**Herr Äqvist:** Det var mycket intressant att höra chefen för finansdepartementet uttala, att det kan bli nödvändigt att göra en översyn över de äldre pensionärernas pensionsfråga. Detta talar för att reservanternas ståndpunkt är befogad, då de hävda, att en utredning bör komma till stånd i denna fråga.

Jag kan inte förstå annat än att riksdagen intar en riktig hållning, om den bifaller reservationen och uttalar sig för en utredning av reservstatspersonalens pensionsfråga. Om den av finansministern utlovade blivande utredningen samtidigt skall omfatta även andra pensionstagare eller icke, blir vederbörande departementschefs sak att avgöra. Det skulle nästan verka som om något fel hade blivit begånget, om riksdagen inte skulle vilja gå med på en sådan utredning. Jag kan icke tänka mig, att andra kammaren skulle vilja utsätta sig för det omdömet, att den icke velat bevilja en grupp gamla pensionärer en utredning i en fråga, som dessa vid flera tillfällen fört fram. Det är därmed icke alls sagt, att deras krav kan bifallas; det kan hända, att det måste avslås. I det senare fallet befinner sig dock riksdagen i en mycket starkare ställning, om den kan hänvisa till en föregående utredning.

Jag ber, herr förste vice talman, att få vidhålla mitt föregående yrkande, att kammaren måtte bifalla reservationen.

**Herr von Seth:** Herr förste vice talman! Finansministern efterlyste något skäl, varför man skall sätta denna grupp före alla andra grupper av pensionstagare.

Jag skall herr förste vice talman be att få anföra ett sådant skäl. Vid rekryteringen av reservstatspersonalen lockar man — jag vågar använda detta ord — med goda pensionsförmåner. Den personal, som övergår till reservstat, har alltid förut varit på aktiv stat. Den övergår till reservstat, när den nått en viss ålder och ett visst antal tjänsteår. Avsikten därmed är att i händelse av mobilisering, krig eller dylikt tillgång skall finnas till fullt utbildad personal, som har kännedom om alla de tekniska detaljer, som personal i reserven icke kan besitta. Statsmakterna ha faktiskt förespeglat denna personal pensioner, som ligga på en viss nivå, vid övergången från aktiv stat till reservstat. Jag kan för min del icke finna annat än att denna personalgrupp efter det kraftfulla uttalande i denna fråga, som 1925 gjordes av dåvarande försvarsministern, och med anledning av de grunder, på vilka den rekryteras, måste anses stå i en alldeles särskild klass. Riksdagen borde därför redan nu beakta dess krav.

**Herr andre vice talmannen Magnusson:** Jag har redan tidigare antytt, att det med hänsyn till hela pensioneringsfrågans läge vore klokt att bifalla yrkandet om utredning.

Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet frågade, om det fanns



*Ang. arméns reservstater. (Forts.)*

något särskilt skäl att plocka ut denna grupp och ställa den framför alla andra. Jag sade redan i mitt tidigare anförande, att jag ansåg skälet härtill ligga i vissa tidigare från ansvarigt håll gjorda uttalanden av i viss mån förpliktande art.

Jag skulle emellertid inte ha begärt ordet, därest icke herr Råstock, sin vana trogen, mot slutet av debatten begärt ordet för att »konstatera», att han icke fått svar på sina frågor. Herr Råstock »konstaterar» gärna och ofta. Han konstaterade nu, att herr Lundqvist inte hade svarat ett ord på en av honom framställd fråga. Jag ber också att få »konstatera», att herr Råstock inte har svarat ett enda ord på min fråga, huruvida han tror, att detta ärende är ur världen genom att andra kammaren avslår kravet på utredning. Jag tror att man på ett säkrare sätt får frågan ur världen genom att bifalla yrkandet om en utredning, som enligt min uppfattning troligen kommer att visa, att detta pensionskrav icke rimligen bör kunna bifallas.

Herr **Eriksson** i Stockholm: Jag begärde ordet med anledning av herr von Seths yttrande.

Herr von Seth ville för sin del se ett alldeles särskilt skäl till att behandla reservstatspensionärerna annorlunda än andra statspensionärer däri, att man hade ställt vissa förmåner i pensionshänseende i utsikt, när man sökt förmå dem att övergå från aktiv stat till reservstat. Jag har svårt att föreställa mig, att man då kunnat ställa någonting annat i utsikt än att de vid uppnådd pensionsålder skulle komma i åtnjutande av en pension, som stode i ett visst förhållande till den pension, som aktiv personal som samtidigt blir pensionsberättigad skulle erhålla. Man kan aldrig ha sökt förespegla dem, att en reglering av pensionerna, som sedermera genomföres, skulle få retroaktiv verkan å samtliga pensioner, som redan utgå. Om dylika löften givas, borde den som får dem, själv inse, att de icke kunna infrias och detta redan av den anledningen, att ingen annan grupp av statens befattningshavare behandlas på ett så gynnsamt sätt.

Frånsett den förbättring av vissa äldre pensioner, som genomfördes vid 1925 års riksdag och som finansministern nyss omnämnde, ha pensionerna hittills fastställts på så sätt, att en person, som avgått ur tjänst, har fått en pension, som vid själva avgångstillfället ställts i en viss relation till den lön, han åtnjöt. Reservstatspersonalens pensioner ha, förmenar jag, bestämts efter samma grunder, och någon rätt till ytterligare pension anser jag för min del att man inte kan få fram ur de handlingar i denna fråga, som jag har varit i tillfälle att taga del av.

Av denna anledning måste jag för min del underkänna herr von Seths argumentation och vidhålla mitt yrkande.

Herr **Råstock**: Herr talman! Jag får väl lov att svara herr andre vice talmannen, eftersom han så enträget påfordrar det. Jag skall först be att få ställa en motfråga. Känner inte herr andre vice talmannen till det gamla talesättet att i tveksamma fall skall man icke handla? Herr andre vice talmannen gör alldeles tvärtom. Han föredrager att handla även i tveksamma fall, enligt vad han själv har erkänt.

Sedan skall jag be att få tillägga, att jag naturligtvis inte kan svara för allehanda kläffingriga motionärer, t. ex. herr Lundqvist. De kunna hålla frågan vid liv, även om man avlivar den. För sådana kan jag inte garantera, lika litet som jag tror att herr andre vice talmannen kan göra det.

Herr Magnusson ville vidare påverka majoriteten i statsutskottet genom att förklara, att frågan icke har förfallit genom att kamrarna stanna i olika be-

*Ang. arméns reservstater. (Forts.)*  
slut. Men så mycket är väl ändå säkert, att eftersom man inte gärna kan votera gemensamt om en skrivelse till Kungl. Maj:t, så är saken i så fall inte annat än jag förstår ur världen.

Skulle den trots detta icke vara ur världen, hänvisar jag vidare till finansminister Wigforss' förklaring, som ligger helt i linje med den uppfattning, som jag gav uttryck åt i mitt första anförande, nämligen att civila och militära befattningshavare skola behandlas efter samma regler. Statsrådet Wigforss förklarade även, att en översyn av hela pensioneringsfrågan kanske blir behövlig. Vi få låta även denna grupp vänta till dess; de ha inte mera brått än de civila pensionärerna.

**Herr Tengström:** Det var en mycket intressant upplysning, som lämnades av herr statsrådet och chefen för finansdepartementet. Jag har i egenskap av motionär beträffande samtliga pensionärer tagit fasta på herr statsrådets uttalande. Jag uppfattade herr statsrådets yttrande på det sättet, att han menade, att det icke vore någon idé att denna kammare i kväll fattade något beslut, då herr statsrådet ämnade sätta i gång en utredning, som skulle till behandling upptaga samtliga pensionärers pensionsfråga.

Då återstår endast frågan, vid vilken tidpunkt denna utredning kommer att igångsättas. Är det så, att den kommer till stånd inom de närmaste månaderna, föreligger för närvarande ingen anledning att fatta beslut i enlighet med reservanternas förslag. Förhåller det sig däremot så, att utredningen kommer att igångsättas, då, såsom herr statsrådet sade, samtliga ordinarie kårers lönefrågor äro behandlade, kan man hysa farhågor för att denna fråga kommer att skjutas in i det ovissa.

Jag skulle alltså till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet vilja rikta den enkla frågan, huruvida pensionärerna kunna vänta sig, att deras pensionsfråga kommer att bli föremål för den översyn, som herr statsrådet ställde i utsikt, redan nu i vår och hur länge de i annat fall skola vänta. Dessa pensionärers återstående livstid är ganska kort, och en utredning, som kanske börjar sent och tar lång tid i anspråk, ha många pensionärer ingen glädje av. Jag tillåter mig därför att till herr statsrådet få ställa denna fråga.

**Herr Lundqvist:** Herr talman! Jag ber också att få uttala mitt tack till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet för de förhoppningar, som han här väckt om att vi skulle få en allmän översyn över de gamla pensionärernas ekonomiska förhållanden. Jag tror, att de skola med särskild tillfredsställelse hälsa detta uttalande, och jag motser också en sådan utredning med stor glädje.

När jag begärde ordet, var det emellertid för att säga ett par ord till den alltid lika karske men alltid lika älskvärde ordföranden i statsutskottet. Han serverar sina elakheter med en älskvärdhet, för vilken alla måste böja sig. Han fann bland annat lämpligt att kalla mig för en klåfingrig motionär. Ja, herr Råstock, det har kanske funnits flera, som, innan de kommit till en så mäktig ställning i svenska riksdagen som att vara ordförande i statsutskottet, ansett sig böra föra fram önskemål från olika befolkningsgrupper och befattningshavaregrupper. Jag tror ej, att vi förklenande skola kalla detta för klåfingrighet. Men även om statsutskottets ärade ordförande anser sig böra stämpla mig med en sådan mindervärdighetsstämpel, så tycker jag, att han borde haft litet mera respekt för de elva kamrater i statsutskottet, som i alla fall funnit denna klåfingrighet vara värd att få ett stöd genom denna reservation, som avgivits av representanter för olika partier.

Statsutskottets ordförande erinrade herr andre vice talmannen om den gamla

*Ang. arméns reservstater. (Forts.)*

satsen, att i tveksamma fall skall man ej handla. Det är så rätt, herr Råstock, och därför bör man, herr talman, såvitt jag förstår, följa reservanterna, som ej vilja, att man nu skall avgöra frågan, eftersom den är så tveksam, utan hänskjuta den till en utredning, där den kan mera ingående prövas.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **Wigforss**: Jag skall gärna svara på den direkta fråga, som herr Tengström framställde, men först vill jag gentemot herr Äqvist markera, att det är faktiskt en skillnad, om regeringen får en riksdagsskrivelse med hemställan om utredning på en viss punkt. Det kan ej hjälpas, att detta måste uppfattas som ett uttalande från riksdagens sida, att man på goda skäl har ansett, att denna grupp bör behandlas på ett särskilt sätt och bör komma i åtanke före alla övriga. Det är däremot, som jag har vänt mig. På grund av den kännedom, jag har om de äldre pensionärerna, vågar jag nämligen påstå, att det finns åtskilliga grupper, som kammarens ledamöter, om de kände till deras förhållanden, skulle anse böra komma före den grupp, om vilken det här är tal. Men eftersom det på denna punkt kan råda olika meningar, tycker jag, att man ej bör gå längre, än att man säger, att alla skola behandlas lika, d. v. s. att vid den allmänna översyn, om vilken jag talade, ej bör ryckas ut någon särskild grupp, som favoriseras.

Så kommer frågan, när en sådan utredning skall sättas i gång. Ja, om jag får börja med det slut, till vilket utredningen bör komma, ty utredningen bör åtminstone i någon mån leda till ett praktiskt resultat, så vill jag säga, att detta resultat säkerligen ej kan föreläggas riksdagen, innan övriga pensionsfrågor avgjorts av riksdagen. Innan hela raden av nya pensioner äro fastställda, förefaller det mig ej rimligt att framlägga förslag om hur man skall ordna för de äldre pensionärerna. Men det behöver ej betyda, att man skall vänta med utredningen, tills dessa frågor äro avgjorda. Såvida tekniska krafter kunna ställas till förfogande, är det min avsikt att inom den närmaste tiden försöka göra en allmän inventering av de äldre pensionerna för att få ett material för bedömande av i vilken omfattning och på vilka punkter den fortsatta utredningen bör sätta in. Det är från denna utgångspunkt — jag kan gärna angiva det här, därför att frågan utan tvivel kommer upp, när vi i kamrarna få att behandla de motioner, som gälla omedelbara beslut rörande höjningen av äldre pensioner — det är från denna utgångspunkt som jag tror, att man måste ställa sig på den linjen, att denna fråga bör vänta till dess övriga pensionsfrågor avgjorts. Det är ju riktigt, att pensionärerna delvis äro gamla, men det gäller i mindre grad det slag av pensionärer, som vi just i kväll ha att göra med.

Herr andre vice talmannen **Magnusson**: Herr statsrådet talade om att det vore en skillnad, om utredningen tillkom på grund av en riksdagsskrivelse eller på annat sätt. Jag tror emellertid, att herr statsrådet skall giva mig rätt i att reservationen är så pass kyligt hållen och innehåller ett så enkelt krav på utredningen till skapande av klarhet, att det ej bör innebära någon förpliktelse, i vart fall ej på långt när så långt gående som de uttalanden, vilka herr statsrådet här gjort, och vilka föra oss vida utöver här föreliggande begränsade fråga. Jag anser mig böra uttala, att om man från utskottsmajoritetens sida hade tagit litet mindre hårt på denna sak, än man gjort, och låtit skrivelsen passera utan så mycket invändningar, så skulle vi haft mindre utfästelser åt alla håll, än vad nu blivit fallet.

*Ang. arméns reservstater. (Forts.)*

Herr **Tengström**: Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet för hans beredvilligt avgivna svar, som kan sammanfattas så, att statsrådet ställde i utsikt, att utredningen skulle påbörjas så gott som omedelbart men att dess slut förlorade sig i ett avlägset fjärran. Samtidigt som jag alltså fastslår, att en utredning kommer att sättas i gång, kan jag under sådana förhållanden ej finna, att den omständigheten kan ändra mitt instämmande i herr Äqvists reservation, varför jag ber att få yrka bifall till densamma.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **Wigforss**: Jag vill endast korrigera uttalandet om »ett avlägset fjärran». Det kunde kanske från många synpunkter vara önskvärt, om vi kunde skjuta på löne- och pensionsregleringar, men såsom det är bekant för kammaren, ha vi vid denna riksdag att vänta ett förslag rörande lönereglering för den stora huvudmassan av statstjänare. De, som ej kunna komma med i år, komma, såvitt man kan förstå, med nästa år. Pensionsregleringen torde delvis komma redan i år och delvis, om ej till nästa år, så åtminstone året därpå. Det är således ej i något mycket avlägset fjärran, som det hela förlorar sig.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr förste vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Lundqvist begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkt 19:o) av utskottets förevarande utlåtande nr 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i förevarande punkt.

### *Punkterna 20—22.*

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Ang. de  
värnpliktigas  
avlöning.*

*Punkten 23, angående de värnpliktigas avlöning.*

Efter föredragning av punkten yttrade:

Herr **Olsson** i Stockholm: Herr talman! Jag har på denna punkt och på punkterna 70 och 122 framfört en motion, som berör de värnpliktigas dagavlöning. Det har ju här i dag behandlats en hel del frågor, som man kan säga ha fått en rätt så sensationell utformning. Statsutskottets utlåtande har på ett flertal punkter blivit och kommer att bli återremitterat till utskottet. Likaså har man uttalat sig för att försvarsväsendet skall stärkas och utvecklas på skilda områden. När det emellertid gäller frågor, som beröra manskapet eller de värnpliktiga, alltså de som närmast ha att sköta om den materiel, om vilken riksdagen beslutar, så synes man ej vara så synnerligen

*Ang. de värnpliktigas avlöning. (Forts.)*

angelägen. Man tycker tydligen här i riksdagen, att den delen av försvarsmakten är av underordnad betydelse. Riksdagen har, enligt vad utskottet upplyser, tidigare behandlat frågan om de värnpliktigas dagavlöning, dels åren 1933 och 1934, dels vid föregående års riksdag. Statsutskottet har ansett, att behandlingen av dessa motioner vid dessa tre riksdagar är skäl nog för att avslå även den i år föreliggande motionen om en ändring av dagavlöningen för de värnpliktiga.

Jag ber att med några ord få motivera den motion, som jag och mina partikamrater här i kammaren har framfört vid innevarande års riksdag. Vi röstade föregående år för bifall till en motion, som då framfördes av riksdagsmannen Bengtsson i Kullen. Vi kunde kanske ej i allt underskriva den motivering, som förelåg för yrkandet om högre dagavlöning, ty vi hade helt andra skäl för vårt yrkande, som vi anse vara bärande och riktiga.

Jag vill först nämna ett par ord om behandlingen av manskapets avlöningsfråga. Den har alltid så att säga varit på sladden, den kommer alltid sist. De fast anställda få petitionera och framföra sina krav, skriva och hemställa om en provisorisk avlöningsförstärkning, och de få vidtaga alla möjliga åtgärder, men statsmakterna slå dövörat till. Man tar ej upp deras krav, utan avvisar dem och ställer deras livsfrågor på framtiden.

När det gäller de värnpliktiga och deras avlöningsförhållanden, har man gått än bryskare till väga. Därvidlag har man ej nöjt sig med att ställa sig avvaktande eller att ställa frågan på framtiden. Där har man ingripit, och under en tidsperiod då alla ropa på en allmän standardförbättring, på ett bättre försvar och kräva, att var och en gör sin plikt och är på sin post, då har man försämrat de värnpliktigas avlöningsförhållanden. År 1936 beslöt riksdagen att ändra avlöningsbestämmelserna för de värnpliktiga på ett sådant sätt, att medan de tidigare under en tjänstgöring av 140 dagar haft en dagavlöning av 50 öre, så bestämdes det nu, samtidigt som man ökade dagantalet till 180 dagar, att i huvudsak endast de, som hade en tjänstgöring utöver 180 dagar skulle få en krona om dagen i avlöning. Det innebar för betydelsefulla och stora grupper, framför allt inom marinen och lantförsvaret, en betydlig försämring av de värnpliktigas dagavlöning. Någon motivering härför avgav ej 1936 års riksdag, och vid föregående års riksdag, då frågan på grund av en motion var före, framfördes ej heller några skäl för att man vidtagit denna åtgärd. Det förklarades då från statsutskottets sida gentemot motionären, att han haft en biavsikt med sin motion. Han spekulerade i valfiske, det var hela argumenteringen från det stora och mäktiga statsutskottet i en så pass viktig och betydelsefull fråga.

I år har man dock ej angivit sådana skäl för avslag på nu föreliggande motion. Statsutskottet säger endast i några få ord följande: »Vidkommande det motionsvis väckta förslaget om höjning av de värnpliktigas dagavlöning finner sig utskottet — under erinran om att yrkanden i enahanda syfte avslagits av 1933, 1934 och 1937 års riksdagar — böra avstyrka den nu gjorda framställningen.» Det är allt vad man presterat från statsutskottets sida som skäl för avslag på den nu föreliggande motionen.

Jag har framhållit några synpunkter, som jag anser vara mycket bärande för en ökning av de värnpliktigas avlöning. Framför allt har jag pekat på den försämring, riksdagen beslöt 1936 och att detta var i allra högsta grad en orättvisa mot de värnpliktiga. Med det beslut, som fattats av riksdagen i fråga om moderniseringar och specialiseringar av olika vapenslag, ställes numera på de värnpliktiga betydligt större krav i fråga om kvalifikationer, än vad som tidigare skedde. Man måste säga sig, att en stor del, kanske den

*Ang. de värnpliktigas avlöning. (Forts.)*

allra största delen, av de värnpliktiga bliva på ett eller annat sätt specialutbildade. De krav, som ställas på dessa, medföra, att de värnpliktiga ej som tidigare ha möjlighet att få hjälp och understöd i hemmen eller av anhöriga, enär de skickas ut på förläggningssorter på skilda håll, och vad gäller marinen kommenderas de värnpliktiga nu i betydligt större utsträckning än tidigare ut på fartyg i sjötjänst. En stamanställd har, när han sjökommenderas, alltid en något högre dagavlöning, men de värnpliktiga, som nu kommenderas ut i sjötjänst, i ett hårdare och mera krävande arbete, de erhålla ej någon sådan högre dagavlöning. Därtill kommer, att de värnpliktiga genom den rationalisering, som har införts inom industriell verksamhet o. s. v., just i den åldern, då de skola rycka in för att fullgöra sin värnplikt, i mycket stor utsträckning avskedas och få lämna sina befattningar. Det gäller vid statliga företag anställda, busskonduktörer i Stockholm, springpojkar vid företag och på andra håll. De äro således, när de komma i värnpliktsåldern, i den situationen, att de stå arbetslösa och icke ha någon möjlighet att falla tillbaka på ett arbete, som ger dem utkomst och garanterar dem bärgning för framtiden. Under sådana förhållanden är det klart, att en låg dagavlöning för dem i viss mån innebär en demoralisering. De rutscha utför i stället för att de skulle hjälpas att klara sig själva. Vill man ha ett gott material bakom kulsprutorna då bör man också se till, att såväl de värnpliktiga som manskapet få en erkänsla för sin insats från statsmakterna själva.

Jag vill i detta sammanhang erinra om att de som äro i värnpliktsåldern och utföra aktiv värnpliktstjänst, de ha ingen rösträtt och ha egentligen ingenting att säga till om i samhället. Vi ha många gånger här i riksdagen talat om varför ej denna ungdom, som här kallats att skydda samhället, skulleva ha rätt att säga sin mening och deltaga i de allmänna val, som äga rum. Det få de icke, men dessutom ger man dem en dagavlöning för en hård och påfrestande tjänst, som ej räcker till de enklaste små behov, som ligga utanför vad de erhålla in natura. Det är klart, att ett sådant förhållande ej längre kan få fortgå.

I stora sensationella former hava här i dag riksdagens första och andra kammare avgivit livliga deklarationer om hur vårt försvar skall hjälpas upp, hur det skall organiseras, hur man skall satsa miljoner kronor på skilda områden. Men då kamrarna i samma ögonblick, när det gäller de värnpliktiga eller manskapet och deras avlöningsförhållanden, har så ringa intresse, då skall man ej komma och tala om att vi skola ha ett gott försvar. Jag vill säga till försvarsministern: skaffa kulsprutor och epabåtar och allt vad det heter, men sköt manskapet och de värnpliktiga på ett sådant sätt, att de ej ha något intresse för detta, så ha herrarna ändå ej fått något försvar! Det är ett faktum, som vi ändå ej kunna komma ifrån. Här rulla 250 miljoner, men då man i en motion kommer och begär, att de värnpliktiga skola få en dagavlöning upp till en krona om dagen, vilket i runt tal betyder en ökning i budgeten med endast ett par miljoner kronor, då har man ej längre i denna församling något intresse för en sådan sak. Jag må säga, att en försvarsvilja, som tar sig uttryck på detta sätt, kommer inte att ge för herrarna något större resultat, därom kunna ni vara övertygade.

Nu har man här i dag yrkat återremiss på en hel del punkter under fjärde huvudtiteln, som statsutskottet skall pröva på nytt. Jag ber, herr talman, att också få ställa ett återremissyrkande. Jag ber att få yrka återremiss på punkterna 23, 70 och 122, så att statsutskottet också må ta denna sida av försvarsberedskapen med i övervägande, då man går att behandla de övriga frågorna.

*Ang. de värnpliktigas avlöning. (Forts.)*

Herr Eriksson i Stockholm: Herr talman! Den ärade motionären började sitt anförande med att säga, att han väckt en motion, som berörde punkterna 23, 70 och 122 i utskottsutlåtandet. Jag vill då erinra om att vi i statsutskottet ha varit litet tveksamma om, huruvida motionen verkligen rörde punkt 122, ty den ärade motionären har ju yrkat höjning av anslaget beträffande punkterna 23 och 70, men inte alls beträffande punkt 122. För säkerhets skull ha vi emellertid redovisat motionen också under denna sista punkt.

När emellertid den ärade motionären klagar över att statsutskottet inte har presterat någon utförlig motivering, lika litet i år som förra året, så vill jag för min del säga, att det förefaller mig som om det är ganska svårt att i detta avseende prestera någon motivering vare sig för eller emot, ty här är det ju bara fråga om vilket belopp som man vill avsätta för detta ändamål. Det nuvarande beloppet i försvarsbudgeten till avlöning av de värnpliktiga har ju beräknats till något över 4 miljoner kronor. Motionären vill höja detta belopp med något över 3 miljoner kronor, och det är bara fråga om, vilket belopp som riksdagen vill votera för detta.

Vi ha i statsutskottet inte alls diskuterat eller argumenterat varken i den ena eller andra riktningen. Vi ha bara konstaterat, att riksdagen har haft denna fråga uppe till behandling så pass sent som under föregående år, och när riksdagen då inte var beredd att på enskild motion bifalla frågan om en höjning av de värnpliktigas avlöning, så föreställa vi oss i statsutskottet, att riksdagen inte är beredd att göra det i år heller. På grund av dessa skäl har statsutskottet alltså kommit till den uppfattningen, att det tillstyrker det anslagsbelopp, som Kungl. Maj:t föreslagit, och en följd av detta är, att det hemställer om avslag på den i ämnet väckta motionen.

Jag ber således att få yrka bifall till utskottets hemställan i den nu föredragna punkten.

Herr Råstock: Herr talman! Det kunde vara onödigt att efter herr Erikssons i Stockholm anförande tillägga något vidare, men jag vill påpeka för den ärade motionären, som yrkat återremiss, att detta leder till ingenting, ty första kammaren har redan fattat beslut.

Om jag dessutom skulle säga något i sak kan jag inskränka mig till det, att det är inte huvudsaken, vad vederbörande under sin värnpliktstjänstgöring har i avlöning, utan huvudsaken är hur de värnpliktiga bemötas, hurudan mat de få och hurudana logementen äro. Samtliga dessa förhållanden ha sedan exempelvis den tid, då jag exercerade beväring, undergått en betydande förbättring, och på den vägen skola vi fortsätta.

Herr Olsson i Stockholm: Herr talman! Jag vill bara konstatera, att herr Eriksson i Stockholm har bekräftat, att statsutskottet inte har närmare diskuterat denna fråga, utan då riksdagen har avslagit motionen några år tidigare, har statsutskottet funnit det självklart, att man även skulle avslå motionen i år. Det förefaller mig vara ett ganska enkelt resonemang av statsutskottet. Här håller man dock på att försöka få, som man säger, försvarsberedskap, men då det gäller manskapet eller då det gäller de värnpliktiga, har man inte längre något intresse, då har det upphört fullständigt.

Beträffande vad herr Råstock säger, att man söker gå in för bättre mat, bättre logement o. s. v., så är det alldeles utomordentligt, om man slagit in på den linjen. Men jag är alldeles övertygad om att vare sig de värnpliktiga eller manskapet, de som äta i matsalarna eller bo i logementen, ha möjlighet att klara sig enbart på goda logement eller någorlunda god mat, utan

*Ang. de värnpliktigas avlöning. (Forts.)*

de måste också ha en liten kontant slant vid sidan om, och det är den saken, som här diskuteras, och ingenting annat.

Nu har också statsutskottets ordförande förklarat, att en återremiss länder inte till något resultat. Nej, jag förstår det så väl. En återremiss då det gäller uppbyggnad av flottan eller upprustning i övrigt, det länder till resultat, men det folk, som skall sköta detta, och deras livsföring, det är en sak, som inte länder till något resultat i riksdagens andra kammare. Jag konstaterar att statsutskottets ordförande har förklarat det.

**Herr Råstock:** Herr talman! Jag trodde verkligen att herr Olsson, som är så pass gammal riksdagsman, borde ha lärt sig så pass mycket att om andra kammaren efter att första kammaren fattat beslut beslutar återremiss, äro vi nödsakade i utskottet att uppmana andra kammaren att fatta beslut i frågan. Så ligger saken formellt till, och det var det jag avsåg med mitt förra anförande. Jag trodde verkligen att herr Olsson hade lärt sig det.

**Herr Olsson** i Stockholm: Herr talman! Jag har lärt mig så pass mycket att om andra kammaren i dag fattar ett beslut i den riktning jag önskar, nödgas kanske första kammaren nästa år följa andra kammarens beslut.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmanen gav först propositioner beträffande det under överläggningen framställda yrkandet om återförvisning av förevarande punkt till utskottet för ny behandling, nämligen dels på bifall till berörda yrkande dels ock på avslag därå; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den senare propositionen. På av herr förste vice talmannen därå givna proposition blev därefter utskottets hemställan i förevarande punkt av kammaren bifallen.

*Punkterna 24—26.*

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Ang. frivilliga  
skytteväsen-  
dets befräm-  
jande.*

*Punkten 27, angående frivilliga skytteväsendets befrämjande:*

Uti innevarande års statsverksproposition hade Kungl. Maj:t i punkten 33 av fjärde huvudtiteln föreslagit riksdagen att

dels till det frivilliga skytteväsendets befrämjande för budgetåret 1938/39 anvisa ett reservationsanslag av 400,000 kronor,

dels ock medgiva, att av nämnda anslag finge till den vid skytteförbundens överstyrelses expedition anställda personalen, med undantag av kassaförvaltaren, under budgetåret 1938/39 utbetalas dyrtidstillägg enligt de grunder, som för samma tid kunde varda bestämda i fråga om dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst.

Uti en inom andra kammaren av herr *Bäckström* väckt motion (nr 48) hade hemställts, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag om ett anslag av 400,000 kronor till befrämjande av det frivilliga skytteväsendet och besluta, att dessa medel skulle avsättas till en fond för internationell välörenhet.

Utskottets hemställan innefattade, att riksdagen måtte, med avslag å motionen II: 48, bifalla Kungl. Maj:ts förevarande förslag.

Efter föredragning av punkten yttrade:

**Herr Bäckström:** Herr talman! Beträffande denna punkt i statsutskottets utlåtande har undertecknad framburit en motion, vari jag yrkar avslag



*Ang. frivilliga skytteväsendets befrämjande. (Forts.)*

på skytteanslaget och samtidigt hemställer, att ifrågavarande medel, 400,000 kronor, avsättas till en fond för internationell välgörenhet.

Tonen i min motion är kanske delvis en smula raljant, men jag försäkrar att avsikten är djupt allvarlig. Jag har bland annat velat peka på det sakförhållandet, att enligt kristen åskådning det onda bör och kan övervinnas med det goda.

Motionen har enhälligt avstyrkts av statsutskottet, och motionen har råkat ut för den olyckan att komma upp till avgörande vid en tidpunkt, då häftiga försvarsvindar plötsligt börjat blåsa i vårt land.

Jag medger gärna, att det utrikespolitiska läget kan förefalla oroväckande. Det oroande läget sätter människornas fantasi i rörelse. Man ser faror hota från alla håll. En del mena, att faran kommer österifrån, andra mena att faran hotar söderifrån. I varje fall är man ense om att faran kommer utifrån. Det torde emellertid förhålla sig så, att den största faran hotar inifrån oss själva. Den största faran kommer av den yrsel, som i en upprörd tid lätt griper människornas sinnen, och den skrämselagitation, som följer i spåren. Man intalar sig själv och andra att det gäller att rusta och åter rusta. När feberkurvan stiger så där våldsamt omkring oss, är det viktigare än någonsin att söka motarbeta varje rörelse, som särskilt hos de unga vill uppbygga en växande krigsmentalitet och vidmakthålla tanken på kriget såsom något oundvikligt och evigt bestående. En sådan rörelse är i viss mån det frivilliga skytteväsendet.

Herr talman, mina damer och herrar! Det skulle i denna upprörda tid ge ett starkt intryck av bibehållen fattning och besinning inom riksdagen, om andra kammarens flertal ville följa det avslagsyrkande, som jag ställt i min motion. Jag gör mig inga illusioner, men jag kan dock inte annat än yrka bifall till min motion. Jag anser det just i dag dubbelt brottsligt att icke våga föra deras talan, som ännu drömma om fred för en sargad mänsklighet. Jag kan inte acceptera vår brutala värld sådan den är utan förbehåller mig att få tala och verka för dess förbättrande. En skånsk diktare har sjungit en vers, som ofta anfördes i Skåne under demokratiens genombrottsår, och jag slutar med den versen:

Att veta så innerligt fast och visst,  
att lyckan slår ögonen upp till sist.  
att andra skörda, där vi ha sått,  
den livets lycka, som vi ej nått.  
att inne i våndan slumrar ro —  
min enda, stora tro.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till min motion.

Häri instämde herr *Sandberg*.

Herr andre vice talmannen **Magnusson**: Herr talman! Jag har ingen anledning att betvivla allvaret i motionärens avsikter, även om det är litet svårt, då man läser motionen, att bakom denna spåra något verkligt djupare allvar. Jag kan också förstå motionären, när han uttalar, att enligt kristen åskådning det onda bör övervinnas med det goda, men jag kan inte värja mig för den uppfattningen, att meningarna om vad som verkligen är gott kunna skilja sig och att motionären i det fallet är offer för en felsyn. Det är inte säkert att man handlar i det godas tjänst därför att man handlar under en veklig und-

*Ang. frivilliga skytteväsendets befrämjande. (Forts.)*

fallenhet, utan det kan hända att man bäst främjar det goda genom att intaga en fast och handlingskraftig ståndpunkt.

Det är sant, att man inte bör gripas av irritation och hets och feber inför de förhållanden, som nu utspela sig runt om oss i världen. Men sannerligen att det vore riktigare att nu slå sig till ro och försöka intala sig att här är ingen fara på färde. Det stormar där ute; det är sannerligen inga spöksyner vad som nu försiggår, utan det är rama allvaret och en hård verklighet. Det kan icke vara riktigt att då slå sig till ro och säga, att om vi blott handla, som om ingenting hänt, och ställa oss som det fromma och oskäligen lammet, kommer man bäst att respektera vår vilja att leva i fred, och därmed ha vi den bästa garantien för att få vara utanför. Jag tror icke, att den närvarande tiden är sådan. Det man bäst förstår — jag skulle nästan vilja säga: det enda man förstår — det är väl en fast, i handling manifesterad vilja att så långt som möjligt försvara sig. Alla veta förvisso, att det för vår del icke är fråga om någonting annat än att försvara oss och att värna om vår frihet och självständighet; vi ha inga som helst aggressiva avsikter emot någon annan.

Jag kan försäkra motionären, att jag har lika stark och livlig uppfattning som trots någon om den förskräcklighet, den förbannelse, som ett nutida krig innebär. Personligen står jag i den ställningen, att om det skulle gälla för vårt land, så är det sju av mina allra närmaste, som få gå ut i första linjen. Man har sannerligen ingen anledning att tappa huvudet eller vara krigshetsare, men jag kan icke se annat, än att den enda möjligheten för oss att få stå utanför, att slippa se våra nära och kära tvingas ut, är den, att vi visa en beredskap, som om möjligt kan hålla oss utanför.

Skytterörelsen avser ingalunda att hos de unga väcka krigiska känslor eller hat mot medmänniskor eller andra nationer, men den avser att hos de unga väcka och fostra och utbilda känslan av vikten att försvara det egna landet, dess frihet och självständighet. Jag tror, att om vi ha detta klart för oss, så blir också intresset och möjligheten och tryggheten att arbeta för denna uppgift inom det egna landet, att arbeta för det godas framgång och utbredande, större och starkare, än om vi förfalla till självuppgivelse. Jag tror därför, att den som nu ger anslag till skytteväsendet, den som nu därutöver ger de erforderliga anslagen till landets försvar, den handlar — så underligt det än för en och annan kan låta — minst lika mycket, ja mer i det godas tjänst som den, vilken säger: vi skola intet göra.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan i den föredragna punkten.

Herr Gustafsson i Bogla: Herr talman! Då jag fortfarande hyser starka betänkligheter angående det lämpliga i anslag till den frivilliga skytterörelsen och i övrigt hyser mycket varma sympatier för motionärens önskemål och förslag angående en fond för internationell välgörenhet samt i likhet med honom tror, att godhet och kärlek ändå kunna betyda åtskilligt i folkens samliv, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till herr Bäckströms motion.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt dels ock på avslag därå samt bifall i stället till motionen II: 48; och blev utskottets berörda hemställan av kammaren bifallen.

*Punkterna 28—45.*

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 46, angående anskaffning och underhåll av motorfordon.*

*Ang. anskaffning och underhåll av motorfordon.*

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr **Strindlund**: Herr talman! Jag har icke med min blanka reservation på denna punkt avsett att göra något ändringsförslag i utskottets hemställan, ej heller att taga upp någon större debatt, utan jag har antecknat denna reservation närmast för att till chefen för försvarsdepartementet få ställa ett par frågor. Jag skulle vilja veta, om det finns några sakliga motiv för den brokiga provkarta på olika märken och typer av bilar, som finns inom försvarsväsendet, och om det icke skulle vara ur såväl praktisk som ekonomisk synpunkt skäligt att överväga, om man icke kunde få fram ett mindre antal typer, särskilt lämpade för vårt försvarsväsen.

Herr talman! Jag har intet annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet **Nilsson**: Jag förstår mycket väl herr Strindlunds resonemang, att man bör ha en standardiserad typ av motorfordon för försvarsväsendet. Men detta standardiseringsspörsmål strandar framför allt på upphandlingsförordningen. Denna ålägger de militära myndigheterna att vid ifrågavarande inköp infordra anbud och att sedan antaga de anbud, som äro billigast och lämpligast. Det kan man icke komma ifrån.

Vidare kan jag kanske nämna såsom en svaghet hos standardiseringskravet, att om en viss typ standardiseras, så skapar detta mycket lätt ett monopol, som gör, att försvarsväsendet kan få betala mera för sina bilar, än vad man behöver göra, då man förfar enligt upphandlingsförordningen.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

*Punkten 47.*

Utskottets hemställan bifölls.

*Punkterna 48 och 49.*

Lades till handlingarna.

*Punkterna 50—57.*

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 58, angående motion om anslag för bidrag till byggande av en sim- och idrottshall i Boden.*

*Ang. byggande av en sim- och idrottshall i Boden.*

Sedan punkten föredragits, anförde:

Herr **Lövgren**: Herr talman! Jag förstår ju mer än väl, att utskottet icke varit berett att på grund av en enskild motion tillstyrka den byggnad, som det här är fråga om. Men jag vill från denna plats rikta en vädjan till statsrådet och chefen för försvarsdepartementet, att han, när det blir fråga om beredskapsåtgärder, måtte komma ihåg denna sak, därför att det måste väl sägas vara något oegentligt i vår moderna tid, att allt det manskap, som fullgör sin värnpliktstjänstgöring eller militärtjänstgöring i Bodens fästning, liksom stadens invånare i övrigt, är i saknad av en ordentlig bad-, sim- och idrottsinrättning. Jag tror, att det vore väl använda pengar, som användes för detta ändamål. Jag förstår ju, som sagt, mer än väl statsutskottets betänk-

*Ang. byggande av en sim- och idrottshall i Boden.* (Forts.)  
ligheter mot att här föreslå någonting i anledning av denna enskilda motion, men jag vädjar till Kungl. Maj:t att tänka på denna sak, då det blir fråga om att avlåta en beredskapsproposition till årets riksdag.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet Nilsson: Det är utan tvivel en ganska behjärtansvärd fråga, som herr Lövgren här berört. Jag kan tala om, att jag hade förra året besök av en deputation från Boden, representerande framför allt dess kommunalförvaltning, som undrade, om icke försvarsdepartementet under fjärde huvudtiteln kunde gå in för anordnande av en bad- och idrottshall i Boden. Jag talade då om, att den skulle komma att kosta 400,000 å 500,000 kronor. Nu är det på det sättet, att staten har själv i Boden många tjänstebostäder, som den gång de byggdes voro fullt moderna. Men byggnadsstandarden har utvecklats sedan den tiden och fordrar nu bl. a. badrum till de olika familjerna, en sak som dessa byggnader icke blivit utrustade med. Jag frågade militärerna där uppe, huruvida de, ifall man anordnade ett badhus med simhall i Boden, ville avstå från kravet på att få badrum inredda i de olika lägenheterna. På detta svarade de emellertid ett bestämt nej; man fasthåller vid detta krav, och när det skall genomföras, kommer det att draga betydande kostnader. Ur den synpunkten måste jag avböja mitt deltagande under fjärde huvudtiteln i Bodens badhusfråga.

Annorlunda ställer sig ju saken, om, som motionären här nämnde, det skulle komma ifråga beredskapsåtgärder, därest arbetslösheten skulle sätta in med styrka. Skulle det bli fråga om beredskapsåtgärder i Boden, kan jag åtminstone för tillfället icke se, att någonting skulle ligga i vägen för anordnande av ett badhus där uppe. Men så länge nuvarande förhållanden råda, måste jag motsätta mig detta krav under fjärde huvudtiteln.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

#### *Punkterna 59—61.*

Vad utskottet hemställt bifölls.

#### *Punkten 62.*

Lades till handlingarna.

#### *Punkterna 63—86.*

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Ang. förberedande konstruktionsarbeten till nya fartygstyper.*

*Punkten 87*, angående motioner om anslag för förberedande konstruktionsarbeten till nya fartygstyper.

Efter föredragning av punkten yttrade:

Herr Råstock: Herr talman! I anslutning till förmiddagens debatt och de deklARATIONER, som då avgåvos, ber jag få yrka återremiss på punkten 87.

Vidare anfördes ej. Punkten återförvisades till utskottet för ny behandling.

#### *Punkterna 88—94.*

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 95, angående utflyttning av vissa batterier i Göteborgs skärgård.* *Ang. utflyttning av vissa batterier i Göteborgs skärgård.*

Punkten föredrogs. Därvid yttrade

Herr **Hellberg**: Marinförvaltningen hade här hemställt om ett anslag på 280,000 kronor för utflyttning av vissa batterier i Göteborgs skärgård. Departementschefen har ansett den begärda medelsanvisningen böra fördelas med lika belopp för de närmaste två budgetåren. Vid punkten finnes ingen reservation, och jag har icke för avsikt att här komma med något yrkande. Jag vill endast uttala den förhoppningen, att den omständigheten, att kammaren nu helt säkert utan vidare bifaller utskottets hemställan under punkt 95, icke skall behöva utgöra något hinder för att vid den prövning, som snart kommer att företagas med anledning av det extra anslag, varom hans excellens statsministern förut i dag talat, även den frågan då blir prövad, huruvida icke ett större anslag omedelbart kan ställas till förfogande för detta ändamål.

I detta anförande instämde herrar *Lithander* och *Tengström*.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan i förevarande punkt.

*Punkten 96, angående motioner om anslag till teknisk materiel till örlogs-* *Ang. anslag till teknisk materiel till örlogsfartygen och hjälpfartygen.*

Sedan punkten föredragits, yttrade

Herr **Råstock**: Även denna punkt hemställer jag, att kammaren måtte återremittera.

Vidare anfördes ej. Punkten återförvisades till utskottet för ny behandling.

*Punkterna 97—106.*

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 107, angående avlöning till personal vid sjökarteverket.*

Uti innevarande års statsverksproposition hade Kungl. Maj:t under punkten 123 av fjärde huvudtiteln föreslagit riksdagen att *Ang. avlöning till personal vid sjökarteverket.*

dels fastställa av departementschefen förordad personalförteckning för den civila personalen vid sjökarteverket;

dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för sjökarteverket, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1938/39;

dels ock till avlöning till personal vid sjökarteverket för budgetåret 1938/39 anvisa ett förslagsanslag av 300,000 kronor.

Enligt Kungl. Maj:ts berörda förslag skulle någon ändring icke ske beträffande de anställnings- och avlöningsförhållanden, som gällde för befattningen såsom redaktör för tidskriften »Underrättelser för sjöfarande».

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehått följande motioner:

*inom första kammaren:*

nr 27 och nr 91 av herr *Lindström*; samt

*inom andra kammaren:*

nr 35, 93 och 249 av herr *Lindberg* i Stockholm.

I de likalydande motionerna I: 27 och II: 35 hade yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa, att redaktörsbefattningen vid tid-

*Ang. avlöning till personal vid sjökarteverket.* (Forts.)  
skriften »Underrättelser för sjöfarande» bleve uppförd å ordinarie stat från och med budgetåret 1939/40 och med placering i lönegrad B. 24 avlöningsreglementet för civilstaten, samt att såsom kompetensvillkor för anställningen måtte föreskrivas, förutom språkkunskaper och nautisk utbildning, god erfarenhet i handelssjöfart.

Beträffande det i sistnämnda båda motioner angivna spørsmålet hade utskottet i sin motivering (sid. 68 och 69 i det tryckta betänkandet) gjort följande uttalande:

»Då innehavaren av nämnda redaktörsbefattning kan beräknas komma att lämna befattningen i fråga om ett eller annat år och spørsmålet om redaktörens anställningsförhållanden torde komma att i samband med redaktörsombytet tagas till omprövning, anser utskottet ej påkallat, att den i motionerna berörda frågan om redaktörsbefattningens uppförande på ordinarie stat nu avgöres.

Emellertid må uppmärksammas, att assistenten vid tidskriften innehar anställning såsom extra ordinarie tjänsteman samt att han vid förfall för redaktören har att fullgöra dennes tjänst. Då redaktörsbefattningen är en arvodesbefattning och assistentbefattningen, såsom nyss nämnts, en extra ordinarie befattning följer härav, att assistenten vid förordnande icke äger att komma i åtnjutande av vikariatsersättning. Enligt utskottets mening synes ett dylikt förhållande icke vara tillfredsställande. Utskottet anser billighetsskäl tala för att vikariatsersättning bör utan hinder härav tillkomma assistenten. Utskottet finner sig fördenskull böra i anledning av motionerna föreslå, att assistenten vid förordnande såsom redaktör beredes vikariatsersättning med belopp, som skulle tillkomma honom, därest han uppehölle befattning i lönegraden B. 24. Då kostnaderna för ifrågakvarande vikariatsersättning lämpligen torde böra bestridas av den under avlöningsstaten för sjökarteverket uppförda anslagsposten till avlöningar till tjänstemän å ordinarie stat, vilken är förslagsvis beräknad, torde någon höjning av anslaget icke vara erforderlig.»

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 91 och II: 93 samt med avslag å motionen II: 249,

a) fastställa i hemställan intagen personalförteckning för den civila personalen vid sjökarteverket;

b) godkänna i hemställan intagen avlöningsstat för sjökarteverket, att tillämpas tillsvidare från och med budgetåret 1938/39;

c) till avlöning till personal vid sjökarteverket för budgetåret 1938/39 anvisa ett förslagsanslag av 304,600 kronor;

II. att motionerna I: 27 och II: 35 måtte anses besvarade med vad utskottet rörande dem anfört.

Efter föredragning av punkten yttrade:

**Herr Strindlund:** Herr talman! Utskottsmajoriteten har under denna punkt gjort ett uttalande och avgivit ett förslag, som jag icke kan ansluta mig till, varför jag här antecknat en reservation. I anledning av motioner syftande till en ändrad löneställning för redaktören för tidskriften »Underrättelser för sjöfarande» har utskottets majoritet kommit till den märkvärdiga ståndpunkten, att den, i stället för att föreslå ändrad löneställning för honom, har gjort ett uttalande om att assistenten vid vikariat för redaktören bör erhålla vikariatsersättning. Detta är kanske i och för sig icke så anmärkningsvärt, men det är ett annat uttalande i samband därmed, som jag finner vara något

*Ang. avlöning till personal vid sjökarteverket. (Forts.)*

överraskande. Utskottet säger nämligen: »Då kostnaderna för ifrågavarande vikariatsersättning lämpligen torde bära bestridas av den under avlöningsstaten för sjökarteverket uppförda anslagsposten till avlöningar till tjänstemän å ordinarie stat, vilken är förslagsvis beräknad, torde någon höjning av anslaget icke vara erforderlig.»

Om jag icke vill helt bestrida, att det kan finnas vissa skäl för att vikariatsersättning i dylikt fall bör utgå, så vill jag dock icke vara med om den nya princip för vikariatsersättningens gäldande, som man här föreslår. Hittills har ju principen varit den, då det gällt ersättning till vikarie, som uppehållit arvodesbefattning, att staten icke skulle åsamkas någon som helst utgift för ifrågavarande vikariat. Vid semester eller tjänstledighet för en arvodesbefattningshavare har därför vikariatsersättning endast kunnat utgå på det sättet, att den ledige befattningshavaren avstått till vikarien vad som erfordrats såsom vikariatsersättning. Här har nu statsutskottet föreslagit, att man skall tillämpa en helt ny princip.

Jag anser, att detta förslag icke är vare sig tillräckligt prövat eller övertänkt i fråga om sina konsekvenser, och har därför icke heller velat förena mig med utskottsmajoriteten i dess hemställan. Jag ber att i enlighet därmed få yrka avslag dels på den punkt i utskottets hemställan, som är betecknad med siffran II, dels på utskottets uttalande i första stycket på sidan 69. I stället hemställer jag om bifall till Kungl. Maj:ts förslag på ifrågavarande punkt oförändrat.

**Herr Eriksson i Stockholm:** Herr talman! Den ärade reservanten ser här och var i utskottets utlåtande verkliga spöken. När han är rädd för konsekvenser även i denna punkt, har han sett ett dylikt spöke. Jag vill då lugna honom med, att de stora farhågor, som han här hyser, äro icke så stora, när man kommer dem närmare in på livet. För övrigt vågar jag bestrida, att här är fråga om någon ny princip för vikariatsersättnings utgående. Första avdelningens i utskottet vice ordförande, som på grund av resa är förhindrad närvara, har meddelat mig, att han har vetskap om ett fall inom försvarsdepartementets arbetsområde, där en registrator, som var tillsatt å en arvodesbefattning, var ledig för semester och där en tjänsteman i sjunde lönegraden erhållit vikariatsersättning som om vederbörande tjänstgjort i elfte lönegraden. Det är sålunda ett fullt parallellt fall med det, som statsutskottet här ifrågasätter. Man kan således icke här tala om någon ny princip.

Jag vill emellertid, herr talman, nämna, att när vi inom första avdelningen behandlade denna punkt förelåg det ju icke mindre än tre motioner. Det bidrog till att meningarna inom avdelningen voro ganska delade. Men man slutade med att kompromissa ihop en lösning, som var enhällig ifrån avdelningen, när förslaget kom till statsutskottet. Det visade sig också, att avdelningen hade i det avseendet funnit en gyllene medelväg, ty av utskottets 24 ledamöter är det på denna punkt allenast den ärade reservanten, som nyss hade ordet, som skiljer sig från de övriga. Jag tror således, att kammaren ganska lugnt kan följa vad statsutskottet föreslagit.

Jag tillåter mig, herr talman, att yrka bifall till utskottets hemställan.

**Herr Jansson i Falun:** Herr talman! Jag skall för min del be att få avsluta mig till de synpunkter, som herr Strindlund här framfört. Jag har ju varit med på ett tidigare stadium och behandlat denna fråga. Det är ett något besynnerligt sätt, som man vill använda för att bereda en person vikariatsersättning. Det gäller alltså icke, kan man säga, en högre tjänst, utan det är en arvodesbefattning, vars innehavare tillika uppbär pension. Inom för-

*Ang. avlöning till personal vid sjökarteverket. (Forts.)*

svarsväsendet finnes det åtskilliga sådana befattningar. Det har aldrig hittills, såvitt jag vet, utgått vikariatsersättning till den, som skött en sådan tjänst, utan arvodestagaren har fått avstå en del av sitt arvode för att bereda ersättning åt den, som uppehållit hans tjänst under eventuell semester. Här slår man in på en ny princip inom försvarsväsendet. Jag har icke så noga reda på, hur det förhåller sig inom övriga områden, men inom försvarsväsendet är detta en nyhet. Jag tror, att den kommer att medföra rätt vittgående konsekvenser, enär det berör en hel del befattningar, som upprätthållas av personal, som är pensionerad och dels erhåller arvode. Det är litet riskabelt att slå in på denna väg. Lönenämnden har för sitt vidkommande icke kunnat tillråda Kungl. Maj:t att gå in för denna princip.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till herr Strindlunds reservation.

**Herr Råstock:** Herr talman! Jag skulle verkligen be att få hemställa, att kammaren icke fäster alltför stort avseende vid de formella svårigheter, som två löneexperter nu åberopa. Jag kan i stället få påpeka det faktum, att i första avdelningen finnes det också expertis på detta område, nämligen herr andre vice talmannen och herr Eriksson i Stockholm, som båda hava stor erfarenhet av ifrågavarande ärenden.

Sedan är det ju en annan sak, att detta är ett så pass unikt fall, att jag för min del icke kan se, att det finnes några som helst konsekvenser att befarar av ett bifall till vad utskottet här föreslagit. Jag skall be att för min del få erinra om, att när utskottet i fjol skulle taga ställning till denna fråga, var det endast två eller möjligen tre ledamöter, som ville skapa litet rättvisa åt denne befattningshavare. Men det befanns, att reservanterna då icke hittat den gyllene medelväg, som herr Eriksson i Stockholm nu påpekat. Därför fingo vi också finna oss i att det icke gick att få rättelse då.

Nu tycker jag, att det är ett onödigt formskärereri att neka en människa att få någorlunda rättvisa skipad i gengäld för den orättvisa, vederbörande fått lida under många år tidigare.

Jag instämmer, herr talman, i herr Erikssons yrkande om bifall till utskottets hemställan.

**Herr Strindlund:** Herr talman! Statsutskottets ärade ordförande skall icke försöka förstå mitt yttrande så, att jag skulle vilja behålla någon orättvisa, som här förefunnes mot någon befattningshavare. Jag har tagit upp en principiell debatt om varifrån pengarna till vikariatsersättning skola tagas.

Sedan skall jag, herr talman, bara be att få göra en ändring i mitt föregående yrkande. I stället för att yrka avslag på utskottets hemställan under II skall jag be att få yrka avslag på motionerna I: 27 och II: 35 samt strykande av utskottets motivering enligt förut gjort yrkande.

Häruti instämde herr *Jansson* i Falun.

**Herr Lindberg** i Stockholm: Herr talman! Jag hade icke tänkt begära ordet på denna punkt, ehuru jag är motionär och ehuru jag varit motionär vid åtminstone två tidigare tillfällen rörande just denna redaktörsbefattning och denna assistenttjänst i tidningen »Underrättelser för sjöfarande». Jag skall icke vid detta tillfälle upprepa alla de argument, som tidigare förts fram för att redaktören skulle sättas på ordinarie stat och att övriga befattningshavare skulle vara på extra ordinarie stat. Jag skall inskränka mig denna gång till att yrka bifall till utskottets hemställan på dessa punkter. Jag gör



*Äng. avlöning till personal vid sjökarteverket. (Forts.)*

det också därför, att jag för min del anser, att utskottet här har sökt att skipa den rättvisa, som onekligen bör skipas i det här fallet. Jag måste också säga, att när det finnes ledamöter i statsutskottet, som icke hava riktigt samma uppfattning om det riktiga i att på detta sätt använda medel till vikariatersättningar, borde de väl i utskottet eller sedan i reservation kunnat framföra ett yrkande om att reglera den här frågan på ett — som jag också skulle tycka — mera smakligt sätt, nämligen genom att sätta redaktören på ordinarie stat.

Det kan väl heller icke med något större fog påstås, att icke redaktören skulle vara överordnad till assistenten. Om det nu är en arvodesbefattning, som redaktören för närvarande har, så har han ju en ganska kraftigt tilltagen pension, som tillsammans med arvodet ändå blir en högre lönesättning än den assistenten för närvarande åtnjuter.

Vid flera tillfällen har, som sagt, just denna orättvisa påtalats, när denna fråga tidigare förts på tal. Man hade trott, att det från myndigheternas sida skulle göras någonting för att rätta till det där förhållandet. Men då så icke har skett, ansåg jag mig vara tvungen att återkomma med en motion till innevarande års riksdag. Jag måste ju säga, att det är ändå litet grand egendomligt, att om assistenten vikarierar för redaktören, skall han icke kunna få ersättning därför, bara på grund av den omständigheten, att redaktörsbefattningen är en arvodestjänst.

Jag ber, herr talman, att med det här korta anförandet få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr förste vice talmanen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som innefattades i det av herr Strindlund under överläggningen sist framställda yrkandet; och förklarade herr förste vice talmanen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Strindlund begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkt 107:o) av utskottets förevarande utlåtande nr 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som innefattas i det av herr Strindlund under överläggningen framställda yrkandet.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i förevarande punkt.

*Punkterna 108—113.*

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 114.*

Lades till handlingarna.

*Punkterna 115—128.*

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. flyg-  
vapnets  
övningar.

*Punkten 129*, angående flygvapnets övningar.

Sedan punkten föredragits, yttrade

**Herr Råstock:** Herr talman! Även på denna punkt tillåter jag mig hemställa om återremiss.

Efter härmed slutad överläggning återförvisades punkten till utskottet för ny behandling.

*Punkterna 130—133.*

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. anskaff-  
ning av viss  
mobiliserings-  
utrustning åt  
flygvapnet.

*Punkten 134*, angående motioner om anslag för anskaffning av viss mobiliseringsutrustning åt flygvapnet.

Punkten föredrogs. Därvid anförde

**Herr Råstock:** Herr talman! Jag tillåter mig yrka återremiss även på denna punkt.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, återförvisades punkten till utskottet för ny behandling.

*Punkterna 135 och 136.*

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. under-  
håll av flyg-  
materiel.

*Punkten 137*, angående underhåll av flygmateriel.

Efter föredragning av punkten yttrade

**Herr Råstock:** Herr talman! Jag tillåter mig yrka återremiss på denna punkt också.

Vidare anfördes ej. Punkten återförvisades till utskottet för ny behandling.

*Punkterna 138—141.*

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. anord-  
nande av ett  
flygfält å  
Roma kungs-  
gård m. m.

*Punkten 142*, angående motioner om anslag till anordnande av ett flygfält å Roma kungsgård m. m.

Sedan punkten föredragits, yttrade

**Herr Råstock:** Herr talman! Jag tillåter mig yrka återremiss till utskottet även på denna punkt.

Efter härmed slutad överläggning återförvisades punkten till utskottet för ny behandling.

*Punkterna 143 och 144.*

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 145.*

Lades till handlingarna.

*Punkten 146.*

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 147.*

Lades till handlingarna.

*Punkterna 148 och 149.*

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 150.*

Lades till handlingarna.

*Punkterna 151 och 152.*

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 153.*

Lades till handlingarna.

*Punkten 154.*

Utskottets hemställan bifölls.

*Punkten 155.*

Lades till handlingarna.

*Punkten 156.*

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkterna 157—159.*

Lades till handlingarna.

*Punkterna 160—162.*

Vad utskottet hemställt bifölls.

Herr talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

## § 2.

Till avgörande förelåg härefter andra lagutskottets utlåtande, nr 19, i anledning av väckt motion angående rätten till uttagande av övertidsarbete enligt lagen den 16 maj 1930 om arbetstidens begränsning.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 70, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade herrar *Ericsson* i Kinna och *Hermansson* hemställt, att riksdagen ville besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning och förslag till sådan ändring av lagen den 16 maj 1930 om arbetstidens begränsning, att rätten till uttagande av övertidsarbete ytterligare begränsades.

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen, i anledning av förevarande motion, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta utreda, under vilka förhållanden övertidsarbete uttoges enligt lagen den 16 maj 1930 om arbetstidens begränsning och huruvida jämkningar i rätten att uttaga sådant arbete kunde

Ang. rätten till uttagande av övertidsarbete enligt lagen om arbetstidens begränsning.

*Ang. rätten till uttagande av övertidsarbete enligt lagen om arbetstidens begränsning. (Forts.)*

vara av omständigheterna påkallade, samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde giva anledning; ävensom

B. att förevarande motion, i den mån den icke blivit besvarad genom vad utskottet under A. hemställt, icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

I en vid utlåtandet fogad reservation hade herrar *Wistrand*, *Ekströmer*, *Sandström* i Härnösand och *Thorell* hemställt, att motionen icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr **Sandström**: Herr talman! Vid detta utlåtande är fogad en reservation av mig och tre andra ledamöter, i vilken vi yrka avslag på den motion, som givit anledning till utskottets förslag till skrivelse till Kungl. Maj:t. Jag vill nu i största korthet motivera reservanternas ställning till detta spörsmål.

Jag vill gärna till en början medgiva, att utskottets utlåtande är hållet i mycket försiktig form och att det innehåller en sådan passus som att den blivande utredningen icke skall läggas så, att näringslivets berättigade intressen åsidosättas. I alla fall anse reservanterna, att denna utredning icke bör komma till stånd.

Då vilja de först åberopa den bristfälliga utredningen i ärendet. Själva motionen innehöll ju ingenting annat än rena påståenden. Man kan icke säga, att det är ett sådant utredningsmaterial, att det kan läggas till grund för en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om en utredning.

Inom utskottet begärdes remiss på denna motion till Svenska arbetsgivareföreningen och landsorganisationen, men detta förslag om remiss vann icke majoritetens gillande. Några remissyttranden ha hittills sålunda icke varit tillgängliga för utskottet.

Efter åttatimmarslagens genomförande ha på grund av de övertidstimmar, som medgåvos arbetsgivarna i arbetarskyddslagen tillika med den intensifierade rationaliseringen, arbetsgivarna i vårt land och industrien överhuvud taget så snabbt som skett kunnat övervinna verkningarna av den förkortade arbetstiden. Jag vill nu säga, att denna övertid behöver industrien uttaga än i dag. Det är en massa arbete, som måste verkställas mellan skiften. Det kommer särskilda beställningar, och man måste då sätta igång extra arbeten. Till dessa arbeten finns icke alltid kvalificerad extra arbetskraft att tillgå. Detta har också utskottet skrivit i sitt utlåtande. Det är nödvändigt med övertidsarbete för att industrien smidigt skall kunna anpassa sig efter de uppdrag, som den får, och för att den skall kunna stå bi i den svåra konkurrensen och särskilt i konkurrensen med utlandet. Det har så småningom helt enkelt ingått i det industriella medvetandet, att man behöver hava denna övertid, och det har, såvitt jag kan erinra mig, icke tidigare här i riksdagen förekommit några vidare starka attacker mot rätten att uttaga övertidsarbete. Statsmakterna ha också ansett, att man icke bör göra någon ändring härvidlag. Jag vill erinra om, att då lantarbetstidslagen så sent som förra året reviderades, nöjde man sig icke med ett lika stort antal övertidstimmar, d. v. s. tvåhundra övertidstimmar, som en arbetsgivare enligt den allmänna arbetstidslagen har rätt att uttaga utan att tillfråga arbetsrådet, utan enligt lantarbetstidslagen skulle ytterligare sextio timmar, d. v. s. sålunda inalles tvåhundrasextio timmars övertid få uttagas. Nu ha de ärade motionärerna i sin motion skrivit, att övertidsarbetet i vissa fall giver anledning till överanstängning av arbetare. Något bestyrkande av denna uppgift förekommer

*Ang. rätten till uttagande av övertidsarbete enligt lagen om arbetstidens begränsning. (Forts.)*

dock icke, men naturligtvis kan det inträffa, att överansträngning i något enstaka fall kan påvisas. I fråga om en sådan överansträngning, vill jag dock säga, att den beror på en bristfällig tillämpning av lagstiftningen, ty lagen säger, att en arbetare icke får överansträngas av sin arbetsgivare. Bryter en arbetsgivare mot denna bestämmelse, bör han anmälas hos arbetsrådet. Jag vill således hänvisa de ärade motionärerna till att på den vägen försöka beivra eventuellt förekommande missförhållanden. Det är således icke själva lagen utan dess tillämpning, som är felaktig. Jag tycker icke synd om de arbetsgivare, som göra sig skyldiga till sådana försummelser, utan de må gärna stå sitt kast.

För övrigt anse reservanterna, att då denna fråga blivit väckt, det hade funnits mycket stor anledning för utskottet att hänskjuta spörsmålet till den här flera gånger omtalade konferensen, som sedan en lång tid tillbaka pågår mellan Svenska arbetsgivareföreningen och landsorganisationen. Det här är just en sådan fråga, som bör bli föremål för dessa parter överbägganden och överenskommelser. Detta är däremot icke alls fallet med en fråga, som vi hade att behandla för en tid sedan, nämligen frågan om samhällsfarliga arbetskonflikter. Nu tror jag för min del också, att det icke gärna kan finnas någon allmän och het önskan inom arbetarvärlden att få till stånd en ändring i fråga om dessa övertidsbestämmelser, ty som bekant utgår ju mycket högre betalning för övertidsarbete än för annat arbete, och skulle alltför stora inskränkningar införas i fråga om rätten att uttaga övertidsarbete, så skulle detta säkerligen märkbart inverka på storleken av arbetarnas inkomster. Jag tror således icke, att man kan tala om någon allmän önskan inom arbetarvärlden i den här frågan. Beträffande konferensen vill jag erinra om, att det vid ett par tillfällen förut talats mycket om, att man borde akta sig för att irritera parterna under deras viktiga och betydelsefulla överläggningar. Jag undrar, om man icke skulle förorsaka en sådan irritation, om man i dag bifölle förevarande motion. Tidigare har det ju mest talats om, att man icke borde irritera arbetarparten, d. v. s. landsorganisationen, men jag anser det vara lika viktigt, herr talman, att man icke irriterar arbetsgivareparten, vilket man otvivelaktigt gör, om man kommer med ett sådant utredningskrav, som här framställts, och därmed åstadkommer en kunglig utredning. Som jag nyss antydde, betalas i regel övertidstimmar enligt arbetsavtalen högre — omkring femtio procent högre i allmänhet — än annat arbete. Det kan då icke finnas någon särskild anledning för arbetsgivarna att taga ut övertidstimmar i onödan. Det medför ju en ökad kostnad, och jag tror mig kunna försäkra, att arbetsgivarna icke i onödan uttaga övertidsarbete.

Herr talman! Jag skall icke uppehålla tiden längre med detta utan be att på den föredragna punkten få yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen. Jag yrkar således avslag på motionen.

Herr Ericsson i Kinna: Herr talman! Jag vill inledningsvis erinra om, att denna fråga ingalunda är ny i riksdagen. Det har ett flertal gånger gjorts framställning om ändring i vår s. k. allmänna arbetstidslag. Den framstöt, som ifrån motionärernas sida gjorts i ändamål att få till stånd en ändring, har dock av utskottet behandlats litet mera välvilligt än de tidigare framställningarna i ämnet. Jag vill påpeka, att då vår allmänna arbetstidslag tidigare ändrats, detta under den första tiden föranletts av framställningar om uppmjukning av bestämmelserna. Under senare tid ha gjorts framställningar, som haft motsatt syftemål.

Utskottet har nu icke kunnat tillstyrka bifall till motionen, utan har före-

*Ang. rätten till uttagande av övertidsarbete enligt lagen om arbetstidens begränsning. (Forts.)*

slagit en förutsättningslös utredning. Från motionärernas sida hade påyrkats en utredning huruvida det funnes möjlighet att begränsa övertiden inom industrien.

Jag anser mig vid detta tillfälle böra erinra om vissa saker. Av den efter vad reservanterna påstå mycket knapphändiga utredning, som utskottet förbragt — för att icke tala om motionärernas »obefintliga» utredning — framgår tydligt, att övertidsarbetet visat tendens att öka. Detta gäller övertidsarbete enligt paragraf 7 mom. 3 i lagen, men man får väl antaga, att det även gäller sådant övertidsarbete, som arbetsgivaren får låta utföra utan att söka särskilt tillstånd. När så är fallet, anser jag för min del att motionärerna haft fog för sin framstöt. Jag medger, att motionärerna icke ha de formella kvalifikationer, som fordras för att skriva en så utförlig motivering som reservanterna ansett behövlig. Dessa senare synas fästa mera avseende vid kvantiteten än vid innehållet. Motionärerna hava ingalunda bestritt, att industrien kan hava behov av rättigheten att uttaga övertidsarbete. Vi hava ingalunda riktat någon anmärkning mot att det enligt paragraf 7 mom. 1 uttages övertid för förberedelse- och avslutningsarbete. Vi erkänna gärna, att det kan vara av behovet påkallat. Vad vi peka på, det är just det moment i lagen som säger, att arbetsgivarna utan att fråga vare sig arbetarna eller vederbörande myndighet kunna taga ut ända till tvåhundra övertidstimmar per år. Man kalkylerar, som herr Sandström mycket riktigt påpekade, med en arbetstidsvecka på femtiotvå timmar i stället för fyrtioåtta. Herr Sandström betonade, att detta gått in i det allmänna industriella medvetandet. Det var ju ett bevis så gott som något på att man icke längre räknar med, att vi skola hava fyrtioåtta-timmars vecka. Man kalkylerar med denna övertid som befintlig, att disponeras efter arbetsgivarnas eget gottfinnande. En arbetsgivare, som förbrukat dessa tvåhundra timmar, har dessutom möjlighet att, om han förebringar någorlunda god utredning till styrkande av att han har behov av att uttaga ytterligare övertidsarbete, få ytterligare etthundrafemtio timmar per år. När så är förhållandet, kan man ju i alla fall säga, att övertiden i denna lag blivit relativt rikligt tillmätt.

Beträffande den övertid, som uttages enligt moment 3, har det sagts, att arbetarna i mycket stor utsträckning ha tillstyrkt, att övertidsarbete uttages, och att de sålunda äro ense med arbetsgivarna om övertidens behövlighet. Jag fattar icke detta som något bevis för, att övertidsarbetet är populärt. Jag vill erinra om att arbetarna stå i ett visst beroende av sina arbetsgivare. De metoder, som användas för att förmå arbetarna att skriva på en ansökan om tillstånd till övertidsarbete, kanske icke alltid stå i överensstämmelse med lagens mening. Den enskilda arbetare, som ställd inför sin arbetsgivare vägrar att skriva på en dylik ansökan får ju själv stå sitt kast. Jag vill tillägga, att den fackföreningsstyrelse, som vägrar att tillstyrka en sådan ansökan, torde komma i minst lika prekärt läge, som skyddsombuden göra, när de skola försöka upprätthålla den allmänna arbetarskyddslagens bestämmelser. Man kan sålunda icke grunda ett generellt omdöme att övertiden är populär endast på den omständigheten att arbetarna i stor utsträckning tillstyrkt ansökningar om tillstånd till övertidsarbete.

Jag erkänner gärna, att det faktiskt finns arbetare, som göra detta utan större knot, men det hindrar icke, att den stora massan av arbetarna numera anse, att fyrtioåtta-timmarsveckan i fortsättningen bör mera strikt tillämpas än hittills.

Beträffande ifrågavarande lagparagrafs moment 4, som handlar om minderårigas övertidsarbete, vill jag påpeka, att under förutsättning att de övriga momenten i lagen ändras, övertidsarbete enligt moment 4 kommer att minska.

*Ang. rätten till uttagande av övertidsarbete enligt lagen om arbetstidens begränsning. (Forts.)*

och detta helt enkelt av det skälet, att arbetsrådet i regel beviljar dylikt övertidsarbete efter den motiveringen, att då de äldre arbetarna uttagas till övertidsarbete, de yngre arbetarna måste tjänstgöra som något slags hjälpare åt de äldre. Det är väl icke någon hårdare nödvändighet, att denna paragraf ändras. Arbetsgivarna skola ju söka tillstånd, och arbetsrådet har möjlighet att sätta stopp för uttagande av övertid enligt detta moment.

När det kommit dithän, att arbetsgivarna kunna kalkylera och faktiskt i mycket stor utsträckning kalkylera med först tvåhundra övertidstimmar och sedan ytterligare etthundrafemtio, menar jag, att skäl föreligga att titta på denna lags bestämmelser och se till, att en ändring kommer till stånd. Det har från de ärade reservanternas sida sagts, att enligt avtalen högre lön utgår för övertidsarbete än för annat arbete. Ja, det är riktigt. I praktiken tillämpa arbetsgivarna i regel den metoden, att de taga ut tio övertidstimmar per vecka. och detta göra de helt enkelt av det skälet, att de få betala övertidsarbetet proportionsvis billigare, än om de uttaga mera övertid. Med en övertid av tio timmar i veckan räcka de tvåhundra timmarna i tjugo veckor. Om en arbetsgivare ett år tager ut de tvåhundra timmarna omedelbart efter midsommar och i början av året därpå har rätt till ytterligare 200 timmar, kan ju arbetsgivaren taga ut rätt mycket övertid i en följd utan att arbetarna kunna göra något för att hindra det.

Jag vill poängtera, att det kan finnas tillfällen, när undantag bör göras, så att arbetsgivarna erhålla rätt att uttaga övertid, men jag vet också, att det hänt, att företagare, som vägrats övertid, lyckats reda sig utan övertid genom att ändra om arbetsorganisationen. Jag känner till fall i det praktiska livet, då arbetsgivare genom nyanställning av ett mindre antal arbetare lyckats klara sig utan att övertidsarbete behövt förekomma. Om en sådan anordning i regel är möjlig, förstår jag inte, varför arbetsgivarna så styvt hålla på de nuvarande bestämmelserna.

Jag vill vidare tillägga, att uttagande av övertidsarbete kan i en del fall åtminstone vålla överansträngning och ohälsa. Jag vill icke därmed hava sagt, att sådana fall förekommit i praktiken. Jag vill emellertid fråga reservanterna, när det har inträffat, att en arbetsgivare slutat upp med anordnande av övertidsarbete bara därför, att han fruktat att hans arbetare skulle bli överansträngda. Jag tror icke, att man kan visa upp några sådana fall. Däremot vet jag, att det i många fall har hänt, att vederbörande arbetare sagt ifrån, att de måste slippa ifrån dylikt övertidsarbete.

Som jag tidigare nämnt äga arbetsgivarna rätt att uttaga s. k. övertid. Avtalet förpliktar arbetarna att utföra arbete på övertid, och de bliva på det sättet i viss mån kan man säga rättslösa. Det borde ju åligga yrkesinspektionen att se till lagens sunda efterlevnad. Vi veta dock alla, att denna myndighet varken har tid eller folk för utförandet av inspektioner på ett tillfredsställande sätt. Om jag för min del får uttala ett önskemål beträffande den utredning, som jag hoppas riksdagen kommer att besluta, skulle det vara, att man skulle utreda i hur stor utsträckning övertid verkligen uttages enligt den nuvarande lagens bestämmelser. Vi sväva i fullständig okunnighet om i vilken omfattning övertid förekommer. Dessutom skulle jag gärna vilja ha en utredning, huruvida det finns något större antal företag, som ständigt utnyttjar dylik övertid, något som jag för min del icke kan finna vara berättigat. Jag utgår nämligen ifrån, att det icke råder stadigvarande brist på arbetskraft. Det kan hända, att det vid vissa tillfällen är brist på yrkeskunnigt folk, men som regel är så icke förhållandet.

I vårt grannland Danmark har man beslutat skärpning eller rent av förbud

*Ang. rätten till uttagande av övertidsarbete enligt lagen om arbetstidens begränsning. (Forts.)*

mot övertid med tanke på, att man därigenom ernår en rättvisare fördelning av arbetet. Under sådana förhållanden anser jag, att det finns skäl för att undersöka, om det finns arbetsgivare, som ständigt utnyttja rätten till övertid.

För åtta år sedan, vid 1930 års riksdag, framhöll en mycket bemärkt ledamot av denna kammare, att vår nuvarande allmänna arbetstidslags bestämmelser rörande övertid äro relativt rymliga, och han ansåg för sin del, att det är tack vare dessa bestämmelser, som medgiva så relativt stor frihet åt arbetsgivarna att uttaga övertid, som vi här i landet lyckats anpassa oss efter arbetstidslagens bestämmelser. Det var som sagt för åtta år sedan denna sats uttalades. Jag vill för min del säga, att vi fortfarande vänta på att det skall ske en anpassning i riktning mot en 48 timmars arbetsvecka.

Vi se i utskottets utlåtande, att det redovisas 10,000-tals arbetare, som arbeta på övertid enligt 7 § mom. 3 och 4 i arbetstidslagen. Hur många arbetare, som arbeta på övertid enligt 7 § mom. 2, veta vi icke. Jag förmenar därför, att utvecklingen fortskridit så pass långt, att man borde taga hänsyn till att det tempo, som råder i industriell verksamhet i dag, icke är samma tempo, som rådde för 10 år tillbaka. Vi veta alla, att den industriella produktionen ökat med 50 procent under perioden 1929—1937. Kan det befaras, att den viktigaste produktionsfaktorn, nämligen den mänskliga arbetskraften, tagit skada härav, anser jag, att denna produktionsökning skett med för stora offer, ehuru vi äro överens om, att den är önskvärd. Om så är förhållandet bör det utredas, huruvida vi icke skulle kunna få litet mera restriktiva bestämmelser i vår allmänna arbetstidslag, så att vi om möjligt kunde komma därhän, att vi kunde undvika övertid i andra fall än där direkt tvingande skäl äro för handen och då efter arbetsrådets tillstånd.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Häri instämde herr *Magnusson* i Näsvisen.

**Herr Leffler:** Herr talman! Då jag för min del är intresserad i textilindustrien och denna industri särskilt varit föremål för uttalanden från såväl motionärernas som från utskottets sida, skall jag tillåta mig att med några ord beröra denna fråga.

Jag beklagar i likhet med herr Sandström och herr Ericsson i Kinna, att utskottet icke verkställt en riktig utredning om detta spörsmål. Utskottet har uttalat sig mycket vagt. Man har en känsla av, att utskottets utlåtande fått den formulering det fått, därför att utskottet känt sig vara på osäker mark. Hade utskottet vänt sig exempelvis till Svenska textilindustriförbundet och till A. O. skulle utskottet säkerligen kommit till ett resultat, som gått emot det, som nu föreligger. Jag har emellertid skaffat in vissa siffror i saken, och jag skall be att om en stund få föredraga dem för kammaren.

Jag vill till en början hålla med om, att det inom textilindustrien förekommer övertidsarbete i viss utsträckning vid olika tillfällen. Det ligger i denna industris natur, att man vissa månader på året, på grund av säsongarbeten, måste taga ut något av den tillåtna övertiden, d. v. s. de 200 timmarna plus de 150 timmar, som man är berättigad till efter arbetsrådets medgivande. Vissa tider på året är emellertid å andra sidan arbetstiden begränsad. Det egendomliga är, att den statistik jag införskaftat visar, att man under de år, som närmast varit föremål för undersökning, nämligen åren 1935 och 1936, i genomsnitt för hela året icke uttog ens den tillåtna arbetstiden, d. v. s. 2,400 timmar per år och arbetare. Hade utskottet gjort sig besvär med att vidtaga denna undersökning, hade måhända utlåtandet, som sagt, fått en annan formulering.



*Ang. rätten till uttagande av övertidsarbete enligt lagen om arbetstidens begränsning. (Forts.)*

Jag instämmer också med motionärerna däri, att det är beklagligt, att de gifta kvinnorna skola behöva deltaga i detta arbete. Men nu förhåller det sig så, att den kvinnliga arbetskraften praktiskt taget är nödvändig för textilindustrin, särskilt när det gäller spinnerierna. Men även när det gäller vävning är deras arbetsförmåga och hela deras läggning lämpligare än den manliga arbetskraften. Det förhåller sig ju så, att det är ont om arbetskraft och då kvinnorna själva, även de gifta, önska deltaga i arbetet är det naturligtvis svårt att neka dem detta.

Jag nämnde nyss, att jag införskaffat vissa siffror, och jag skall nu tilllåta mig att som allra hastigast redogöra för desamma. Jag har fått dem från Svenska textilindustriförbundet. Det gäller den genomsnittliga arbetstiden per år räknat, alltså 2,400 timmar. Jag vill till en början påpeka, att uppgifterna gälla en arbetsstyrka av 77,000 arbetare, av vilka ungefär 55,000, alltså majoriteten, höra till arbetsgivare, som äro anslutna till arbetsgivareföreningen. Sålunda utgjorde arbetstiden för de av textilindustriförbundet registrerade arbetarna för år 1935: för manliga arbetare 2,260 timmar, därav 55 timmar övertid, och för kvinnliga arbetare 2,160 timmar, därav 26 timmar övertid. För år 1936 äro siffrorna: för manliga arbetare 2,311 timmar, därav 64 timmar övertid, och för kvinnliga arbetare 2,223 timmar, därav 33 timmar övertid. Vad sedan beträffar beklädnadsindustrin, d. v. s. konfektionsindustrin, ställa sig siffrorna på följande sätt: för år 1936, manliga arbetare 2,255 timmar, därav 67 för övertid, kvinnliga arbetare 2,121 timmar, därav 45 timmar för övertid. Detta gäller för ett år, som under en period av 10 år varit det mest arbetsfyllda för industrien, nämligen 1936. För textilindustrin visar det sig att för en manlig arbetare utgjorde arbetstiden i procent uträknad 94.9 procent, och för kvinnliga arbetare 92.5 procent av full tid. För beklädnadsindustrin äro motsvarande siffror för år 1936: för manliga arbetare 93.1 procent och för kvinnliga arbetare 88.4 procent av full tid. Med dessa siffror för ögonen måste man säga, att det väl ändå ligger en viss överdrift i det påstående, som motionärerna gjort i sin motion.

Jag har den uppfattningen, att man för att kunna bedöma saken riktigt måste tänka sig arbetstiden fördelad över ett helt år och icke bara undersöka arbetstiden under några få månader. Jag är den förste att medgiva, att det under vissa månader kan förekomma en viss ansträngning av arbetarna genom uttagande av övertiden, men en utjämning sker ju under året. Om man ser på förhållandena under ett helt år, framkomma de siffror jag här redogjort för. Hade utskottet, som sagt, gjort sig besvär med att införskaffa dessa siffror, hade utlåtandets kläm blivit annorlunda, men jag medgiver gärna, att motiveringen är så pass vagt hållen, att man nästan kan vänta, att den icke kommer att föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

Vad sedan beträffar revisionen av den konvention angående kvinnors nattarbete, som antogs vid internationella arbetsbyråns konferens år 1934, förhåller det sig så, att enligt denna konferens beslut skulle arbetstiden kunna förläggas antingen mellan kl. 5 på morgonen och kl. 10 på kvällen eller från kl. 6 på morgonen och kl. 11 på kvällen. Hos oss är det så, att arbetstiden skall förläggas mellan kl. 5 på morgonen och kl. 10 på kvällen. Om en undersökning skall verkställas, vore det lämpligt, förefaller det mig, att vederbörande tog under omprövning, huruvida man icke skulle kunna medgiva som ett alternativ rätt att förlägga denna arbetstid till tiden mellan kl. 6 på morgonen och kl. 11 på kvällen. Det tror jag skulle tillfredsställa såväl

*Ang. rätten till uttagande av övertidsarbete enligt lagen om arbetstidens begränsning. (Forts.)*

arbetsgivarna som arbetarna. Ur arbetsgivarnas och även de gifta kvinnliga arbetarnas synpunkt vore det till fördel, därför att det är lättare att uppehålla middagsrasten med den senare arbetstiden. Man vill nämligen ogärna — åtminstone har jag den uppfattningen — inskränka på middagsrasten för de gifta kvinnornas del.

Nu har andra kammaren nyss i en annan fråga fattat ett beslut, som avviker från det beslut första kammaren fattat, och då förefaller det mig, att andra kammaren borde vara konsekvent och även i denna fråga avvika från första kammarens beslut.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

**Herr Hermansson:** Herr talman! Det kunde vara åtskilligt att säga med anledning av vad som här har anförts, dels av herr Sandström och dels av herr Leffler, men med hänsyn till att här tidigare i dag hållits så många långa tal, skall jag inskränka mig till att bemöta de nämnda herrarna endast på ett par punkter.

Jag tänker då först på den klagan, som här har framförts både av reservanterna och från herr Lefflers sida över att det icke har levererats tillräckligt utredningsmaterial för att visa behovet av den utredning, som här föreslås. Herr Sandström klagade över, att motionen icke remitterats till olika organisationer för yttrande, och herr Leffler beklagade också mycket livligt att utskottet icke gjort sig besvär med att remittera motionen till arbetsgivareorganisationerna och till L. O. Det kan naturligtvis råda olika meningar om hur mycket material, som bör hopsamlas såsom underlag för en begäran om utredning. Denna fråga torde emellertid ha diskuterats så pass ofta, att riksdagen utan svårighet bör kunna göra klart för sig vad saken gäller.

Men det underliga är, att reservanternas intresse för att få ärendet belyst genom åtgärder från utskottets sida vaknade först sedan motionen var realbehandlad i utskottet. Det föreslogs i utskottet på ett tidigt stadium, att utskottet skulle inhämta yttrande från såväl L. O. som från arbetsgivareföreningen, men detta yrkande avslogs. Om jag minnes rätt, var det ingen av reservanterna som understödde förslaget om remiss. Detta måste väl betyda, att högerreservanterna då ansågo sig kunna träffa sitt avgörande utan hjälp av det material, som man sedan är så angelägen om att efterlysa. Det var först när utskottet skulle justera sitt yttrande och frågan således i själva verket var avgjord, som högerrepresentanterna i utskottet kom underfund med sin oförmåga att bedöma saken med ledning av det material, som varit tillgängligt för utskottet. Då, men först då, fann man det lämpligt att yrka på bordläggning av ärendet för att inhämta remissvar från de nämnda organisationerna.

Huvudsäket för reservanternas avslagsyrkande är emellertid deras förmodan, att frågan om rätten att uttaga övertidsarbete skulle tillhöra de ämnen, som äro föremål för överläggning mellan arbetsgivareföreningen och L. O. Vad reservanterna på den punkten anför, måste jag emellertid för min del betrakta såsom rena nödargument. Enligt vad som har försports, är det ju frågorna om arbetsfredens bevarande och sättet för lösandet av konflikter på arbetsmarknaden som skulle dryftas vid förhandlingarna mellan de båda sammanslutningarna. Det är nu mycket svårt att förstå, hur en laglig reglering av övertidsarbetet skall kunna sättas i samband med de frågor, som behandlas vid de bekanta förhandlingarna i Saltsjöbaden. Jag känner för min del icke till, att det har uppstått någon konflikt på arbetsmarknaden av den anledningen, att parterna haft olika uppfattning om mängden av det övertids-

*Ang. rätten till uttagande av övertidsarbete enligt lagen om arbetstidens begränsning. (Forts.)*

arbete, arbetarna skulle vara skyldiga att utföra. Nu äro ju dessa förhandlingar, jag nyss talat om, konfidentiella, men jag vågar ändå påstå, att de frågor som dryftats under förhandlingarna icke äro av sådan art, att parterna ämna träffa överenskommelser, som skola ersätta den sociallagstiftning, som har till syfte att skydda vissa eller samtliga arbetargrupper mot överansträngning eller hälsofara på grund av för lång arbetstid. Jag kan till stöd för detta mitt antagande anföra, att man vid L. O:s senaste kongress mycket bestämt uttalade sig för en begränsning av det i lag tillåtna övertidsarbetet. Men även om det skulle vara riktigt som reservanterna antaga, att rätten att uttaga övertidsarbete verkligen skulle vara föremål för behandling vid sammankomsterna i Saltsjöbaden, kan jag för min del icke anse, att detta skulle utgöra något hinder för riksdagen att fatta beslut om utredning i frågan i enlighet med utskottets förslag. Riksdagen har nämligen enligt min mening ingen anledning att rucka vare sig på rätten eller skyldigheten att genom lämpliga lagstiftningsåtgärder skydda arbetarna mot vådor, som kunna vara förenade med alltför lång arbetstid, om och när sådana vådor förefinnas. Jag yrkar således bifall till utskottets förslag.

**Fru Johansson:** Herr talman! Var och en som sysslat en smula med dessa problem är nog övertygad om att yrkandet i denna motion är berättigat. Talet om överansträngning är ingen överdrift, ty om man sett vad rationaliseringen för arbetarnas vidkommande medfört, förstår man att de kunna bli överansträngda.

Det finns nämligen s. k. studietagare på arbetsplatserna som räkna ut hur många sekunder det tar att knyta en knut, hur många sekunder det tar för en spinnerska att byta tråd på en maskin och hur lång tid det bör ta för en väverska att byta en spole i en vävstol — och på grundval härav räknar man ut hur många maskinenheter mera respektive arbetare skall kunna sköta. Med dylika rationaliseringsmetoder måste man, om den nuvarande arbetstakten inom fabriken skall hållas, erkänna, att det kan vara nog att man arbetar åtta timmar och slipper ytterligare arbete på övertid.

Ser man efter vilka ackordspriser som betalas — jag tänker då närmast på textilindustrin — och har man någon vetskap om vad ifrågavarande arbetsprestation innebär, häpnar man nästan över vad dessa arbetare måste åstadkomma för att hålla sig uppe i konkurrensen på arbetsplatserna och för att förtjäna så mycket, att de skola kunna leva någorlunda hyggligt. Vi äro alla medvetna om att man vid vissa tillfällen måste tillgripa övertid, men man kan heller inte komma ifrån, att det många gånger är på grund av bristande organisation övertid tillgripes på arbetsplatserna. Det finns nämligen exempel på att man arbetat på övertid i ett par, tre veckor, men att samma dag övertiden tar slut det icke finns något arbete mer i fabriken. Då blir det en förkortning av arbetstiden i förhållande därtill, och man kanske t. o. m. avskedar folk. Det är inte underligt om arbetarna då fråga sig, vad denna övertid skall tjäna till.

Herr Sandström sade att det innebar en ekonomisk prestation från arbetsgivarnas sida att tillgripa övertidsarbete och att detta skulle i andra fall än de bleve därtill tvungna hindra dem från att anlita denna utväg. Den ersättning som lämnas för övertidsarbete är emellertid inte så stor, att arbetsgivarna av detta skäl avskräckas från att tillgripa övertiden. Om t. ex. en textilarbeterska arbetar tio timmar övertid en vecka, uppgår hennes ersättning för detta övertidsarbete till något över 2 kronor. Det är alltså inte fråga om så stora summor, att de behöva avskräcka arbetsgivarna från att tillgripa övertid.

*Ang. rätten till uttagande av övertidsarbete enligt lagen om arbetstidens begränsning. (Forts.)*

Med detta har jag bara velat påminna om nödvändigheten av att det blir en annan ordning i detta hänseende. Även om motiveringen är svag i utskottets utlåtande, tror jag, att den blivande utredningen kommer att visa, att det är nödvändigt med en begränsning av arbetstiden.

Herr talman! Jag ber att få instämma i yrkandet om bifall till utskottets hemställan.

**Herr Barnekow:** Herr talman! Då jag delvis blivit förekommen av de senaste talarna, skulle jag ha kunnat avstå, men eftersom jag nu ändå har ordet skall jag be att få göra en replik till herr Sandström.

Jag skall inte ingå på vad som förevarit inom utskottet. Det brukas kanske icke, att man talar om hur andra röstat inom ett utskott, men jag tror dock herr Sandström kan intyga, att då utskottet icke förordat den av motionärerna begärda utredningen, så är detta i varje fall inte mitt fel. När herr Sandström framhåller, att ett ingripande i form av en utredning härvidlag inte behövs, då dessa ärenden äro föremål för överläggningar i Saltsjöbaden, imponerar detta inte så mycket på mig, emedan herr Sandström strax efteråt säger att arbetarna gärna vilja ha övertidsarbete. Är detta sant, är det ju ganska tydligt att en överenskommelse där ute i Saltsjöbaden om en utsträckt — jag höll på att säga en mycket lång — övertid mycket lätt skulle kunna träffas.

För mig är det emellertid icke avgörande, huruvida våra arbetare önska den utsträckta arbetstiden, utan för mig är det avgörande om denna utsträckta arbetstid åstadkommer skada. Gör den det, böra statsmakterna ingripa. Det har ju dock från flera håll, som väl få betraktas som sakkunniga, påståtts att övertid uttages på ett sätt och i en omfattning, som verkligen åstadkommer allvarlig skada. Då man inte direkt kunnat bestrida detta och då vi inte heller ha kunnat få någon närmare upplysning om saken just på grund av den bristande utredningen, vare sig om det sätt på vilket övertid uttages eller i vilken grad den uttages, har jag anslutit mig till dem inom utskottet som ansett, att en begäran om en fullt opartisk undersökning härvidlag icke skulle vara ur vägen.

Jag kan icke förstå att man från det håll reservanterna tillhöra kan opponera sig så starkt mot denna undersökning, om man är övertygad om — som man väl är — att den kommer att visa, att det icke föreligger något skäl för statsmakternas ingripande. Å andra sidan har jag för min del ej heller velat ställa mig på den ståndpunkten, att jag sagt att jag är övertygad om att arbetstiden bör begränsas. Vi få väl ändå ihågkomma att utskottet hemställer, »att Kungl. Maj:t ville låta utreda, under vilka förhållanden övertidsarbete uttages ... och huruvida jämkningar i rätten att uttaga sådant arbete kunna vara av omständigheterna påkallade».

Jag måste säga att såväl utskottets kläm som motivering förefalla mig vara fullständigt förutsättningslösa, och därför, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

**Herr Sandström:** Herr talman! Jag begärde ordet då min kamrat i utskottet, herr Hermansson, berättade hur det skulle ha gått till beträffande vårt förslag om remiss. Jag måste säga, att herr Hermansson missminner sig i det fallet, ty då vi talade om remiss första gången föreslogs att ärendet skulle gå dels till arbetsrådet och dels till de stora organisationerna. Det var herr Wistrand som begärde detta, men båda yrkandena avslogos. Frågan

*Ang. rätten till uttagande av övertidsarbete enligt lagen om arbetstidens begränsning. (Forts.)*

om remiss kom även upp vid en senare tidpunkt, men jag skall inte nu ingå på några detaljer i utskottets arbete, det tycker jag inte är lämpligt. Eljest kunde det ha funnits en del saker att tala om, men det skall jag som sagt inte göra. Remiss var således begärd tidigare, och icke först när utskottsutlåtandet skulle justeras, det är det faktiska förhållandet.

I själva sakfrågan kan jag bara säga, att en av de herrar, som deltaga i den omnämnda arbetskonferensen, har tillfrågats, huruvida icke ett sådant här spörsmål skulle kunna upptagas vid dessa överläggningar, och han svarade att detta inte alls möter något hinder; han ansåg tvärtom att detta skulle vara mycket lämpligt.

Jag konstaterar med tillfredsställelse att en av de ärade motionärerna inte för sin del ville påstå, att det förekommit överansträngning på grund av övertidsarbete, men han sade att överansträngning kan förekomma. Jag tror att överansträngning av denna orsak icke kan förekomma, och herr Leffler, som talade om hur det är inom textilindustrien — och det är just textilindustrien som givit anledning till motionen, efter vad jag kan förstå — trodde inte alls att det förekommer någon sådan överansträngning.

Jag tror emellertid inte det kan vara någon idé att diskutera mera om denna sak, utan jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

**Herr Lundberg:** Herr talman! En av de ärade motionärerna gjorde ett uttalande, vilket jag såsom industriman måste bemöta. Han gjorde gällande att man rätt allmänt inom svensk industri betraktade övertidsarbetet som någonting normalt och alltså inte räknade med 48 timmars arbetsvecka utan med 52 timmars arbetsvecka. Så är det enligt mitt förmenande icke.

Själv representerar jag en kemisk industri, som arbetar dygnet runt, dag efter dag, året runt med tre skift. Detta betyder att våra arbetare ha fyrtio-åttatimmarsvecka. Men övertid förekommer, och övertid måste förekomma för att produktionsapparaten skall hållas i gång. Som alla väl kunna förstå, måste exempelvis nödvändiga reparationer utföras, vare sig det skall ske på dagen eller natten, vilket alltså kräver övertidsarbete. För att arbetstidslagens bestämmelser överhuvud taget skola kunna tillämpas, måste vi ha denna anpassningsförmåga.

Jag ville med dessa ord säga, att svensk industri alltjämt kommer att behöva denna anpassningsförmåga, och jag kan inte underlåta att framhålla att jag känner det beklämmande, om tendensen i denna motion är ett uttryck för en önskan att tillsnöra industriens rörelsefrihet, till stor skada för hela vår industri.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få förorda reservanternas förslag.

**Herr Brädefors:** Herr talman! När det av en del arbetare här göres gällande, att det övertidsarbete som tages ut speciellt skulle gälla nödvändiga reparationer på arbetsplatserna — varmed man alltså söker försvara den nuvarande arbetstidslagen — så skulle jag till svar härpå kunna göra som herr Råstock: lämna berättelser ur levande livet.

Jag arbetar i ett statsverk. Vi ha i vårt avtal bestämmelsen, att åttatimmarslagen skall tillämpas. Men på den plats där jag arbetar hade arbetsstyrkan under fjolåret så gott som 100-procentigt arbetat alla de 200 timmar, som det enligt arbetstidslagen är tillåtet för arbetsgivaren att taga ut. Och märk väl, det var på ett halvår, som denna övertid på 200 timmar per man hade uttagits till så gott som 100 procent av arbetsstyrkan. Och dessa över-

*Ang. rätten till uttagande av övertidsarbete enligt lagen om arbetstidens begränsning. (Forts.)*

tidstimmar användes icke till nödvändiga reparationer utan till det vanliga driftsarbetet. Det är inte bara på denna arbetsplats som sådant förekommer, utan det förekommer på en mängd arbetsplatser. Även om det inte förekommer överallt, är det absolut nödvändigt att det i lagen göres vissa begränsningar för att förhindra dylikt uppenbart missbruk av arbetstidslagens bestämmelser om övertid, ty sådant förekommer som sagt t. o. m. i ett statsverk.

Jag belyste redan förra året i en debatt här i kammaren med siffror hur många övertidstimmar som tagits ut på den arbetsplats jag nu syftar på, och det är ett tacksamt tillfälle att nu återigen få påvisa, på vilket sätt även ett statens verk missbrukar åttatimmarslagen i fråga om en sådan personalgrupp inom statsverket, för vilken denna lag gäller.

**Herr Äqvist:** Herr talman! Så som andra lagutskottet formulerat sin hemställan kan jag inte förstå, att man från industrihåll kan ha någonting emot att den föreslagna utredningen kommer till stånd. Det kan ju tvärtom vara lämpligt att någon gång med några års mellanrum företa en undersökning om verkningarna av övertidsarbetet.

Vi veta alla att effektiviseringen inom industrien fortgått i så snabbt tempo, att den mänskliga arbetskraften inte gärna kan följa med i samma takt. Men å andra sidan är också arbetet av mycket olika beskaffenhet och verkan inom olika industrier liksom även under olika delar av året. Beklädnadsindustrien och skoindustrien exempelvis ha mycket säsongarbete, då det är nödvändigt att ta ut övertid. Andra tider på året kan det återigen vara svårt att arbeta för fullt 8 timmar om dagen, eller 48 timmar i veckan.

Den erfarenhet vi ha gjort i våra fabriker visar, att det åtminstone för den kvinnliga arbetskraften är mycket svårt att under en längre tid stå ut med övertidsarbete — man kan således knappast utan men för arbetaren taga ut övertidsarbete någon längre tid. Vill man bevara arbetskraftens effektivitet, bör man undvika att under längre tid ta ut övertidsarbete. Det kan gå en vecka, möjligen två, men helst låter man bli längre övertidsarbete, åtminstone inom den industri jag företräder, det är den erfarenhet jag har gjort.

Det är möjligt att det ställer sig annorlunda inom vissa industrier, där man har uteslutande manlig arbetskraft som har rörligt arbete, än vad det gör i andra — exempelvis i våra fabriker — med en stor del kvinnliga arbetare som utföra sitt arbete i sittande ställning, exempelvis som vid vårt nåttingsarbete. Det mera rörliga arbetet tröttar inte på samma sätt som det där man skall stå vid en maskin, som man vartenda ögonblick måste sköta med största vaksamhet. Man har i detta avseende gjort olika erfarenheter inom olika industrier. Jag kan inte annat än anse att det kan vara lämpligt och fullt berättigat att företa en översyn av övertidsarbetet, och jag ifrågasätter t. o. m. om det där extra övertidsarbetet på 150 timmar om året, som efter särskilt tillstånd från arbetsrådet kan få uttagas, icke nu kunde borttagas såsom obehövt.

I varje fall kan man göra en förutsättningslös utredning. Ty, det måste jag säga, att lita till att yrkesinspektionen helt skulle kunna övervaka detta område, det går inte. Yrkesinspektionen kanske gör ett besök i fabriken en gång om året, och den är för övrigt på grund av tjänstemännens fåtalighet alldeles ur stånd att övervaka industrien på det sätt som den egentligen borde göra. Det är det verkliga förhållandet, som jag konstaterat i de företag jag företräder. Yrkesinspektionen behöver mera arbetskraft, och den behöver också i vissa fall kvalificerad personal, som förstärker att bedöma de olika arbetena

*Ang. rätten till uttagande av övertidsarbete enligt lagen om arbetstidens  
begränsning. (Forts.)*

inom de skilda industrierna. Det är många gånger vi i våra företag ha konstaterat att den saknar sådan.

Med detta, herr talman, kan jag yrka bifall till utskottets hemställan.

**Herr Hermansson:** Herr talman! På grund av herr Sandströms senaste yttrande anser jag mig nödsakad säga, att jag till alla delar vidhåller min tidigare relation av vad som förekommit i utskottet.

**Herr Sandström:** Herr talman! Jag vidhåller också min.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 3.

Härefter föredrogs, punktvis, bankoutskottets utlåtande, nr 16, i anledning av framställningar angående pensioner och understöd åt vissa i statens tjänst anställda eller förut anställda personer m. m.

*Punkterna 1—10.*

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 11.*

Lades till handlingarna.

*Punkten 12.*

Utskottets hemställan bifölls.

*Punkten 13, angående tilläggs pension åt generaldirektören och chefen för telegrafverket greve Henning Adolf Hamilton.*

I en den 18 februari 1938 dagtecknad proposition nr 133 hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen medgiva, att generaldirektören och chefen för telegrafverket greve Henning Adolf Hamilton finge, därest han avginge ur statens tjänst, innan han under tolv år innehaft förordnande å generaldirektörsbefattningen, under sin återstående livstid av telegrafverkets medel uppbära — utöver honom författningsenligt tillkommande pension — en tilläggs pension till sådant belopp, att sammanlagda pensionsförmånen komme att uppgå till 9,000 kronor för år.

*Ang. tilläggs-  
pension åt  
generaldirek-  
tören H. A.  
Hamilton.*

I motion II: 369 hade herrar *Brädefors* och *Senander* på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 133.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med avslag å motionen II: 369, bifalla Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

**Herr Brädefors:** Herr talman! Utskottet har enhälligt tillstyrkt den av regeringen föreslagna tilläggs pensionen åt generaldirektör Hamilton och har icke funnit några skäl för ett bifall av det av mig i motion framförda yrkandet om avslag på regeringens proposition. Utskottet säger, att »de skäl,

*Angående tilläggspension åt generaldirektören H. A. Hamilton. (Forts.)*  
som i motionen anförts till stöd för yrkandet om avslag å det i propositionen framlagda förslaget, icke synts utskottet vara av avgörande betydelse vid prövningen av frågan om pensionsbeloppet i förevarande fall». Utskottet finner, att den icke bör till någon åtgärd föranleda. Vilka skäl ha vi då framfört, som äro av så liten betydelse för utskottet?

Vi ha för det första talat om behovssynpunkten, om det egentligen i detta fall finns någon behovssynpunkt att anlägga, när det föreslås ett pensions-tillägg på 1,000 kronor. Vid tidigare behandlingar av sådana individuella pensionsfrågor ha i regel behovssynpunkter framförts, och om vi bläddra i detta utskottsutlåtande få vi på andra punkter se litet varstans, att man anför behovssynpunkter och förmögenhetsförhållanden för den person åt vilken pension varit föreslagen. Men ur behovssynpunkt anse vi i detta fall ingenting kunna anföras för bifall till regeringens förslag. Det hade varit, anser jag, mycket intressant, om man även i detta fall från utskottets sida hade, som man brukar göra i allmänhet, tagit med vederbörandes förmögenhetsförhållanden och lämnat en utredning hur mycket denne person äger, när man tidigare t. o. m. varit så ivrig att utreda genom myndigheterna, vad den och den personen äger, att man t. o. m., som det hände i fjol, gjort en medellös banarbetare, en gammal och utsliten banarbetare, till hemmansägare utan att han ägde något hemman. Men även i detta fall hade det varit mycket intressant och kanske också av avgörande betydelse att få veta, huruvida denne generaldirektör Hamilton egentligen icke har ekonomiska möjligheter att, med den avkortade pension som han enligt pensionsbestämmelserna dock kommer att få, 8,000 kronor om året, livnära sig under sin återstående levnadstid. Men även om han nu icke hade kunnat spara något under sin tjänstetid av den lön han haft, så anser åtminstone jag, att man borde ha stannat vid ett så pass högt pensionsbelopp som 8,000 kronor, alldenstund han enligt gällande bestämmelser icke äger rätt att få mer än denna avkortade pension. Den utgör redan mer än 15 gånger de pensioner, som riksdagen brukar bevilja åt gamla utslitna banarbetare eller grovarbetare, vilkas ställning riksdagen någon gång, icke alltid, har behjärtat. Åt dylika beviljas i regel 504 kronor om året.

Det andra skäl vi framfört är, att detta tillvägagångssätt att, när en högre tjänsteman eller ämbetsman icke uppnår den i pensionsbestämmelserna stadgade tjänstetiden för erhållande av full pension, regeringen bara går till riksdagen med en begäran om tilläggspension, innebär att man, som i detta fall, gör fullständigt illusoriska bestämmelserna angående avkortad pension för dessa högre tjänste- och ämbetsmän. Bestämmelserna om avkortad pension skulle alltså gälla endast för de lägre statstjänarna. Åtminstone efter vad jag kan erinra mig, har i intet fall regeringen behjärtat dessas ställning och föreslagit tilläggspensioner, när deras tjänstetid icke har medgivit full pension.

Utskottet framför också vissa rättfärdighetskrav och rättfärdighetssynpunkter angående generaldirektör Hamiltons tilläggspension, och man säger bl. a. att man föreslår denna tilläggspension därför att han har varit ställföreträdande generaldirektör under 11 år. Men om man återigen gör en liten jämförelse med den lägre statstjänarepersonalen, huru ställer sig saken då? Det finns massor av exempel. Jag kan ta ett från det verk där jag själv arbetar, från statens järnvägar. Det finns där massor av stationskarlar som uppehållit reparatörstjänst under flera år i rad. De ha visserligen uppburit ersättning som reparatör, men de få icke pension som reparatör, utan de få pension som stationskarl. Det är precis samma förhållande här. När Hamil-



*Angående tilläggs pension åt generaldirektören H. A. Hamilton. (Forts.)*

ton har fungerat som vikarie, har han också, om jag icke missminner mig, haft 2,000 kronor om året i vikariatsersättning. Ja, varför behandlar man icke honom på precis samma sätt som man behandlar de lägre statstjänarna i samma situation? Det finns, vad jag kan se, ingen annan motivering än att personen i fråga skulle ha varit så framstående, att han borde särskilt belönas för vissa utomordentliga tjänster åt samhället. Det skulle varit det enda som skulle återstå, men andra sakliga motiveringar finnas icke, för att man skall bevilja honom tilläggs pension. Men i det fallet, om man nu anlägger en sådan motivering, då skulle jag förväntat åtminstone av arbetarrepresentanterna i utskottet, att de hade reserverat sig emot en sådan belöning. Jag tror att åtminstone arbetarrepresentanterna i detta fall borde ha haft i färskt minne den senaste telefonmannastrejken.

När jag icke anser, att det finns någon som helst saklig motivering för denna tilläggs pension, och när jag dessutom, själv en statens befattningshavare, måste säga, att regeringens förslag och riksdagens åtgärd att bifalla ett sådant förslag, som förmodligen kommer att ske, kommer att av de lägre statstjänarna i statens tjänst tolkas som en ren utmaning mot den lägre personalen, har jag ansett, att en sådan fråga som denna icke kan få passera opåtalad i riksdagen. Därför ha vi också motionerat om avslag på detta regeringens förslag, och jag ber härmed att få yrka bifall till vår motion i frågan.

**Herr Holmgren:** Herr talman! De skäl, som föranlett bankoutskottet att tillstyrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition, återfinnas i betänkandet på sidan 19. Enligt min mening äro dessa skäl ganska klara, tydliga och talande, och jag anser för min del icke någon vidare utläggning av texten erforderlig. Med hänsyn till den långt framskridna tiden vill jag begränsa mitt anförande till att helt enkelt yrka bifall till utskottets hemställan på förevarande punkt.

Vidare anfördes ej. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag därå; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

*Punkterna 14—18.*

Vad utskottet hemställt bifölls.

## § 4.

Föredrogos vart efter annat:

bankoutskottets utlåtanden:

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förhöjt understöd till förre seminarieeleven B. E. L. Hellström;

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avskedsersättning åt extra kronojägaren C. A. Ehrnborg;

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning i vissa fall för skada till följd av olycksfall, som drabbat elev vid statens kolarskolor i Dalfors och Boxholm; och

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning till vissa personer i anledning av ådragna yrkessjukdomar; samt

första lagutskottets utlåtanden:

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag an-

gående fortsatt giltighet av lagen den 16 februari 1934 (nr 19) om fullgörande i vissa fall av betalningsskyldighet i förhållande till utlandet m. m.;

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning från kyrkofonden för övertalig personal vid domänverket; och

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag ur kyrkofonden för budgetåret 1938/39 för biträde vid handläggning av boställsärenden och vad därmed äger samband.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

### § 5.

*Ang. hyreslagstiftningen.*

Till behandling förelåg härefter andra lagutskottets utlåtande, nr 20, i anledning av väckta motioner angående hyreslagstiftningen.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr Nordström i Kramfors: Herr talman! Jag har intet yrkande att framställa i det nu förevarande ärendet, men jag skulle vilja säga ett par ord i alla fall. Jag hoppas, att den utredning, som pågår, beaktar de synpunkter vi anfört i vår motion. Om vi taga del av den officiella utredningen om bostadsförhållandena i vårt land, måste vi konstatera, att förhållandena äro skrämmande. Man säger, att  $1\frac{1}{2}$  miljon av vårt folk bor i hälsovådliga bostäder, och att staten är beredd att vidtaga åtgärder för att råda bot på dessa missförhållanden. Det går till så, att staten satsar pengar till bostadsförbättringsbidrag o. s. v. Men det hela blir föga effektivt, därest man uraktlåter att i samband därmed också taga hänsyn till hyrorna och till de tendenser, som för närvarande äro tydliga, tendenserna att låta förhållandena på Stockholms hyresmarknad bli rådande även ute i landet och att låta de pyramidhyror, som existera i Stockholm, bli vanliga i landsortsstäderna och i industrisamhällena. Att bara vidtaga åtgärder för att åstadkomma bättre bostäder, att ge bostadsförbättringsbidrag o. s. v., är jag rädd hjälper bra litet — det är som att ösa vatten och försöka tömma ån — om man icke samtidigt täpper till hyreshajarnas och hyresjobbarnas möjligheter att suga ut folk och taga hand om de medel staten satsar. Om hyrorna obönhörligt trissas upp för de förbättrade lägenheterna, ha de fattiga icke råd att tillgodogöra sig dessa. När hyrorna stegras år från år, hjälper det icke, hur mycket man försöker bygga bostäder. De fattiga ha icke möjlighet att betala dessa stegrade hyror.

Jag skulle med dessa få ord vilja uttrycka den förhoppningen, att den utredning, som pågår, beaktar just de stegrade hyrorna och föreslår sådana effektiva åtgärder, som förhindra hyresjobberiet.

Herr Olovson: Herr talman! Jag vill fästa uppmärksamheten vid att den motion, som avlämnats i andra kammaren och som är föremål för här föreliggande utlåtande, är en av dessa tyvärr icke så sällan återkommande motioner, i vilka man begär en utredning, som redan pågår. Kungl. Maj:t tillkallade den 13 november 1936 sakkunniga för utredning just rörande hyreslagstiftningen, och, som det meddelas i utskottsutlåtandet, sakkunnigas betänkande kan vara att vänta under första halvåret 1938. Vid sådant förhållande är det ju fullt naturligt, att utskottet nödgats att med hänvisning därtill hemställa om avslag å motionen. Jag vill emellertid icke sluta utan att framhålla, att jag till fullo delar motionärernas uppfattning om behovet av skärpta bestämmelser.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Vad utskottet hemställt bifölls.

## § 6.

Till avgörande företogs, punktvis, statsutskottets utlåtande, nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående gäldandet av vissa haverikostnader m. m.; och biföll kammaren vad utskottet däri hemställt.

## § 7.

Vid nu skedd föredragning av statsutskottets utlåtande, nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för J. P. Johansson från vissa arrendeavgifter begärdes ordet av

*Ang. befrielse  
för J. P.  
Johansson  
från vissa  
arrende-  
avgifter.*

Herr andre vice talmannen **Magnusson**, som yttrade: Herr talman! Den föreliggande framställningen förefaller mig vara ett skolexempel på den nådiga tågordningen inom förvaltningen. Frågan gäller en torpare, som på grund av sjukdom icke kunnat betala ett till 250 kronor uppgående arrende. Att detta belopp avskrives är ingenting att säga om, och jag har givetvis intet annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan. Men väl må man fråga sig, om det icke på åtskilliga punkter är väl omständligt inom statsförvaltningen. Denna framställning om avskrivning av 250 kronor har först behandlats av vederbörande regementsmyndighet — torpet är beläget på Bohusläns regementes övningsplats — därefter har den gått till statskontoret, som avgivit utlåtande, vidare till chefen för tredje arméfördelningen för yttrande och slutligen till arméförvaltningens fortifikationsstyrelse, som också avgivit utlåtande. Sedan har proposition avlämnats i riksdagen, och utskottet har handlagt ärendet och avgivit utlåtande. Kamrarna skola nu besluta i saken, genom riksdagsskrivelse går ärendet åter till Kungl. Maj:t, som därefter skall anmoda vederbörande att göra vederbörlig avskrivning. Det är uppenbart, att hela denna omgång föranleder åtskilligt mycket större kostnader än det belopp det gäller att avskriva. Det är som sagt ett skolexempel, som visar, att det finns åtskilliga områden, där det behöver reformeras och där man kan åstadkomma förenkling och besparing. Jag har bara velat omnämna saken, så att den icke skulle gå oförmärkt förbi. Det förtjänar uppmärksammas, och det är säkerligen av nöden, att det görs en del reformer på förvaltningens område, så att dylika omgångar och mångskriveri kunna undvikas.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

## § 8.

Slutligen föredrogos vart efter annat:

statsutskottets utlåtanden:

nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för kon-  
toristen N. E. K. Nilsson från viss betalningsskyldighet; och

nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmänna grunder  
för statens åtaganden i samband med emottagande av gåvor av luftvärns-  
materiel;

bankoutskottets utlåtande, nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition  
med förslag till lag angående ändrad lydelse av 35 § lagen den 29 juni 1923  
(nr 286) om sparbanker jämte i ämnet väckta motioner;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 25, i anledning av väckt motion om utökande av amorteringsfriheten å  
erhållna arbetarsmåbrukslån; och

nr 26, i anledning av väckt motion angående utredning rörande förekomsten  
av olika slag av svinsjukdomar inom landet m. m.;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 22, i anledning av väckta motioner angående vissa ändringar i lagen om kommission, handelsagentur och handelsresande; och

nr 23, i anledning av väckt motion om vissa lönetillägg ur kyrkofonden åt kyrkoherden och komministern i Södra Sallerups m. fl. församlingars pastorat; samt

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående skyldighet för kommuner och enskilda att fullgöra rekvisitioner för krigsmaktens behov (rekvisitionslag), lag om skyldighet i vissa fall att i fredstid tillhandahålla förnödenheter m. m. för krigsmaktens behov och lag om förfogande över viss egendom för krigsmaktens behov (militär förfogandelag);

nr 22, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förfoganderätt för luftskyddets behov, dels ock en i ämnet väckt motion; och

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 5 § lagen den 9 april 1926 (nr 66) angående anskaffande av fartyg för krigsmaktens ställande på krigsfot (fartygsuttagningsslagen).

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

## § 9.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden:

nr 5, angående regleringen för budgetåret 1938/39 av utgifterna under riksstatens femte huvudtitel, innefattande anslagen till socialdepartementet;

nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till internationell hjälpverksamhet till förmån för hemlösa barn i Spanien jämte en i ämnet väckt motion;

nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under tionde huvudtiteln gjorda framställning om anslag till Lotsverket: Säkerhetsanstalter för sjöfarten;

nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående kapitalökning för lotsverkets båtlånefond;

nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående emottagande av gåva för anordnande av lokaler för ett trätekniskt laboratorium vid statens provningsanstalt;

nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående penninglotteriväsendet jämte en i ämnet väckt motion;

nr 60, i anledning av väckt motion angående förvärv åt staten av konstnären Ossian Elgströms målningar med motiv ur Eddan och den fornnordiska gudeläran; och

nr 61, angående regleringen för budgetåret 1938/39 av utgifterna under riksstatens elfte huvudtitel, i vad angår anslaget till allmänna indragningsstaten;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 § förordningen den 1 juni 1923 (nr 141) angående förbud mot införsel till och försäljning inom riket av exportöl; och

nr 14, i anledning av väckt motion om avskaffande av tullen på kaffe;

bankoutskottets utlåtande, nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av övergångsbestämmelsen till förordningen den 5 juni 1936 (nr 239) angående ändrad lydelse av 11 § förordningen den 18 juni 1927 (nr 234) om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring; samt

andra lagutskottets utlåtande, nr 25, i anledning av väckta motioner angående visst tillägg till lagen den 22 juni 1928 om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus.

### § 10.

Anmälades och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 103, till Konungen, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 35 § lagen den 29 juni 1923 (nr 286) om sparbanker jämte i ämnet väckta motioner.

### § 11.

Justerades protokollsutdrag.

### § 12.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

|                                 |                                      |
|---------------------------------|--------------------------------------|
| herr <i>Sandström</i>           | under 3 dagar fr. o. m. den 19 mars, |
| » <i>Hult</i>                   | » 5 » » » 17 »                       |
| » <i>Olsson i Staxäng</i>       | » 3 » » » 19 »                       |
| » <i>Gustafsson i Bogla</i>     | » 3 » » » 19 »                       |
| » <i>Lovén</i>                  | » 6 » » » 17 »                       |
| » <i>Borg</i>                   | » 2 » » » 17 »                       |
| » <i>Paulsen</i>                | » 2 » » » 21 »                       |
| » <i>Holmgren</i>               | » 3 » » » 24 »                       |
| » <i>Brädefors</i>              | » 6 » » » 17 »                       |
| » <i>Johansson i Björnlunda</i> | » 3 » » » 19 »                       |
| » <i>Werner i Höjen</i>         | » den 17 mars,                       |
| » <i>Liedberg</i>               | » 3 dagar fr. o. m. den 20 mars,     |
| » <i>Olsson i Gävle</i>         | » 3 » » » 19 » och                   |
| » <i>Andersson i Rasjön</i>     | » 3 » » » 18 » .                     |

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 11.29 e. m.

In fidem  
*Sune Norrman.*